

men quàm habuit scientiam rei alienæ, & bona fides cessauit, malaq; accessit: idq; peculiaribus quibusdam rationibus obtinuit: de quibus ipse disputaui lib. 1. variar. resolutio. cap. 3. nume. 7. vbi diligentius Iurisconsulti locum examinaui.

Antonius autem à Butrio in dicto cap. vlti. aduersus opinionem communem insurgit existimans, prescriptionem inceptam à bonæ fidei possessore minimè continuari, imò interrumpi ex eo quòd prescribēs dubium habeat, sitne res quam possidet sua, vel aliena. huic sententiæ & alij ex nostris accessere: sed & ex Theologis Hadrian. in. 4. sentent. in tract. de restitutione cap. de prescriptione. idem probat duabus presertim rationibus, quarū prior inde procedit, quòd mortaliter peccet qui dubius an res, quam possidet aliena sit, eam detineat, nec restituat. Nam is, qui dubius an liceat sibi absq; mortali crimine quidquā agere, id nihilominus, agit exponit se periculo peccandi mortaliter: ideoq; mortaliter peccat: iuxta illud, qui amat periculum peribit in illo. Ecclesiast. cap. 3. cap. literas. de restit. spoliat. cap. in presentia. de spōsali. igitur qui dubius est, an possit absq; mortali peccato rem, quam possidet, detinere, quia dubitat an aliena sit, eamq; detineat, nec statim eam restituat, mortaliter peccat: ob idq; malam fidem omninò habet,

nec præscribere poterit: etiam si isthæc dubitatio cōtigerit postea quàm iam bona fide fuerat olim incepta præscriptio: siquidem mala fides ex hac dubitatione deducta quandocunq; prescriptionem interrūpit. Posterior autem ratio, quæ aduersus communem proponitur, præmittit ad prescriptionem necessariam fore bonā fidē continuam toto prescriptionis tempore. cap. vlti. de præscript. cum similibus: quæ quidem bona fides palam deficit eo ipso quòd possessor dubitare incipit, & dubitat, re quam possidet esse suam. ergo præscriptio bona fide incepta, propter dubitationem contingentem durante prescriptione cessat, & interrumpitur. His verò rationibus pro communi sententia respondetur: & quidem priori satisfieri poterit, si præmittamus, dubium esse duplex, speculatiuum scilicet, & practicum. Speculatiuum contingit quoties quis mente, & animo dubitat de aliqua re, quo ad eius qualitatem, & conditionem: item dubitat de facto, & eius veritate sola quidem speculatione. Dubiū autem practicum est, & accidit vbi quis non tantum dubitat in genere & sic de conditione rei vel de facti veritate: Sed etiam dubitat, an ei modò licitum sit agere cum actum, de quo ratione dubitationis circa eius qualitatem, & conditionē, ac facti veritatem cōtingentis, speculatione quadam etiā du-

Secundæ partis Relectionis.

bitauit. Agere enim contra dubiū speculatiuum tantum, peccatum non est, modò non agatur contra dubium practicū: quod ipse probauit in Epitome de sponsalibus, & matrimoniis. 2. parte, cap. 7. §. 2. nu. 10. Sic qui possidet aliquam rē titulo domini, licet dubitet, eam rem suam esse, & ad eum pertinere: tamen nō est dubius practicè: quippe qui existimet in hoc dubio posse iustissimè eam rem per eum possideri titulo domini: nec interim donec appareat quòd alia sit teneri ad restitutionem: quē admodū & idem Hadri. in dict. quodlib. 2. versi. ad primam cōfirmationem scribit, posse quempiā absq; peccato mortali rem, quam dubitat esse suam, iustis ex causis detinere: nec teneri ad eius restitutionem. Vnde consequitur, dubitantem rem esse suam non contrahere malam fidē, nec eā habere, etiam si rē iure dominij retineat: quod & Ioan. Medina probat in libro de reitut. quæst. 17. Potest enim contingere, me ipsum dubitare, an res, quam possideo sit mea dubio quidem speculatiuo, & tamen practicè non dubitare, quin mihi stante hoc speculatiuo dubio liceat rem ipsam habere iure dominij: imò certus verè sum me non teneri ad eiusdem rei restitutionem: ex quibus apparet cōmunem doctorum distinctionem veram esse, nec posse improbari ex hac ratione, quam Hadri.

& alij tradiderunt.

Altera ratio tollitur ex eo, quòd iure Canonico, & Ciuili ad initiū præscriptionis bona fides necessaria est. l. 1. C. de vsucapio. transform. glossa in l. 1. C. de adquirē. posses. Et hæc secundum communem distinctionē ab initio requiritur. Præscriptio verò bona fide incepta non interruptitur nisi ex mala fide: vt in hac reg. & in dict. cap. vlti. probatur. & cap. vigilant. eodem titu. idcirco falsum est quod quidam aduersus communem vt verum præmittunt, existimantes iure requiri, & exigi ad præscriptionē cōtinuationem bonæ fidei toto præscriptionis tempore. Etenim contrarium verius est, satisq; probatur in dicto cap. vlti. vbi Romanus Pontifex postquam scripserat, præscriptionem nullam absq; bona fide procedere, intulit Corollarium quoddam in hæc verba: vnde oportet, vt qui præscribit in nulla temporis parte rei habeat cōscientiam alienā. Ex quib; verbis deducitur primū, præscriptionē cū mala fide non posse procedere. itē constat, quòd est necessaria bona fides ad initiū præscriptionis: deinde nihil aliud, quātū attinet bonæ fidei materiā, præscriptionē semel inceptā vitare, quā sciētia rei alienæ, quæ peccatū mortale præferat: igitur non idē erit in dubitatione rei alienæ.

Est & alter casus, i quo pōt cōstitui mediū iter bonæ et malæ fidē: nēpè cum

cum quis errat in iure, quod nec as-
 5 sistit, nec resistit, ut censet Bart. in l.
 sed si lege. §. scire. ff. de petit. hered.
 qui asseuerat, errantem huius iuris
 errore, nec habere malam, nec bo-
 nam fidem. Sed tamen ad huius
 sententiae veram cognitionem ex-
 pedit altius expendere, an ex iuris
 errore quo ad usucapionem, vel
 prescriptionem procedere possit bo-
 na fides: qua in controuersia sit pri-
 ma conclusio. Error iuris non pro-
 ducit bonam fidem sufficientem
 ad prescribendum, quoties titu-
 lus est huic prescriptioni necessa-
 rius. l. nunquam. ff. de usucapio. l.
 si fur. §. 1. ff. eo. titu. l. iuris ignoran-
 tia. ff. de iuris & fact. ignorat. opti-
 ma gloss. in cap. Apostolicæ. de do-
 natio. & in cap. dudum. de deci. text.
 in cap. 2. §. contractus. de reb. ecclesi.
 in 6. cap. qui contra iura mercatur.
 de regul. iuris in 6. l. quemadmo-
 dum. C. de agricolis, & censit. lib.
 11. Etenim cum titulus iustus ad
 prescriptionem iure requiritur: non
 potest titulus iniustus iuris erro-
 re, qui minimè suffragatur cui-
 quam in adquirendis, & simul cau-
 sam dare usucapioni, & bonam fi-
 dem producere: huius conclusio-
 nis author est Dinus in hac regul.
 num. 40. & omnes idem probant,
 quorum statim ad secundam con-
 clusionem mentionem faciemus.
 Etenim ius non censet, titulum
 istum iuris errore constitutum suf-
 ficientem fore ad prescribendum,
 nec item bonam fidem ab hoc er-

rore iuris deductam.

Secunda Conclusio. Error iuris
 bonam fidem inducit sufficientem
 ad eam prescriptionem, quæ titu-
 lum minimè requirit: sed sola bo-
 na fide procedit. Hæc Conclusio pro-
 batur ea ratione: quia si prescriptio
 tantum bonam fidem exigit, & bo-
 na fides verè detur etiam premissio
 iuris errore, palam consequitur, hæc
 bonam fidem sufficere. deinde idem
 probat in cap. peruenit. de emptio.
 & vendit. vbi Antoni. & Imola.
 idem Imola in cap. de quarta. de præ-
 scriptio. & in cap. vlti. cod. tit. col.
 4. Paul. de Castro in consi. 44. colu.
 penulti. lib. 2. idem Paulus in dict.
 l. Celsus. col. 2. vbi Bart. penul. col.
 hoc ipsum tenet: & Antoni. Rub.
 consi. 75. qui hanc opinionem fate-
 tur communem esse. idemque con-
 stat extraditis per Feli. in dict. cap.
 de quarta. num. 34. & Balbum in
 repet. l. Celsus. ff. de usucapioni. 4.
 notab. atque in hunc sanè modum
 iuxta duas has conclusiones intel-
 ligendæ sunt variæ glossarum autho-
 ritates, quæ in hac controuersia nunc
 vnum, nunc contrarium responderunt.
 Præsertim ex his constat, non re-
 etè ad hanc secundam conclusio-
 nem adduci gloss. in dicto cap. de
 quarta. vbi tenuit, iuris errorem
 producere bonam fidem sufficien-
 tem ad prescribendum: nam si ea
 gloss. in hoc sensu accipienda sit, fal-
 sa erit eius opinio: quia ea prescrip-
 tio, quæ ibi tractat, titulum exigit,
 & requirit. Quidam enim illius glo.

Secundæ partis Relect.

sententiam intellexere quo ad errorem iuris, cum quis habuit episcopi concessionem absque consensu capituli, & alia canonica solennitate, credens eum titulum iure sufficiens esse. Alij verò rectius gloss. opinionem interpretantur ita quidem, ut præscribens in iure non errauerit: sed in facto: quippe qui cum haberet solius episcopi concessionem opinatus est, & capituli consensum, & alias Iuris Pontificij solennitates concessionem accessisse: & in hoc sensu verum est, quod præscriptio iuste procedat secundum Abba. colum. 3. & Felin. numero 25. in dict. cap. de quarta. Dominic. in dicto cap. 2. §. contractus. & Balbum in dicta. l. Celsus. 4. notabili. vers. quartò limitatur. unde subinfertur intellect. ad tex. in dict. §. contractus. quo probatur, quod is qui rem ecclesiæ emerit ab ipso prælato tantum, absque consensu capituli, non potest eam rem præscribere, etiam si credat iure Canonico consensum, & auctoritatem prælati, quam ipse habuit, sufficere absque alia iuris solennitate. Hic denique errat in iure, & ideo non poterit præscribere, quoties ad præscriptionem bona fides, & titulus necessaria sint, iuxta præmissas conclusiones. sic & gloss. in dict. §. contractus: non satis diligenter rem hanc examinavit dum opinatur, esse casum specialem in eo capite, quod titulus inualidus non tribuat causam præscribendi. Nam ubi titulus est inualidus ex iu-

ris constitutionibus, & titulus requiritur ad præscribendum, tunc generale quidem est, quod titulus inualidus non det causam præscribendi.

Hæc autem secunda conclusio tunc obtinet, cum error contigerit in iure nec adistente, nec resistente: cuius rei exempla traduntur in. l. non dubium. C. de legib. ubi Bal. col. penul. Bart. in. l. cum lex. ff. de fideiuss. col. penult. & in. l. si quis pro eo. nume. 12. eo. titu. Nam si error sit iuris resistentis, profecto is non sufficit ad inducendam bonam fidem, etiam quo ad præscriptionem longissimi temporis, quæ titulum non requirit: quemadmodum resoluit Franciscus Balb. in dict. l. Celsus. 4. notat. vers. quartò limitatur: qui ad hoc citat Panor. & doct. i. dict. cap. de quarta. col. 2. cui declaratio nisi suffragaretur opinio Bar. in. l. sed si lege. §. scire. ff. de petit. here. ubi existimat, bonam fidem inducitur errore iuris resistentis non sufficere, etiam ad fructuum acquisitionem: tamen si alioquin bona fides à iuris errore procedens, nec sufficiens ad præscriptionem, sufficiat ad fructuum acquisitionem. tex. in dict. §. scire. quæ opinio nec ipse latius examinaui lib. 1. vari. resolut. cap. 3. nu. 8. tandem hæc interpretatio huius secundæ conclusionis probatur à Felino in dicto cap. de quarta. numero. 26. Paulo Castrensi in dicta. l. Celsus. Card. in Clemen. 1. §. si quis. quest. 11. de reb. ecclesi. sensit & hoc Barto. in leg. quemadmodum. C. de agricol. & cens.

& cens. lib. ii. atq; ita ipse admitterem secundam conclusionem hac limitatione temperatam: etsi non desint auctores non contemnendæ auctoritatis qui expressim probare contendant, errorem iuris, & ab eo inductam bonam fidem non sufficere ad longissimi temporis præscriptionem, quæ titulum non requirat: horum enim opinio procedit iuxta ea, quæ adnotauimus in errore iuris resistentis. Quod est animaduertendum ad disputationem Felini, qui in dict. cap. de quarta. numero. 35. plures retulit tenentes aduersus secundam conclusionem, quibus & ipse accedere videtur: tandem poterit optimè secundum hanc declarationem procedere tex. in dict. §. contractus.

Adhuc tamen obiicitur secundæ conclusioni Bart. sententia. is enim in dict. §. scire. scribit, errantem in iure nec assistenti, nec resistenti, non habere bonam, nec malam fidem: sed esse in hoc medio constitutum, vt nec sit bonæ, nec malæ fidei possessor. Quod si hæc Bart. opinio vera est, profectò stare nequit secunda conclusio, quæ dictat, bonam fidem errore iuris inductam sufficere ad longissimi temporis præscriptionem, Nā cum ad initiū præscriptionis sit necessaria bona fides, nec sit satis malam fidem abesse: & ex errore iuris constituitur medium inter bonam, & malam fidem, manifestè consequitur, errantem in iure etiam nec assisten-

ti, nec resistenti bonam fidem non habere, & ideo non posse incipere præscriptionem. Quam ob rem ad huius difficultatis enucleationem ipse opinor aliquot esse consideranda.

Primum etenim illud constitutissimum sit, malam, vel bonam fidem ad factum pertinere: ipsius autem vsucapionis, & præscriptionis vim ad ius ipsum. l. bonæ fidei. ff. de adq. rer. dominio. vnde licet ad ius pertineat, hanc vel illam præscriptionem admittere, aut reiicere: quod tamen is, vel ille habeat bonam fidem, facti: non iuris est. Nam si ego verè scio rem à me possessam alienam esse: ius non poterit me bonæ fidei possessorem efficere, tametsi possit, à me tollere iuris effectus, quos malæ fidei possessor pati debet. rursus si ego verè opinor, rem à me possessam meam esse, vtcunque sit, etiam si ego iuris errore deceptus id existimem: non potest ius efficere quod ego sciam, rem hæc à me possessam alienam esse, & ideo ex hac causa sim malæ fidei possessor: quauis ius ipsum possit me ob hunc iuris errorem excludere ab his, quæ bonæ fidei possessores iure consequi solent: & similiter afficere his quæ aduersus malæ fidei possessores statuta sunt.

Secundò adnotandum est, ignorantiam, & errorem iuris quandoque contingere absq; ignorantis culpa: quandoque, & frequenter culpam quidē præmittere ipsius ignorantis:

G 5 quæ

Secundæ partis Relectionis.

quæ sanè culpa vel erit veniale, aut mortale crimen: & aliquando nullius peccati labem habebit. Nec enim sequitur, hic propter ignorantiam iuris punitur amissione propriæ rei, vel auersione lucri propter culpam, quam ex ignorantia cōtraxit: ergo peccat. Nam culpa apud iuris vtriusq; professores non accipitur semper eo modo, quo apud theologos. Apud nos culpa dicitur quæcunq; negligentia circa bonum particulare, quæ in rebus priuatis nullum peccatum habet, à theologis autem dicitur culpa, vbi peccatum interuenit, & committitur. Qua ratione quanuis propter iuris ignorantiam ego vel priuer propria re, vel impediar alienam adsequi, aut lucrum habere: non ex hoc sequitur, me peccatum mortale, aut veniale commisisse. Si quidem culpa leuissima, quæ à iure sapissimè punitur, negligentia quædam est satis à crimine libera: sicuti deducitur ex his quæ traduntur in l. contractus. ff. de reg. iur. in l. magna negligentia. ff. de verb. significat. l. quod Nerua. ff. de posit. Sic deniq; fit, vt ignorantia iuris, etiam ea, quæ non tantum negationis, & nescientiæ sit, sed & erroris, ac deceptionem intellectus inducat, possit absq; peccato mortali, & veniali confingere: quod Adrian. explicat quodlibet. 4. art. 1. præmittunt Abb. & Doct. in cap. 2. de cōstit. per tex. ibi. & in cap. 2. eo. tit. in c. l. vlt. ff. de decret. ab ord. faci. c.

Apostolicæ. de cleri. excō. l. vlti. ff. de legat. 1. tradit Roma. cons. 473. & eruditissimè, ac eleganter Alfonso à Castro lib. 2. de potest. legis pœnal. cap. 14. Quandoq; ignorantia, & iuris error culpam habet, ac peccatum veniale vel mortale iuxta materiæ qualitatem, nec tamè quæstionem istam modò ad amissim examinabimus: tantum enim adnotabimus obiter quo ad nostrum institutum, vt videamus, an possit mala fides ex errore iuris deprehēdi. Et profectò ignorantia iuris tūc peccatum, & malitiam habet, cū quis ignorat ea, quæ scire tenetur secundum statum particularem, & officium, quod exercet: tenetur enim quis scire omnino ea, quæ pertinent ad officium, & statum quem habet: aut actum, quem gerere vult. arg. l. culpa est. ff. de reg. iur. l. lata culpæ. ff. de verb. significat. notant in hac specie Thomas 1. 2. q. 76. art. 2. Adrian. in dict. art. 1. Almain in moralib. cap. 4. Syluest. verbo ignorantia. §. 7. Alfonso à Castro in dicto cap. 14. ex quorum rationibus & illud constat, quod in dict. l. lata culpæ. expressum est, latam scilicet culpam esse, & ex ea peccatum quidē argui, si quis ignoret ea, quæ homines eius conditionis, & status communiter scire solent, & communi adhibita diligentia percipiuntur. His accedit quo ad huius doctrinæ principalis probationem tex. i. l. 1. ff. si mēs. fals. mod. dixer. l. illicitas. §. sicuti. ff. de

ff. de off. præf. cap. non punienda. §. vlt. l. 1. q. 1. l. 1. ff. quod quisque iur. cap. non est sine culpa. de reg. iur. lib. 6. quibus in locis latè explicatur quàm grauitè is delinquat, qui ea ignorat, quæ ratione status, vel officii scire tenetur: & qui eorum, quæ ad officium necessaria sunt, ignarus, & inscius immiscet se rei ad se non pertinenti. De his etiam Bart. in. l. 1. ff. si quis testam. lib. esse iuss. fuerit.

Tertium huic negotio potissimè cōuenit, & id ex prænotatis deducitur: nempe quòd agens aliquè actum, contractū, vel cōuentionē aliquam paciscens, tenetur omnino priusquàm id faciat, & peragat scire, & inquirere legescas, quæ de re illa, aut pactione disponunt, quarumq; obseruatio necessaria est ad iustitiam illius actus. Etenim vel tenetur ab eo actu abstinere, vel diligenter se ipsum, aliosue peritos consulere quid leges ad iustitiam illius actus requirant: alioqui temerè actum ageret, & exponeret se ratione ignorantie & erroris periculo rem alienam obtinendi aduersus iustissimas reipublicæ sanctiones, vel actum illum iniuste agendi: quod peccatum est & quidem grauissimum: siquidē obligatur quis ratione naturali scire illam humanam legem, cuius obseruatio est necessaria ad iuste agendum id, quod facere aggreditur. idcirco in hac specie iuris error, iurisque ignorantia peccatum est, &

sæpissime mortale, habetq; culpam malitiæ: arg. tex. in. l. leges sacratissimæ. C. de legib. Hoc verò peccatum non simpliciter procedit ab errore iuris, eiusq; ignorantia: Sed à negligentia illi coniuncta: & sic à voluntate, quæ non voluit adhibere diligentiam, vt sciret, quod scire tenebatur: alioqui sola ignorantia cum sit in intellectu, vt sciētia, cui illa opponitur, non potest esse peccatum: quia peccatum non est in intellectu: sed in voluntate, in qua etiam est meritū. Atq; ita ignorantia quatenus peccatum est, non solum dicitur scientiæ priuationem aut errorē intellectus, sed etiā negligentia ad sciētia, quæ actui necessaria est, adquirendā. Ille etenim solus ignorando peccat, qui obligatur scire quod ignorat: quēadmodū hæc deducuntur ex traditis à sancto Bonauentura in. 2. sent. dist. 22. art. 2. q. 2. ad. 4. docetq; eleganter Alfonsus à Castro in dicto lib. 2. de potest. leg. poena. capi. 14. vers. ignorantia solum facti.

Ex his patet, quando iuris ignorantia culpam præmittat quo ad mortalis, aut venialis peccati labē. Item constat, potuisse iura humana quo ad lucrū, & quo ad bonorum acquisitionem iuris ignorantia, licet ea cōtigerit absq; peccato, punire, minimè permittēdo quòd ignorās, errāsue in iure possit ea ex causa lucri quidquā cōsequi, tamen si lex ipsa noluerit damno afficere istam iuris ignorantiam habentes: sicuti

Secundæ partis Relect.

sicuti decisum extat in. l. iuris ignorantia. l. 1. & 2. l. error. l. regula. ff. de iuris & fact. ignorant. quibus in locis explicatur quando iuris ignorantia damno, & poena afficiatur.

Secundò ab his deducitur, errorem iuris resistentis actui, vel contractui, quo ad factum verè non inducere malam fidem, quatenus ea est scientia rei alienæ. Attamen quo ad iuris effectus error hic iuris resistentis, ob grauissimam culpam, qua errans afficitur, minimè bonam fidem producit, ac fortassis quandoq; potius mala quàm bona fides ex hoc errore præsumetur, & constituenda erit ea ex parte qua censetur mala fides peccatū illud quod ab errante committitur, dū non adhibet eam diligetiam, quā adhibere tenetur in inquirendis legibus, quæ ad illius actus, quæ gerit, iustitiam pertinent.

Tertiò hinc patet, errorem iuris resistentis non inducere bonam fidem sufficientem ad præscriptionem, etiam longissimi temporis, quæ titulum non requirit. Est etenim semper necessaria bona fides ad initium saltem cuiuscunq; præscriptionis. Hæc verò non adest, ubi est error iuris resistentis: quāvis possit dici, quod absit mala fides: quod non sufficit ad præscriptionem. Imò non tantum abest bona fides: sed & ratione suaderi potest, hunc errorem iuris resistentis malam fidem aliqua ex parte habere propter satis culpam negligentiam:

unde fit, satis veram esse interpretationem illam, quam secundæ conclusioni ex Bart. & aliis adscripsimus.

Quartò infertur, errorem iuris nec assistentis, nec resistentis bonam fidem inducere. hoc probatur non tantum ex ea parte, qua bona fides est credulitas, quod res est propria: hæc etenim habetur non obstante hoc iuris errore: Sed & probatur hoc corollarium ex eo quod nullam culpam nec mortalem, nec venialem, errans in hoc iure contraxerit: quippe qui id non tenebatur scire, tanquam ius minimè pertinens ad iustitiam actus: cum actus nec reprobetur iure nec fomentum actionis à iure recipiat: sed maneat in ea iustitia, quam ex iure naturali, cuius ignorantia non datur, nec iuste dari potest, actus ipse cōsequitur: ideoq; agens actum iure humano minimè reprobatur, nullam negligentiam commisit, quanvis non indagauerit, an is actus fomentum à iure positivo recipiat: siquidem nemini ex hac ignorantia damnum intulerit ignorans præterquàm sibi ipsi, qui nullo iuuabitur auxilio legis humanæ ad illius actus acquisitionem: tandem in summa satis est, quod ius actui non resistat, ut is iustus censeretur debeat, etiam iuris ignorantia gestus, saltem ea iustitia, quæ naturali iure actui cōuenit: tamen si iuris humani approbationem, aut fomentum non habeat. Quā ob rem Bart. opinio in dicta.

I. Sed

1. Sed si lege. §. scire. dum is existimat, errantem in iure, nec adfistēte, nec resistente, non habere bonam fidem, nec item malam: vel est falsa, vel nam ita simpliciter intelligenda: nā hic bonam fidem habet re ipsa, & quantum ad factum: atq; item quo ad iuris effectum id est præscriptionem quæ tantum exigat bonam fidem. At ubi præscriptio non tantum requirit bonam fidem, sed & titulum iustum legēq; humana probatum, & cui lex ipsa adsistat: tunc sufficiens non est bona fides procedens à iuris nec adsistentis, nec resistentis errore: cum lex humana ad usucapionem requirens titulum iustum de eo titulo sit intelligenda, qui per eandem legem humanam iustus censetur, & ex ea fomentum, ac probationem habet. Ex quibus postremo manifestum est, etiam si præmittamus, errantem in iure quantum ad factum bonam fidem habere, potuisse legem civilem hunc bonæ fidei effectum usucapionis, & præscriptionis negare: sicuti & ipsa lex posset usucapionem, & præscriptionem iure humano inductas tollere.

Hinc expendendum erit quod Ioan. Medina vir doctissimus in tract. de contract. q. 17. adnotavit scribens, eam conclusionē qua iuris & utriusq; professores cōmuniter asseuerāt, bonā fidē inductā iuris errore, nō sufficere ad præscriptionem quæ titulum requirit, procedere in

foro iudiciali propter præsumptionem malæ fidei: at in conscientiæ iudicio existimat errorem iuris bonā fidē verè producere, si error ipse inuincibilis sit, sufficere ad præscriptionem quamcunq; etiam si ea titulum requirat: cum in eo foro de veritate non de præsumptione agendum sit.

Ego sanè iuxta ea, quæ modò prænotauimus, illud certissimum esse opinor, legem humanam, quæ præscriptionem induxit posse bonæ fidei utcūq; probatissimæ, etiā quæ ab errore iuris inuincibili producit, negare usucapionis, & præscriptionis effectū: nec in hoc quidquam dubito. Deinde video quod error iuris nec adsistentis, nec resistentis, qui absq; vlla culpa contigerit, non sufficit ad præscriptionē, quæ titulum requirit: sicuti modò tradidim⁹: vnde fit, vt maximè dubia sit Ioan. Medinæ opinio. Etenim cum tractemus de re aliena acquirenda per legis humanæ constitutiones: non aliter eius adquisitio datur quā seruatis his, quæ per ipsam humanam legem requiruntur: & præterea non arbitror ius civile iuris errorem ab usucapione repellere propter malæ fidei præsumptionem. Nam & si de bona fide constet in foro exteriori, vel interiori, si tamen possessor in iure errauerit, adhuc præscribere nō poterit re possessam secūdū conclusiones superscriptas: licet non negauerim iura humana quandoq;

Secundæ partis Relectionis

ex iuris errore præsumere bonâ fidempe quo ad fructuum acquisitionem: aut saltem non præsumere ad istum effectum malam fidem: vel iuris errori hunc effectum adquirendi fructus tribuisse, eò quòd non sit omnino manifesta mala fides: quæ iuris quadam ignorantia occulta videtur. Sed quantum ad præscriptionem, iuris error excluditur, nec ex eo præscriptio procedit: quia illa culpa, & negligentia in iuris errore, & in non inquirendo diligenter, quid leges humanæ de illo actu ad eius iustitiam statuerint, efficit, ut ad effectum præscribendi iuris error vel mala fides iudicetur vel eius vicem habeat, ex reg. quicōtra iura. de reg. iur. quo fit, ut si cōtingat, errorem iuris etiam resistētis inuincibilem esse, tunc præscriptio in animæ iudicio obtinebit: atq; ita defendi poterit Ioan. Medinæ opinio. Imò & ea sic itellecta apud iudicem exteriorem admittēda est: sicuti apertissimè probatur in tertia conclusione, quam statim exponemus. Sed si error iuris vincibilis sit, culpamq; præ se ferat, etiā si quo ad factum in animæ iudicio possessor bonam fidem habuerit: quippe qui existimauerit rem à se possessam propriam esse: tunc humanæ leges seruandæ sunt, nec locus erit præscriptioni. Quid igitur dicemus ad obiectionem, quæ fieri potest. Nam iuris nec assistentis, nec resistētis error nullam culpam habet: & tamen non prodest ad

præscriptionem, quæ titulum requirit: idcoq; videbitur quibuscūq; non excludi iuris errorem quo ad præscriptionem ea ratione, quòd is culpam grauem præmittat: cum in hac specie exclusus sit error iuris absq; vlla culpa contingens à causa iusta præscribendi. Et quidē obseruandum est, errorem iuris nō resistētis, nec assistentis simpliciter inculpatum esse quoties illius iuris scientia necessaria non est: & sic quoties agitur de præscriptione, quæ solum bonam fidem requirit: nec exigit quòd præscribens iusto titulo possideat. At vbi præscriptio titulum iustum requirit, oportet ad hunc vsucapionis actum quòd possessor titulo iusto possideat: & idcirco teneatur ad hunc effectum scire, an leges humanæ titulum illū probauerint, & fomentum, ac vim illi contractui præstiterint: hoc etenim necessarium est ad iustitiam illius actus quo ad vsucapionem & præscriptionem, quæ iure humano institutæ non aliter admittuntur quàm iusto, ex titulo: qui quidem abest dum possessor iuris errore in hoc decipitur. Cum oporteat præscriptionem saltem in initio bonam fidem habere procedentem à iusto titulo, qua ratione ad præscriptionem requirentem titulum nō sufficit iuris error nec assistentis, nec resistētis: quia præscribens quo ad hunc effectum culpam contrahit, non inquirendo, an ille titulus iustus esset: id est à iure probatus: quod

quod ratione actus scire tenebatur.

Verum quod diximus à iure distingui iuris errorem quo ad fructus adquirēdos, & quo ad preferendum, si opiniones cōmuni doctorum consensu receptas admittamus, planè cōstabit discriminē istud nō omnino procedere: siquidē error iuris resistentis, qui ad præscribēdū longo, aut lōgissimo tēpore nō prodest, is nec ad fructus adquirēdos sufficit: sicuti ex quadā cōmuni sētētia retulim⁹ lib. 1. variar. resolutionū, cap. 3. num. 8.

Tertia cōclusio. Error iuris maxime dubii, ea q̄ ratione probabilis iustā præbet præscriptioni causā, etiā ubi titulus requirit⁹. Huic cōclusio ni suffragatur quod hic error sit inuincibilis: quem homo faciendo quod potest, vincere non valet ob perplexas iuris decisiones, variasq̄ interpretum sententias. Ideoq̄ de re ita dubia qui consuluit viros iuris peritissimos, eorumq̄ respōsum habuit, fecit id quod agere tenebatur ad expellendum errorem iuris, eiusq̄ scientiam adquirendam. Is igitur iuxta responsum iuris peritorum errans, inuincibilem habet ignorantiam: quæ iusta est, atq̄ id circo iustam præbet præscriptioni causam: cū ius ciuile ideo repellat ab vsucapione iuris errorem: quia eum iniustum esse censet ob negligentiam, & culpam ignorantis, seu errantis, qui non fecit quod agere tenebatur ad eum errorem effugiendum: sicuti paulò

antè dicebam, eadem cōclusio probatur auctoritate tex. in cap. cū dilectus. de consuet. quem ita interpretantur Abbas & Imola ibi: idem Abb. in cap. de quarta. de præscript. colu. 3. & Feli. ibi: idem Felin. in principio Decretorum, colu. 2. Francus in cap. sæpe. colu. 3. de appell. Balb. in dict. l. Celsus. notab. 4. Curti. Iunior. conf. 6. numero. 22. & colu. penult. ac finali. Idem Curti. conf. 28. col. 3. post Antoni. in dicto capi. cū dilectus. quibus ad stipulatur quod Bar. & alii scripsere in l. in ambiguo. ff. de rebus dubiis.

Quarta conclusio. Error facti simul contingens cum errore iuris, bonam fidem inducit sufficiētem ad præscriptionem, etiam si ea titulum exigat: tex. apud iuriscōsultum in l. Si vir. ff. de vsucap. pro dona. Si vir, inquit Pomponius, vxori, vel vxor viro donauerit, si aliena res donata fuerit, verum est quod Trebatius putabat: si pauperior is, qui donasset, non fieret, vsucapionem possidenti procedere. Ex quo responso hanc conclusionem adnotarunt gloss. Bar. & Doct. in dicta l. si vir. Dinus in hac regula, Possessor. numero 40. Bald. i. l. 4. C. pro emptore. nu. 4. Feli. in dict. cap. de quarta. num. 36. limitatione. 5. Balb. in dicto. 4. notab. versicul. sextò limitatur. Nam quidquid sit de iuris errore, facti error planè bonam fidem inducit, contingentem absq̄ vlla culpa erranti

Secunda partis Relect.

errantis in iure: qui etsi ius omni-
no cognitum habuisset, nihilomi-
nus ob ignorantiam facti bonam
fidem haberet: & hæc ad præscri-
ptionem sufficiens esse videtur. Huic
tamen conclusioni obstat tex. in l.
nunquam. in princ. ff. de vsucap.
qui iuxta intellectum Pauli Castre-
sis & aliorum probat, e mentem rem
alienam à pupillo non adhibita ea
solennitate, quæ iure necessaria est,
minimè præscribere eam rem ad-
uersus eius verum dominum pro-
pter iuris errorem, tametsi habeat
errorem facti, existimans, rem em-
ptam à pupillo venditoris esse: igitur
hic error facti, iuris errori ad-
mixtus nequâquam bonam fidem
producit ad præscriptionem suffi-
cientem. Præterea quid obsecro
prodest, ob ignorantiam facti bo-
nam fidem habere: id est existima-
rerem emptam ipsius venditoris
fuisse & esse tempore contractus,
si contractus is fiat iure resistente?
Nonne idem esset quo ad bonam
fidem quòd verè res emptæ ipsius
foret venditoris: profectò tutior es-
set e mentis consciëntia, quippe rem
propriam venditoris, non alienam
emeret: & tamen ob errorem iuris
resistentis contractui non posset
emptor hic vsucapere. nec præscri-
bere secundum apertissimam, &
planam omnium iuris vtriusque tra-
ditionem: fortiori ratione igitur
non vsucapiet emptor rem, quæ ven-
ditoris non est, si venditio iure re-
sistente facta fuerit. Cum maiori iu-

re præscribatur aduersus eum, à
quo possessor titulum qualem cum-
que habuit, quàm contra eum à quo
nullum titulum habet. Hinc deni-
que Paulus Castrensis in dict. l. nun-
quam. & in dict. l. Si vir. reprobatur
opinionem glo. & Doct. in dict.
l. Si vir vxori. respondens Iuriscō-
sulto ibidem, quòd in ea specie cō-
tingit error iuris in causa: non ta-
men in valore contractus, quia
donatarius credebat valere dona-
tionem generaliter: & tamen erra-
bat in iure, ex quo donatio inter
virum, & vxorem regulariter vali-
da non est: tametsi in casu dict. l. si
vir. donatio valida erat ex eo quòd
donator non efficiebatur paupe-
rior: & sic non aderat error iuris
circa illum contractum, qui verè
in specie valebat. Quòd si contra-
ctus in specie nullus est, aut inuali-
dus iure resistente, etiam si posses-
sor existimet bona fide rem adqui-
sitam ex eo contractu, tradentis
fuisse, error tamē iuris præscrip-
tionem impedit secundum iuriscon-
sultum in dict. l. nunquam. in hoc
etenim casu datur ea mala fides,
quam ius ciuile ob culpam erran-
tis, & ignorantis constituendam
esse censuit. hunc denique intellectu
ad dict. l. Si vir. ipse colligo ex Azo-
ne in Summa. C. de iuris & fact.
igno. col. 2. quem nemo ex præci-
tis retulit: sensit tamen idem Feli.
in dict. cap. de quarta. num. 36. hoc
ipsum senserat glo. in dict. l. Si vir.
optimè Bellamera in cap. vigilanti.
de

de præscrip. numero. 47.

Ex his apparet Accursium in. l. Pōponius. §. si iussu. ff. de adquir. poss. perperam intellexisse tex. in dict. l. si vir. dum scripsit, regulam illam iuris, quæ dictat, dominum transire per traditionem dominium quoties non dominus transfert vsucapiendi conditionem, fallere in donatione inter virum, & uxorem, per dict. l. Si vir. quā prauē intellexit: nā in eius specie tradens rem alienam transfert vsucapionis cōditionem: tradens verò propriā dominium transmittit: quia donatio iure valida est.

Ex. §. sequenti.

- 1 Bona fides, etiam absq; titulo dari potest.
- 2 Bona fides in dubio præsumitur, etiam, si nullus titulus probetur.
- 3 Præsumptio mala fidei an tollatur spatium triginta annorum?
- 4 Immemoralis præscriptio mala fide non procedit, imo requirit bonam fidem.
- 5 Mala fides respectu vnius, an impediatur præscriptionem respectu alterius.

§. Octavius.

Actenus probatū est non semper ad præscriptionē titulū requiri: & tamē semper necessariā esse bonā fidē. Nūc verò illud quæritur, quo pacto possit dari bona fides absq; titulo: siquidē vana credu-

litas esse videtur, cū quis existimat rē ab eo possessam esse propriā, nec scit qua ex causa, aut quo titulo eā habuerit. Nā Innocēt. & Bald. i. c. per tuas. de testib. in ea sunt opinio ne vt existiment, nō posse præsumi bonā fidē vbi desit titulus. Sed de præsumēda bona fide statim age: modò illud erit adnotādū, posse dari bonā fidem absq; titulo: & posse præscribētē bonā fidē habere sine titulo. quod probatur in. l. si quis emptionis. §. i. iuncta glo. C. de præscri. trig. vel quadr. anno. idē ratione cōstat, quia si præscriptio quādōq; absq; titulo procedit sola quidē bona fide: vt est iure satis manifestū, & apparet ab speciali argumen to in. c. i. de præscrip. in. 6. glo. & omnibus in cap. si diligēt. eo. tit. cōsequitur, necessariò, posse absq; titulo bonā fidē præscribētē habere: cū alioqui nulla daretur præscriptio, quæ sola tantū bona fide absq; titulo procederet: quod iure canonico, & ciuili falsum est.

Primum autem huius conclusionis exēplū sit in eo, qui aliquam rem possedit triginta, & quadraginta annis: & verē existimat suam esse: immemor tamen est tituli, & causæ, ex quibus ad eum peruenit propter longum tempus: faciliē quidē etiam in facto proprio contingit obliuio ex temporis antiquitate. l. peregrē. ff. de adquir. poss. Bar. in. l. si quis delegauerit. ff. de nouationi. Vnde in hoc casu titulus probari nō potest:

H sed

Secundæ partis Relectionis

sed tantum bona fides, quæ sufficiens est ad præscriptionem.

Secundo, bona fides absq[ue] titulo habetur ab eo, qui rem aliquam habuit titulo inualido: id est, cui ius non adfuit, nec fomentum præbet: nec tadem resistit: hic inquam non præscribit ex prædicto titulo, ubi ad præscribendum titulus est necessarius: quia is titulus non est sufficiens: sed præscribit hic possessor ratione bonæ fidei, quam habet ex errore iuris nec assistentis, nec resistentis, secundum ea, quæ in proximo, §. explicata fuere: & quæ deducuntur à Bart. in. l. Sed si lege. §. scire. ff. de petit. hæredi. quæ in re ad exempla oportet potissimum advertere, quæ diligenter omnino sunt examinanda.

Tertio, exemplum huius conclusionis proponitur in eo, qui rem aliquam habuit ab eo, qui bona fide inceperat illam præscribere. Et quanvis nouus hic possessor titulum habeat, eaq[ue] ex causa bonam fidem: non tamen præscribit ex proprio titulo: Sed præscriptionem ab alio cceptam prosequitur. De titulo etenim præscriptionis hic non apparet, licet bona fides modò possidentis, & eius qui prius præscribere inceperat constet saltem per præsumptionem. Vnde hoc in casu datur bona fides in præscribente absq[ue] titulo.

Quartum huic rei faciliè ap-

plicatur exemplum, ubi quis rem aliquam possideat credens eam sibi à vero domino legatam, vel donatam, quæ tamen nusquam donata, nec legata fuerit possidenti: etenim in hac specie nullus titulus probari poterit, quippe qui nusquam contigerit: præscribitur tamen ipsa res sola bona fide, ea præscriptione, quæ titulum non requirit: cum bona fides manifestè ex hac credulitate deducatur. l. si existimans. ff. pro soluto. His ergo casibus optimè procedit præscriptio absq[ue] titulo cum sola bona fide.

Quinto, bona fides absq[ue] titulo haberi potest, si quis rem aliquam possideat, existimans fuisse propriam parentum, quibus iure hæreditario succedit: creditq[ue] alicui viro fide digno id asseueranti. Nam est hæc iusta credulitas secundum gloss. in. l. Titio fundus. ff. de condit. & demonst. cuius meminere maximè eam commendantes Angel. in. l. 2. ff. de eo per quem factum erit. Bal. in. l. indicia. col. penultima. C. de rei vendicat. Ioan. Lupi in rub. de donat. int. vir. & vxor. §. 9. numero. 15. Francisc. Balb. in dict. l. Celsus. ff. de vsu cap. num. 45.

Cæterum bona fides, quæ omnino ad præscriptionem iure requiritur, præsumitur in dubio, nisi contrarium probetur. glo. & communis in cap. Si diligenti. & in cap. Sancto rui. Itē & in c. vlti. de præscriptioni. &

& in l. penult. C. de euietione. Bar.
& alii in dict. l. Celsus. præsertim
Balbus inibi. 3. parte. Curti. Senior
in conf. 71. col. 4. Iason in. §. sed istę
numero. 99. de actioni. Curti. Iu-
nior in conf. 28. 2. colu. Andreas
Alciat. de præsumptionib. reg. 3.
præsumptione. 5. quorum opinio

communis est, quemadmodum
ipſi iuniores fatentur, & constat
ex his, qui ab eis nuncupatim ci-
tantur.

Huic verò præſūptioni locus est
etiam si nullus titulus probetur:
nam bona fides in dubio præſumi-
tur in eo qui absq; titulo possidet:
auctore Bart. in dict. l. Celsus. nu-
mero. 17. cui conueniunt Doct.
ibi. Et in cap. Si diligenti. paulò
antè citato: idq; cōmuni omnium
ſententia probatum est ſecundum
Alciat. in dict. præſumpt. 5. quibus
ea ratio ſuffragatur quòd bona fi-
des poſſit contingere absq; aliquo
titulo quemadmodum ſuperius
oſtendimus: atq; ita tenendum est
quanuis Innocentius & Bald. in
cap. per tuas. de teſtibus. Imol.
in rep. cap. vltimi de præſcriptio.
colu. 5. & Bart. in l. vlti. C. vnde vi.
numero. 15. exiſtiment, nunquam
fore præſumendam bonam fidem
niſi detur titulus. Nec obſtat. l. vl-
tima. C. vnde vi. ex qua hanc con-
cluſionē hi auctores deducere vi-
dentur: quia illa conſtitutio pro-
cedit in eo, qui ſcit rem ab eo oc-
cupatam ſuam non eſſe: tunc enim
tenetur ſcire quòd ea ſit alterius.

At in eo, qui credit, rem ab eo
poſſeſſam propriam eſſe, profe-
ctò mala fides non debet præſu-
mi: imò bona: cūm deficiat ra-
tio prædictę conſtitutionis, quæ
in hunc ſenſum omnino accipien-
da eſt.

Illud tamen non eſt prætermi-
tendum, malam fidem præſumi,
ſi quis à principio rem aliquam
etiam vacantem propria auctori-
tate apprehenderit. tex. optimus
in dicta. l. vltima. C. vnde vi. quo
in loco Barto. ſcribit, hanc præ-
ſumptionem malę fidei tolli, &
3 purgari poſſeſſione triginta an-
norum: idem tenuerunt Deti.
conſil. 267. Alex. conſ. 6. colu. 1.
libro primo. Idem Alex. conſ. 131.
libro ſecundo: numero. 7. Curti.
Senior conſ. 82. colu. 3. Matthæus
Afflict. deciſione Neapo. 40. nu-
mero. 12. Iason in. §. Sed iſtę. num.
100. de actioni. Curti. Iunior in con-
ſil. 52. num. 11. Antoni. Rube. conſ.
73. nu. 3. etiam ſi apparet olim eiuf-
dem rei alium fuiſſe antiquiorem
poſſeſſorem, & poſſediſſe tempo-
re quo præſcribens eandem re fue-
rit ingreſſus propria auctoriſtate: ete-
nim in hac ſpecie Bar. & Doct. mo-
dò citati loquuntur, & ſentiſt Saly.
in dict. l. vlti. atq; expreſſim tradit
Balbus in dict. l. Celsus. 3. part. col.
6. ex cuius examine conſtat, hanc
opinioneſ communē eſſe. Nam
ipſe Balbus ibi fatetur eam cōmu-
nem: idem aſſerit Claudius in ea-
dē l. Celsus. nu. 31. quā & Panormi.

Secundæ partis Relect.

commendat in dict. cap. Si diligenti. col. 3. & Deti. idem repetit conf. 558. colu. vltima: tametsi possit aduersus hanc præsumptionem probari mala fides possidentis: quod visum est Philippo Corneo conf. 207. lib. 3. de quo in sequenti questione tractabitur.

Verum Imola in dict. l. Celsus. colu. vltima, & in rep. cap. vlti. de præscript. colu. 5. aduersus Bart. & communem probare nititur, & censet, præsumptionem malæ fidei quæ procedit ab occupatione rei propria auctoritate apprehensæ, minimè tolli spatio triginta annorū quoties constat de antiquiori alterius possessione: idem latè asseuerat Hieronymus Tortus inter conf. Alexandri, consil. 192. libro secundo. sensit idem Corneus in dict. conf. 207. Cui accedit Aymon in conf. 146. col. vltima. His primū ad stipulatur dict. l. vltima quæ probat, malam fidem præsumi si quis propria auctoritate rem aliquam occupauerit: nec obstat eiusdem constitutionis pars vltima, quæ de triginta annis loquitur: quia ea constitutio procedit quo ad effectum illius legis tollendum: nempe vt antiquior possessor elapsis triginta annis non possit agere remedio illius legis: quemadmodum Imola, Corneus, & alii opinantur. Secundò aduersus communem facit, quòd hæres non potest præscribere rem mala fide possessam à defuncto etiam triginta an-

nis, licet ipse velit incipere præscriptionem: sicuti communi sententia definitum est: & quidem ea ratione quòd hæres sit in mala fide præsumpta. Igitur mala fides præsumpta non tollitur spatio triginta annorum. Qua argumentatione vtitur Aymon in dicto cōf. 146. colu. vltima eandem sententiam contra Bartol. tenet Roman. in dicta. l. Celsus. Sed pro Bart. opinione adest singularis decisio Innocētii in cap. 2. de in integ. rest. numero octauo, vers. Item nota. cui Ioan. ab Imola, & alii inibi accesserunt. Afferit enim Innocent. bonam fidem præsumi velex iusto titulo, vel longi temporis possessione: & subdit hac in re longum tempus definiendū esse arbitrio iudicis. Et quia Bar. opinio communis est, ea quæ in praxi tutior esse videtur, oportet respondere his, quæ in contrarium adducta sunt. Nam dicta. l. vlti. C. vnde vi. parum refragatur: quia de præsumpta mala fide tractat ea constitutio, nec dicit, hanc præsumptionem etiam post lōgum tēpus validam esse: imò potius, eam debilem videri post triginta annos, expressim in sinuat. Ratio verò, quam Aymon ex aliorum mente deducit mihi non placet: siquidem hæres non impeditur præscribere rem mala fide possessam à defuncto ea tantū ratione, quòd ipse hæres sit constitutus in præsumpta mala fide: sed quia ipsius defuncti personam in

ea re omnino repræsentet: de quo paulò post tractabitur, Quætitur præterea in hoc tractatu, quo examinatur bona fides ad vsu capionē requisita, qd dicēdū sit de præscriptione immemorialis tēporis an ea possit procedere cū mala fide: Et sanè non desunt qui existi-
 4 mēt, posse malæ fidei possessorē rē aliquā tēpore immemoriali præscribere mala fide: quasi tāti temporis vis malæ fidei vitiū remittat: quod ita iure verū esse censent Salycet. in l. 2. numero. 8. C. de seruit. & aqua. Deti. conf. 496. numero quinto. idē conf. 638. col. 1. Nicolaus Boëri. decis. 39. numero. 7. Deti. in l. traditio- nibus. colu. 3. C. de pact. quibus fauere videtur sententia Bart. in dicta. l. ult. C. vnde vi. cuius modò mentionem fecimus. Etenim si post triginta annos vitium malæ fidei excluditur, omninoq; tollitur, fortiori iure post tempus immemoriale mala fides remissa censenda est. Sed opinio hæc Salyceti prorsus est improbanda, quippe quæ falsa sit. Nam præscriptio mala fide nullo vnquam tempore procedit. tex. in capit. ultimo de præscript. & in hac reg. & in capi. vigilant. eo tit. nec vlla ratio, quæ verè rationis nomine digna sit, ad duci poterit vnquam, vt ex ea permissum cuiquam sit, rem alienam sibi tempore adquirere, si is malitiam, & culpam in eius possessione habuerit. Alioqui humana lex tyrannidi, & crimini fomentum

daret, quod ab ea aliēnum ita oportet esse, vt potius malæ fidei possessores puniat, quàm defendat. Nec quidquam decisio Bart. patrocinator: quia & si vera sit, planè obtinet in præsumpta mala fide: siquidem præsumptio malæ fidei tollitur possessione triginta annorum: attamen si probatum sit, possessorem verè malam fidem habuisse, nusquam vitiū istud remittitur à possessione: nec locus erit in hoc casu Bart. opinioni, quæ verè de præsumpta mala fide agit: non de vera: quod notant Areti. conf. 153. col. vltima: Aymon conf. 1462. col. fi. idem optimè in tract. de antiq. tempo. 4. par. vers. Materia ista. numero. 20. & ferè omnes qui Bart. sequuntur: potissimūm Bar. ipse. Sit igitur certa, & constitutissima conclusio, præscriptionem etiam temporis immemorialis nullam habere vim, nec iure procedere, si malam fidem possessor habuerit: cuius assertionis auctores sunt gloss. in capit. 1. verbo, Nisi. de præscrip. in . 6. & inibi Francus colu. vltima. Angel. Areti. in . 5. Furtiua. Inst. de vsucapio. in princip. Antoni. Rubeus in conf. 13. numero. 14. Aymon conf. 146. & in dicto cap. Materia ista. numero. 19. Francis. Balb. de præscript. secūda part. 3. part. principal. q. 6. col. 5. Matthæ. Afflict. decisio. 368. numero. 10. Capit. Neapolit. decis. 4. col. 7. Quorū opinio cōmunis est secūdū Alex. l. cum aliquis. C. de iure deliber.

H 3 hoc

Secundæ partis Relectionis

hoc ipsum tenet Dinus in hac regula: dum num. 5. ita inquit, Primus dicit, quod ille qui habuit malam fidem tempore possessionis inchoatæ, & continuatæ nullo temporis tractu, seu temporis continuatione non præscribit, etiam si centum annis vel ultra possessio nem continuaret. Eandem sententiam probârunt Panormit. in cap. vlt. notab. 1. de constit. Domi. in cap. sacrosancta. 22. dict. Feli. 1. cap. cum nobis. col. 1. de præscript. qui bonam fidem exigunt ad præscribendam exemptionem à suprema iurisdictione Imperatoris, vel principis superioris, casu quo præscribi ea possit, & tamen in ea specie immemoriale tempus necessarium est: ipsiq; doctores absq; bona fide nullius temporis quasi possessionem admittendam esse censent. Nec oberunt verba Dini in huius regu. commentariis, dum numero. 35. de præscriptione vsusfructus tractans scribit: vsusfructus præscribi poterit, etiam sine titulo, dum tamen bona fides accedat, vt in præalleg. cap. 1. de præscrip. in. 6. vel transcursus temporis, à quo memoria nō extet. Hactenus Dinus qui iuxta hanc literam videtur loco bonæ fidei exigere tempus immemoriale: quasi id sit absq; bona fide sufficiens. Etenim hæc Dini sententia in codicibus diligentius excussis aliter legitur: sic sanè: vsusfructus præscribi poterit, etiam sine titulo, dū tamē bona fides accedat

vt in præalleg. cap. 1. de præscript. lib. 6. vel veriùs transcursus temporis à quo memoria non extet. vult equidē Dinus non sufficere bonā fidem absq; titulo ad præscriptionem vsusfructus, sed requiri tēpus immemoriale: quod & glo. asseruit sicuti Bart. ibi eam intellexit in. 1. iusto. §. non mutat. ff. de vsucapio. quæ deniq; opinio etsi falsa sit, quod alibi explicuimus, à Dino tamen probata insinuat, eum intellexisse præscriptionem immemorialis temporis etiam cū bona fide necessariam esse ad vsum fructum tēpore adquirendū, nec sufficerem in oris tēporis cursum absq; titulo quāuis & ci bona fides accesserit: vnde nō poterit ex Dino colligi, quod præscriptio immemorialis procedat, & obtineat etiā cū mala fide. Ex quibus Aymō Sauillia. in dict. tract. de antiq. tempo. 4. parte, cap. absolutis. num. 59. probare vult, immemoriale tempus non inducere iusti tituli probationem, si constet de titulo vitioso, & iniusto. citat ad hoc Paul. Castrenf. conf. 424. lib. secundò colu. 2. vers. in contrarium facit. Quia secundum eundem Aymonem in cap. Materia ista. num. 3. ex hoc vitioso titulo & iniusto mala fides apparet. atq; ideo immemorialis præscriptio vim propriā amittit propter malę fidei vitium. Ego equidē vbi de tēpore immemoriali iure præscriptionis agitur si de mala fide præscribētis appareat, existimo inutile, & inuolidam esse præscri-

prescriptionem: sicuti superius probatum est. idem dicendum cenſeo quoties de initio, & primo titulo constat: nam eo casu non de prescriptione immemoriali, sed de titulo, eiusq; viribus, quas habuit vel ex cursu tanti temporis habere iure potest, agendum est. Quod si tēpus immemoriale non in vim prescriptionis, sed in vim priuilegii, & iusti tituli, ad eiusq; probationem allegetur, tunc si de titulo iniusto appareat, de eius viribus tractandum est, & potissimum an ex tanti temporis vsu, & quasi possessione vitium tituli probati remissum censeatur: & an titulus ille præsumatur iustus, & sollemnis. Quod latius erit pro causa, & controuersia qualitatibus examinandum.

Alia deinde quaestio hac in parte opportunè ad materiā bonæ fidei examinanda erit: quæ solet controuersi, an mala fides respectu vnius impediāt prescriptionem respectu alterius. Et Bart. in l. naturaliter. numero. ii. ff. de vsu. cap. sensim hoc tractare videtur. Nam ab eius decisione quidam adnotarunt, malam fidem vnius causa non impedire prescriptionem quo ad alterum in hunc quidem sensum, vt si possideam fundum, quem opinor esse Titii, possim illum vsucapere aduersus Sempronium, cuius verè fundus erat: cum ratione Sempronii, & quo ad ipsum ego bona fide possideam hoc

ipsum probatur secundum eos in l. si quis fundum. vbi glo. ff. de acquir. poss. glo. in l. sicuti. C. de præscrip. trigint. vel quadr. anno. tex. in l. qui balneum. in fine. ff. qui potio in pig. hab. Sic enim ex Bardeduxerunt hanc sententiam Aegidius à Bellamera in cap. vigilanti. nu. 35. Imola in cap. vlt. num. 25. de præscript. Antoni. colu. vlti. Felin. col. i. in cap. illud. eo. tit. atque eandem opinionē fatetur esse cōmunem Barthol. Soci. consil. 47. col. vlt. lib. 3. Balbus de præscript. 3. part. 6. partis princip. q. 3. & Ioannes Hannibal in rep. dictæ. l. naturaliter. num. 156. ipse verò nō inficior Bart. conclusionem veram, & communem esse in eo sensu, qui verè Bartolo tribuendus est absq; aliqua tati viri omniumq; præceptoris iniuria: & tamen omnino nego supra scriptam conclusionem ex Bart. deduci, item veram & communem esse. Nam etiam si pro opinione premissa in eo sensu quē significauimus citentur Imola in dict. l. si quis fundum. Ancha in cap. de præscriptio in 6. Saly in hōm. notissimi. §. imò. C. de præscrip. trig. vel quadr. annorum. hi quidem simpliciter Bar. verba referunt ea minimè mutantēs, nec ex eis præfatam falsam conclusionem colligentes. Et quauis ipse Bartol. in dicta l. naturaliter. numero. 14. videatur sentire conclusionem, quam modò improbamus, dū scribit, quod defectus bonæ fidei quo

Secundæ partis Relect.

ad vnum nō impediatur præscriptio
nem quo ad alium : sed defectus
possessionis impediatur præscriptio-
nē quo ad omnes : quia possessio
vna est , & vniformiter omnes re-
spicit : bona autē fides, vel titulus
possunt variari, respectu plurium:
in his tamē præcitatis verbis Bart.
nō probatur quod ei quidam adscri-
bere conantur. Is enim qui nō pos-
sidet nec præscribit contra vsum
fructuariū, nec præscribit contra
proprietaryū. Is verō qui possidet
habet tamē bonam fidem respectu
proprietaryi, malam tamē respectu
usufructuarii, præscribit planē ad-
uersus proprietaryū: non tamē cō-
tra vsum fructuariū: sic & qui ha-
bet malam fidem ratione hypothe-
cæ, bonam verō fidem quo ad rei
proprietarytatem, præscribit omnino
proprietarytatem non hypothecam. at-
q; hic est verus, proprius, & germa-
nus sensus Bartoli. Ex quo & lo-
cis ab eo citatis id tantū deducitur
quod mala fides respectu vni⁹ iuris,
non impedit præscriptionem respec-
tu alteri⁹: vtpote mala fides quo
ad vsum fructum rei non impedit
præscriptionē quo ad proprietarytē:
quē sensum ē Bart. verbis deduxe-
runt Areti. in l. 1. §. itē adquirimus.
numer. 36. & inibi Vincenti. de Her-
culanis numero. 24. idem Areti. in
l. 3. §. Neratius. colu. vlti. idem in l.
Pōponius. §. ex facto. ff. de adquir.
poss. idem Areti. in cons. 17. colu. 9.
quam ob rem ipse Areti. ubiq; asse-
rit malam fidem circa idem ius,

nempe circa dominium, etiam si
ea contigerit respectu vnius, impe-
dire præscriptionē respectu omnium:
quod & Cuma. tenere videtur in
dict. l. naturaliter. probatur autem
hæc sententia ratione profectō cui
dēti. Nam hic possessor habet scien-
tiā rei alienæ, vt cōstat in l. aut qui
aliter. §. si quis dum putat. ff. quod
vi aut clam. & ideo malæ fidei pos-
sessor est, qui nullo pacto præscri-
bere re possessoriam potest. tex. in cap.
vlt. de præscript. & in hac reg. pos-
sessor. Quin & Panormit. in dict. c.
illud. num. 8. posteriorem hæc sen-
tentiam probat, ab Antonio disce-
dens. Idem sequuntur, & iure ad-
mittendum esse censent in effectu
Francis. Balb. in dict. q. 3. Ioan. Han-
nibal num. 160. Claudius in dict. l.
naturaliter. col. 3. & Soci. in dicto
§. item adquirimus. imō & AEgi-
di. à Bellamera in dict. cap. vigilant
ti. num. 35. licet ex Bart. priorem opi-
nionem deduxerit, hanc posteriorem
post alios probat: horum senten-
tiam non tantum veriorem, sed
& magis communem esse ipse
opinor. cui ad stipulatur tex. in si-
gnis in l. prima. §. Sed per eum.
ff. de adquir. poss. quo in loco
respondetur, hominis verē libe-
ri possessorem non acquirere per
ministerium huius, quem existi-
mabat bona fide seruum esse:
sed tamen mala fide credebatur
alterius eum seruum esse. Hic
enim vides, possessorem homi-
nis liberi bonam fidem habere:
quia

quia existimat eum seruum esse, & ratione seruitutis cōtingit bona fides: habet tamen hic possessor malam fidem respectu alterius, quem censet dominum esse huius hominis: atq; ita mala fides huius respectu possessionem totam vitio afficit, vt tandē in totum dicatur malæ fidei possessor: quem tex. ad hęc præter alios Soci. perpēdit in dict. §. item adquirimus. in princip. Verum quinq; aut sex in hac controuersia constituam casus, quibus prior opinio satis vel defendi, vel explicari poterit.

Primus, quoties mala fides contingit ratione diuersorum iurium eiusdem rei, & bona fides eidem admista sit: ea ex parte, qua bona fides obtinet, procedit præscriptio: alia verò ex parte, qua mala fides viget, minimè locus erit præscriptioni. Cuius rei exemplum sit in usufructu, & proprietate eiusdem rei. Nam potest possessor habere bonam fidem quo ad proprietatē, malam autem quo ad usufructū: idcirco præscriptioni locus erit quantum ad proprietatem: non quantum ad usufructum: quod ex Barto. rectè intellecto colligitur: atq; item ex Aegidio in dicto numero. 35. & ab his, qui rectè verba Bart. interpretantur.

Secundò, vbi mala fides adest possessori ratione vnius iuris, quod potest distinctū esse numero, adhuc præscriptio admittenda erit contra eum, cuius respectu bona fides pos-

sessori adest, etiam si eiusdem iuris causa possessor malam fidem quo ad aliū habuerit. Nēpe si quis possideat rem aliquam absq; dubio bona fide quo ad proprietatē, sed tamen mala fide quo ad vsumfructū respectu vnius, quia existimat illum ad Sempronium pertinere: bona verò fide respectu alterius, Titij videlicet, ad quem verè usufructus pertinebat. Etenim in hac specie præscribit possessor usufructum aduersus Titium ex bona fide quā eius respectu habet: hoc tamen exemplum pendet ab ea questione, an possint plures esse usufructus eiusdē rei, qui quidem usufructus numero distinguantur. & quia quibusdam videbitur, vnius, & eiusdē rei vnicum tantum usufructum constitui posse: sit exemplum aptius, & verius in pluribus Hypothecis: quę dubio procul possunt circa eādem rem constitui. Nam si possessor habeat bonam fidē quo ad vnā hypothecam, aduersus eā præscribit, si verò habeat malam fidem respectu alterius hypothecę, minimè aduersus illā procedet præscriptio: quod in specie adnotauerunt Claudius in dict. l. naturaliter. colu. 3. & Balb. 2. part. 3. part. principi. q. 4. optimus tex. in l. si balneū. ff. qui pot. in pigno. habeant.

Tertio verissimè constat, malam fidem respectu vnius partis fundi non impedire præscriptionem respectu alterius partis, in qua possessor habet bonam fidem. Sicuti

H s pro-

Secundæ partis Relectionis

probatur in dict. l. si quis fundum. ff. de adquir. possessio. Et notat in specie post alios Balb. in dict. q. 4.

Quartò, si quis malam fidem habeat respectu eius, à quo causam habuit, quia credit, illum dominium non habuisse, nec potuisse transferre dominiū in possessorem: simul tamē opinatur, & existimat ex alia causa rem ad se pertinere, profectò hic possessor præscribere iustè poterit: quippe qui verè bonam fidem habeat.

Quintus casus hac in quæstione constitui potest in eo, qui rem alienam possidēs in iudiciū ab eo, qui nec dominiū, nec ius habet, adducitur. Is etenim cū alioquī bonā fidem possideret, si lite cōtestata per eum aduersus iniquū actorem non cōtraxerit vitium malę fidei: quia nō obstante eā contestatione adhuc opinatur rem ab eo possessam propriam esse, vsucapionem continuabit, nec ea cēsebitur interrupta per dictam litis cōtestationem: quem admodum Soci. respondet in dict. cōsi. 47. lib. 3. ad hoc inducēs Bart. opinionem in dict. l. naturaliter. ff. de vsucapioni.

Sextò eiusdem Bart. sententia vera est, & obtinet in alium sensum, hunc videlicet, ut possessor malę fidei respectu Sempronij, qui verus dominus non est, bonę fidei tamē quo ad Titium, qui verū rei dominium habet, si iustam habeat causam litigandi super eadem re eum Titio eius vero domino ipsam ven-

dicante, nequaquam tenebitur ad eiusdem rei interitum, qui pendente lite contigerit absq̃ possessoris culpa, eo quidē modo quo res ipsa apud verum dominum esset peritura: quod Bart. visum est in l. item si verberatum. §. vlti. ff. de rei vendicat.

Ex §. sequenti.

- 1 Successor vniuersalis non potest præscribere rem à defuncto mala fide possessam.
- 2 Intellect. l. nec vsufructuarii. C. vsufruct.
- 3 Heres eius, qui precario possidebat, an intelligatur domino possidere?
- 4 Mala fides defuncti non obstat heredi bona fide præscribenti annis triginta.
- 5 Quid de herede conficiente inuentarium?
- 6 Mala fides præsumpta vel ficta ipsius defuncti, non nocet heredi.
- 7 Successori singulari, an nocet mala fides authoris?
- 8 Missus in possessionem ex causa noxali, vel damni infecti, an præscribat mala fide. Et inibi intellectus. l. c. generaliter. ff. de noxalibus.

§. Nonus.

Si deniq; quo ad ipsi? possessoris & præscribētis bonā fidem prænotatis: subinde quæritur vtrum mala fides authoris noceat successori: quam quæstionem breuiter absoluerē co nabor: siquidem ea passim ab aliis non indiligenter tractatur: idcirco duas tantum exponam pro eius resolutione conclusionēs.

Prima

Prima Cōclusio. Successor vniuersalis iure hæreditario, nō potest
 1 rē à defuncto mala fide possessam, etiam triginta annorum tempore præscribere, quanuis is bonam fidem habeat, velitq; à seipso initium præscriptiōis adsumere, nulla temporis accessione vsus. Hęc constat: quia hæres personam defuncti repræsentat, & ideo mala fides defuncti in heredem, & vniuersalem successorem transmittitur. text. optimus apud iuriscōsultum in. l. cum hæres. ff. de diuers. & tempora. præscript. l. vlt. C. cōmu. de vsucapioni. Quæ quidem conclusio etiam iure Pontificio procedit secūdam Abb. Anto. & Felin. colu. 8. in cap. si diligenti de præscriptio. eundem Abb. in cap. 2. col. 2. eodem titu. & plures alios, quos Iuniores citant, hanc opinionem communem esse asseuerantes, præsertim Balb. de præscript. 2. part. 3. part. princip. q. 12. in 2. membro. Alexand. Vincent. Herculanum col. penulti. Iason. numero. 22. & Ioan. Crottū Folio penul. in. l. Pomponius. §. cum quis. ff. de adquiren. possess. tametsi Dinus in hac regul. numero. 42. ad finem, & Barto. in dicta. l. cum hæres. Aegidius à Bellamera in cap. vigilant. nume. 32. de præscript. & quidam alij opinentur, iure canonico posse heredem præscribere rem mala fide à defuncto possessam, modò ipse hæres nolit vti accessione possessionis ipsius defuncti. Quorū opinio in eo, quòd constituere vult differē

tiam inter ius Canonicū, & Civile, prorsus est falsa, nec vlla cōgrua ratione defenditur. Etenim sicut iure civili hæres repræsentat defuncti personam. l. cum à matre. C. de rei vendi. l. 2. §. ex. hīs. ff. de verb. obligat. & in Authē. de iureiur. à mori. præstit. ita & iure Pontificio: nec hoc quisquam inficiabitur: vnde si iure civili hæres præscribere non potest rē à defuncto mala fide possessam: quia ei? personam repræsentat: idē iure canonico dicēdum est, eadem inspecta ratione. illud perfectò posset à Dino, Bart. & aliis iustius considerari, quòd fortassis hæc prima conclusio, nec iure civili obtineat. Nam etsi verum sit, quòd hæres non possit præscribere rem à defuncto mala fide possessam cum velit, vti accessione possessionis obtentæ ab ipso defuncto dict. l. Pomponius. §. cum quis. tamen si hæres velit incipere præscriptionem nulla vsus accessione tēporis, quo defunctus possessionem habuit, præscribet habens bonam fidem: nam dict. l. cū hæres. non omninò hanc præscriptionē excludit: quòd apertius apparebit si Iuriscōsulti contextum referamus. Cū hæres, inquit Vlpianus, in ius omne defuncti succedit, ignoratio sua defuncti vitia non excludit. veluti cum sciens alienū ille, vel præcariò possedit. Quanuis enim præcariū heredē ignorantē nō tenet, nec interdicto rectē cōueniatur: tñ vsucapere non poterit, quòd defunct? nō potuit.

Idem

Secundæ partis Relect.

Idem iuris est, cum de longa possessione quæritur: nec enim rectè defendetur: cum exordium rei bonæ fidei ratio non tueatur. Hæc Iuriconsultus, qui non tractat expressim de hærede à seipso incipiente prescriptionem: imò in his ultimis verbis insinuat, exordium prescriptionis adsumi à tēpore defuncti, cum hoc exordiū ad malam fidē referat: quæ tamen mala fides tunc, id est à defuncto initium habuit: non ab hærede, qui bona fide possidet. Ratio autē, qua tenentes cōmunem sententiam vtūtur de representatione personæ defuncti, fortiter vrget in fauorem communis assertionis: nam & ea Iuriconsultus ipse in dicta. l. cū hæres. vtitur in eiusdem responsi principio: pro cedit tamen quo ad actiones, & obligationes personales, ex quib⁹ hæres tenetur ex persona defuncti: non tamen quo ad vitia personalia ipsius defuncti, quæ in hæredē nō transeunt, nec ei nocent in his, quæ heres ipse agere velit ex sua persona: etenim in his, quæ heres expedire, & peragere vult vsus defuncti possessione, vel contractu, necesse est vt & particeps sit vitiorum personalium ipsius defuncti, cui⁹ personam repræsentat. Quam ob rem etiam si hæres teneatur quādoq; ex delicto vel mala fide, vitio, & crimine defuncti: non ex hoc sequitur, quòd ipsum vitium in hæredem transeat, vt personam heredis inficiat. Quod palam probabitur, si o-

stenderimus, malam fidem defuncti non transire in personam hæredis, in eū sensum, vt eam vitio personali afficiat. Hoc verò constat argumento sumpto ab absurdis euitandis: Nam si ratione representationis mala fides defuncti transit, & in hæredem, & eius personam afficit saltem per fictionē quo ad effectum prescribendi: profectò sequeretur nullo vnquam tempore, nullo vnquam casu posse hæredē prescribere rem mala fide possessam à defuncto, nec spatio longi, nec lōgissimi temporis, etiam vbi titulus ad prescriptionem necessarius nō sit: quod perquàm durum, & asperum videtur his, quorum opiniones statim explicabimus: cū mala fides, etsi ficta sit apud hæredē prescriptionē impediatur ob representationē, attēta gñali cōmunis assertionis ratione: nec enim fictio semel à iure inducta absq; contraria iuris decisione deficere potest, quippe quæ veluti certa res sit iure statuta. Deinde si verum est, quod doctores pro communi adnotarunt, malam fidem defuncti in hæredē transire ob representationem, sequitur planè, quòd si defunctus debitor sit alicuius quantitatis, & ratione huius obligationis sit in mala fide constitutus: eius hæres bonam fidē habens non poterit vel statuto, vel lege municipali, quæ dictat actiones personale decem annis prescribi, hanc actionem prescriptione tēporis excludere ob malam fidem, sicuti

sicuti nec defunctus posset: quod ipse falsum esse censeo. Denique ut hæc breuiter absoluam, ni fallor, minimè procedit argumentatio ista: defunctus non poterat rem istam præscribere ob malam fidem, quã habebat, ergo nec poterit eius heres, quia personam defuncti representat. Heres equidem bonam fidem habens plerumque præscribere valet res, quæ à defuncto vsucapi non poterant mala fide impediante: sicuti docet. in aliquot casibus fatentur: cum tamen representatio semper adsit omnibusque casibus conueniat. Igitur qui aduersus communem tenere velit is necessario intelliget representationem, cuius meminit dict. l. cum heres. in eo casu, quo heres uti vult accessione, & sic iure hæredis.

Sed & communi opinioni adhuc ad stipulatur tex. in l. nec usufructuarius. C. de usufructu. cuius hic est contextus: Nec usufructuarii ad obtinendam proprietatem rerum, quarum usufructum habet, neque successores eius vlla temporis ex ea causa tenentes præscriptio munit. quo in loco Paul. de Castro scribit, quod si is, qui possidebat precario nomine mortuus est, & heredes eius per triginta annos, & ultra etiam precarium ignorantes possederunt proprio nomine, non propterea rem ipsam præscripserunt ea ratione, quod cum defunctus nomine precario tenuerit rem, eius heredes censentur eodem modo tenuisse, licet tenuerint ut domini: quia non super

ueniente noua causa non interuenerunt possessione: sicuti nec defunctus potuisset mutare causam possessionis. l. nemo. C. de adqui. poss. Hæc Pauli Castrensis opinio etiam probatur in dict. l. cum heres. & sequitur Paulum Balbus de præscript. 4. part. 4. part. princip. q. ii. col. 2. & Andre. Tiraquel. in lib. de constitut. 2. parte, ampliatur. 13. nu. 5. & sequentibus. facit optimus tex. in l. cum in pluribus. in fine princip. ff. locat. ubi apparet, heredem coloni, quanuis colonus non sit, nihilominus domino possidere: unde etsi heres bonam fidem habeat non potest præscribere, licet velit ipse præscriptionem incipere: quia non potest mutare causam possessionis, qua defunctus possidebat. Hic tamen adnotandum est communem sententiam duabus rationibus defendi ab his, qui eam sequuntur. Prima quidam ratio deducitur à mala fide defuncti: quasi heres non possit mutare illam malam fidem defuncti, nec vitiū illud resarcire: & hæc ratio constat in dict. l. cum heres. si diligenter eius verba perscrutetur. Altera ratio in eo versatur quod si defunctus ex aliqua causa possidebat quæ non poterat esse sufficiens ad præscriptionem: cum nomine alterius possideret, eius heres ex eadem causa intelligitur possidere: & ideo vsucapere non potest deficiente causa possessionis, quæ ad præscriptionem requiritur. Prior ratio tollitur ex his, quæ modo explicuimus in responsione, & intellectu dict. l. cum

cum

Secundæ partis Relectionis

cū heres. quasi hæres ipse incipiens à se præscriptionem minimè vsus accessione defuncti, ac bonam fidem habēs nequaquam impediatur præscribere: quippe qui nō vta-
tur in hac præscriptione iure hæreditario. Posterior ratio tūc deficiet, cū probatum fuerit, possessionē interuersam esse ab hærede, amissamq; à vero rei domino: quod poterit iure resolui ex his, quæ in hac Relectione parte ista. §. 1. tradita fuere. nume. 3. Et præterea si consideremus, tex. in. l. si de eo. §. si fortè. vbi Bart. & Areti. ff. de adquir. posses. cuius autoritate dabitur fortasse insignis intellectus ad dict. l. cū in plures. ff. locat. in fine princ. atq; in vniuersum, quoties quis nomine alterius possideat ex eo contra-
3. ctu, qui ad eius heredem non tran-
sit, eo quidem mortuo, possessionēq; apprehensa, per heredem titulo domini, si verus dominus eam neglexerit repetere, ac habere, perdit sanè possessionem, ab eoq; tempore hæres proprio nomine possidere intelligit. Hinc deniq; si post mortem constituentis se precario alterius nomine possidere hæres re occupauerit, diuq; steterit prior possessor absq; eo quod apprehenderit possessionem, eamq; neglexerit recipere, profectò possessionem amittit, & hæres proprio nomine incipit possidere: sicuti in specie voluerūt Ancharra. in cap. cū venissent. de resti. spolia. 3. notab. Corne. cōf. 280. lib. 3. colu. vlti. Carolus Ruinus

confi. 127. colu. 3. lib. 3. quibus accedit Tiraquell. in dict. ampliati. 13. nume. 7. cū precarium in heredē constituentis non transeat. l. cū precario. §. precarij. ff. de precar. cap. vltimo de precar. Etenim is, cuius nomine respōndetur precario, si mortuo cōstituēte sciat ab alio rem occupatam, eamq; neglexerit repetere per modicum tēpus, amittit possessionem, quam habebat. l. quantuis. l. quod meo. in fine. ff. de adq. posses. Si verò ignorat, rem ab alio occupatam, vel scit vacantem esse, tunc nō perdit possessionem civilem nisi ex eo tēpore, quo obliuio inducitur. l. si id quod in princ. ff. de adqui. posses. l. furtum. §. 1. ff. de vsucap. Qua distinctione vtuntur Barto. in dicta. l. si de eo. §. si fortè. Panormita. in dict. cap. cum venissent. col. penult. & vlti. Paul. Castr. confi. 10. col. 2. lib. 1. Matthæ. Afflict. decisio. 40. col. penulti. versi. præterea ex negligētia. Andre. Tiraquel. in. 3. parte, de constituto: limitat. 21. nume. 8. Quo fit, vt minimè impediatur præscrip. ex ratione Pauli Castrensis in dicta. l. Nec vsufru-
ctuarium. saltem eo ex tēpore, quo hæres proprio nomine inceperit possidere. idcirco communis sententia dubia videtur adhuc. Nam & opinionem Dini in hac regul. præter supra citatos sequuntur Alex. in confi. 110. nume. 7. & ibi Carol. libr. 1. idem Alexan. in confi. 39. nu. 2. lib. 2. & alij per Balbum relati: licet idem Alexand. in alijs responsis comu-

communem fuerit sequutus. Imò nullam esse inter ius Canonicum, & civile hac in re differentiam asserit Carolus Molin. in dicto consil. 4. col. 1. sentiens etiam iure Civili admittendam fore opinionem Dini. Tandem ex hac disputatione sunt aliquot explicanda, quæ ab omnibus ad examen huius questionis adducuntur.

Primum, an hæres incipiens ab eius possessione præscriptione possit rem à defuncto mala fide possessam præscribere triginta annorum præscriptione. Siquidem hanc præscriptionem iure procedere nō obstante mala fide ipsius defuncti, asserit gloss. in regul. cum quis. de regulis iuris in. 6. quàm sequuntur Bald. in l. nihil. C. de vsucap. Areti. & Grotius in dicta. l. Pomponius. §. cum quis. Paulus Castren. in l. 2. C. de fructib. & liti. expens. idem Paulus in consil. 81. numero. 12. & consilio. 238. lib. 2. ea ratione quòd hæc præscriptio triginta annorum titulum non requirat: sed tantum bonam fidem, quæ verè adest hæredi toto præscriptionis tempore: titulus autem hæredis, qui vitium habet ratione malæ fidei defuncti, minimè nocet: cum sine eo præscriptio procedat. Hæc tamen opinio falsa quibusdam videtur, & præsertim Panormita. in cap. Si diligenti. colum. 8. de præscrip. Alex. Vincent. & Iasoni in dicto. §. cum quis. & Balbo in dicta quest. 12. nam hi opinionem communem

sequuntur omnia Baldi distinctio. ne Francus item in dicta regul. leu quis. gloss. ibi reprobat. Et profectò si vera est opinio communis ratione repræsentationis: quia hæres repræsentat personam defuncti, & ideo ex hac repræsentatione fictam habet malam fidem: non videretur quare hæc repræsentatio & fictio à iure inducta cesset in vsucapione, & præscriptione triginta annorum. Etenim quòd præsumpta mala fides cesset ex tempore triginta annorum: mirum non est: tamen quòd mala fides ficta ex repræsentatione hæredis, extincta sit ob annorum triginta possessionem, mirum videtur: cum etiam post quinquaginta annos repræsentatio, à qua fictio procedit, obtineat. At si dixeris Iurisconsultum in dicta. l. cum hæres. tantum agere de præscriptione decem, vel viginti annorum: siquidem triginta annorum præscriptio iure Digestorum nondum erat cognita. glossa in lege, Iulianus. ff. ex qui. causis maior. & in l. qui occiderit. ff. ad l. Aquiliam. Barto. in l. tutor qui reperiendum. in fine. ff. de administra. tutor. atq; ideo communem sententiam, quæ in dicta. l. cum hæres. fundamentum habet, solū obtinere in præscriptione decem, vel viginti annorum: non autem in præscriptione triginta annorum: respondetur fortassis, rationem dictæ. l. cum hæres. ita procedere in præscriptione triginta annorum, sicuti in

Secundæ partis Relect.

40
in ordinaria præscriptione decem
vel viginti annorum. cum mala fi-
des ita impediatur vnam sicuti alte-
teram, præsertim iure Canonico.
Adhuc tamen illud non incognue
in defensionem glossæ in dicta regu-
cum quis. & Baldi, adduci potest,
quod iure civili mala fides non im-
pediat præscriptionem triginta an-
norum: quemadmodum iure satis
compertum est. Nec item iure Ca-
nonico in hac specie, in qua non de
vera, sed de ficta mala fide tracta-
tur. Ficta verò mala fides, quæ in
herede ob veram defuncti malam
fidem constituitur, nullum pecca-
tum hæredis præscribentis habet,
idcirco iure pontificio hæres ipse
bonam fidem habens vsucapere po-
terit: quod & alibi hac in Relectio-
ne disputabitur. Igitur in ea præscrip-
tione, quæ iure Civili bonam fidem
non requirit, nec ob malam fidem
impeditur: ea mala fides, quæ iure
Pontificio minimè improbat, quip-
pe quæ ficta sit, nihil oberit vsuca-
pioni, nec obtinebit Iurisperiti
responsum in dicta. l. hæres.

Secundò ex superscripta disputa-
tione apparet, an verum sit quod
Alexan. in dict. §. cum quis. opina-
tur scribens, heredem defuncti pos-
se præscribere rem à defuncto ma-
la fide possessam, si nolit vti accef-
sione possessionis defuncti, & in-
uentarium fecerit, ac præscriptio sit
tricennalis, quæ titulum non requi-
rat, ita sanè Alexand. in dict. §. cum
quis. numero. 22. cui Iason inibi, Fe-

lin. in dict. cap. si diligenti. num. 6.
& Balb. in dict. q. 12. accedere videtur.
Etenim præmissa còmuni sen-
tentia, quam ipse Alexand. veram
esse censet, ego non video quid re-
ferat heredem inuentarium fecisse,
vt liber ex hoc sit à vitio personali
ipsius defuncti: cū hæres re ipsam
habuerit ab eo, qui malam fidem
habuit, titulo hæredis eum repræ-
sentantis. Imò inuentarium ad hoc
hæredi nocet: siquidem hæres id
conficiens profitetur, rem illam ti-
tulo hæredis velle obtinere. Et præ-
terea constat, rem illam hæredita-
riam fuisse. Quo fit, vt minimè pro-
bari possit hæc Alexandri sententia.
Præsertim quòd restrictio ad tricen-
nalem præscriptionem non omni-
no congrue est. Nam titulus hære-
dis sufficiens, & iustus est ad præ-
scribendum. l. 3. cum similibus. ff.
pro hærede. vnde responsio tex. in
dict. l. cum hæredes. non habet ra-
tionem à defectu tituli: sed à vitio
personali, & sic à mala fide defun-
cti, quem hæres repræsentat. Quod
probatur: nā titulus alioquin iustus
ad præscribendum non ideò repel-
litur, quòd malam fidem habeat
is, qui titulum eum dedit, & à quo
titulus processit: sicuti passim in
hoc tractatu adnotatū à nostris est.
Et ideò nec in hac conclusione, nec
in præcedenti agendum est de titu-
lo, nec de eius effectū: sed tantum
de mala fide defuncti quem heres
repræsentat. Quamobrem si vitium
istud malæ fidei per inuentariū so-
lenniter

Ienniter confectū remissum foret, titulus hæredis sufficiens esset ad præscribendum etiam spatio longi temporis decem, vel viginti annorum. Sic sanè deficiat prorsus isthæc Alexandri adnotatio.

Tertium hac in cōtrouersia illud constat, heredē vniuersalem, etiam si velit incipere à seipso præscriptionem, nō posse præscribere rem à defuncto mala fide possessā, etiā si defunctus titulum habuerit, qui seclusa mala fide sufficeret ad præscriptionē: hæres etenim nec ex eo titulo præscribere poterit: tametsi nolit ad hanc præscriptionem vti titulo pro heredē. Eadem enim ratio, quæ iuxta communem sententiam excludit heredem ob malam fidem defuncti à præscriptione titulo pro heredē incepta, excludit itē & ab ea præscriptione, quæ procedit amisso titulo pro heredē à titulo, quem defunctus habuit: sicuti adnotauit Ioan. Crottus in dict. l. Pōponius. §. cū quis. idem voluit Paul. Castrenf. in cons. 81. nu. 12. lib. 2. & cōs. 258. eodē lib. licet idē Paul. cōtrarium responderit in consi. 158. eo. lib. Cuius opinio ex eo falsa in hoc vltimo responso videtur quod hæres vsus eo titulo, quem defunctus habuit, debet eo vti simul cū vitiis, quæ titulus illeratione malæ fidei habebat. dict. §. cū quis. atq; idē verior est prior sententiā, quā idem Paulus, & Crottus veram esse censent.

Quartum ex his apertē deduci

tur, heredem posse rem à defuncto mala fide possessam omninō præscribere, si aliunde quā à defuncto titulum iustū habuerit, ex quo præscribere cœperit. text. optimus in. l. an vitiū. §. vlti. ff. de diuersi. & tempo. præscri. quem ad hoc cēset singu. esse Areti. in dict. §. cū quis. quo in loco idem tenent qui post Areti. ibidem scripsere commentaria, præcipuē Iason colu. 4. Alexan. consili. 181. lib. 1. & Balbus in dict. quest. 12. ad finem.

Quintum ab his deriuatur ratio eius quod Accursius asseuerat in. l. tutor rerū. ff. de administrat. tutor. scribens, heredē non posse præscribere rē à defuncto mala fide possessam, vbi mala defuncti fides fuerit vera: secūs si fuerit præsumpta, aut ficta mala fides: quia in eo casu poterit eius hæres à seipso incipiens præscriptionem bona fide vsucapere. Hanc opinionē Accursij sequuntur Paulus Castrenf. in. l. nūquam. ff. de vsucap. in princip. Alexan. in dicta. l. Pomponius. §. cū quis. columna. 7. & ibi alij doct. Etenim cū sola mala fides defuncti præstet impedimentum præscriptioni hæredis ob representationem, quæ fictione quadam à lege inducitur: profectō æquum est, quod hæc fictio representationis locum habeat in vera mala fide defuncti: non in ficta, nec præsumpta: nè demus in heredē quo ad vnam & eandem rem, ex vno, & eodem capite, nempe quia hæres, duas fi-

I etiones

Secundæ partis Relectionis

Etiones aduersus omnem æquitatem, quā lex ciuitatis in his fictionibus præ oculis habuit. l. postliminiū. in prin. ff. de captiuis. l. sciendum. ff. ex qui. caus. maior. Barto. in. l. si is qui pro emptore. ff. de vsu capio. colum. 3. & ibi Iason nu. 72. atq; idē dux fictiones in vno, & eodē negotio ex vna causa nequaquam constituuntur. l. 1. C. de dot. promi. tradit Bart. in dict. l. si is qui pro emptore. quæst. vlti.

Sexto subinfertur, heredem heredem præscribere posse rem à defuncto mala fide possessam, licet heres primus eam præscribere non posset propter malam fidem veram ipsius defuncti. Quia primus hæres, si quam malam fidem habuit, non equidem veram, sed fictam malam fidem habuisse videtur: eaq; ratione eius hæres non obstante hac ficta mala fide præscribere poterit: quod satis dubius explicat Ioann. Crottus in dict. §. cum quis. ad finem: dicens se nullibi legisse huius questionis decisionē. Nam quod Alexand. notat in dict. conf. 18. lib. 1. colu. 2. & Felin. in cap. si diligenti. nume. 6. de præscriptioni. non pertinet ad heredem hæredis, sed ad successorem singularem successoris singularis. de quibus in hac prima conclusione agendum non est. Sed in sequenti ad intellectum text. in Auth. malæ fidei. C. de præscrip. longi tēpo. decē, vel viginti annorū. Septimò apparet, si præmissa diligenter obseruenter, successorem in

dignitate, vel officio, qui personā defuncti, aut antecessoris, minimè representat, posse iure optimo præscribere rem à defuncto, vel antecessore mala fide possessam, modò non vtatur accessione possessionis ipsius, cui successit: quod cōmuni omnium sententia receptum est autoritate glos. in cap. cura. de iure patro. & in cap. de quarta. de præscript. & in cap. in primis. 2. q. 1. verb. quia leuioris. Quæ etsi præscriptionē istā simpliciter permittant, in hunc tamen sensum accipiendę sunt secundum Abb. & Felin. in dicto cap. de quarta. nu. 23. Alex. Vincet. Iaso. & Crottum in dicta. l. Pōponius. §. 1. Frāci. Balb. in dict. 2. part. 3. part. princip. quæst. 12. num. 60.

Secunda hac in questione principalis cōclusio. Mala fides authoris singulari successoris nocet, etiā si is aliqua accessione vtī nolit, quo ad præscriptionem decem, vel viginti annorum, vero rei domino ignorante. text. optimus in dict. Auth. Malæ fidei. C. de longi tēpo. præscript. Cuius intellectum hic minimè expendam: cum eum latissimè, & diligēter tradiderint glo. Panor. & Felin. in cap. si diligenti. de præscrip. Bart. Alex. col. 4. & alij in dicta. l. Pomponius. §. 1. ff. de adquir. poss. Oldra. cōf. 19. Ias. in. §. sed ista. nu. 80. de actionibus. Francis. Balb. in dict. quæst. 12. nu. 6. Angel. Areti. in. §. Furtiuæ. Instit. de vsucapionibus. optimus text. in. l. 19. titu. 27. partita. 3.

Verum

Verum his, quæ longè, lateq; ha-
tenuſ examinauimus, vt cõſtitue-
remus, nullam præſcriptionẽ poſſe
mala fide procedere, obſtat respon-
ſum Iuriſconſulti in. l. & generali-
ter. ff. de noxalib. quo in loco Afri-
8 canuſ reſpõdit, ſeruũ datum pro
noxa ex Decreto iudicis præſcribi
iuſtè poſſe, etiam ab eo, qui ſcit ſer-
uũ illum alienũ eſſe, & non il-
liuſ, qui cum pro noxa conuentuſ
noxali actione dederat: à quo qui-
dem tex. adnotârunt quidam, miſ-
ſum in poſſeſſionem decreto iudi-
cis ob rei conuenti contumaciam
alicuiuſ rei, quam ipſe miſſuſ ſcit
non eſſe illiuſ contumacis, ſed alte-
riuſ, poſſe eã præſcribere nõ obſtan-
tè hac mala fide: quam opinionem
Paul. Caſtrenſis reprobat in. l. præ-
toris. in princi. ff. de damno infect.
Et fanè meritiffimè: cùm mala fi-
des huiuſ præſcribentis minimè re-
mittatur decreto iudicis, qui rem
contumacis tradere voluit: non au-
tem alienam. idem adnotauerunt
Roma. in. l. ſi per errorem. ff. de vſu
capio. Imola in. c. vlti. de præſcript.
colum. 19. in repetitione. idem in. l.
ſequitur. §. ſi viam. ff. de vſucap. nu-
mero. 26. Alexand. in. l. ſi finita. §. ſi
de vectigalibus. ff. de dam. infect.
nume. 11. & ibi Paul. Caſtrẽſis. text.
optimuſ in. l. qui fundũ. §. qui bo-
na. ff. pro emptore. ad finem. cuiuſ
meminẽre Paul. in. l. iuſtè poſſi-
det. & Bart. in. l. Pomponiuſ. §. ſi
iuſſu. ff. de adquiren. poſſeſ. deniq;
hi docto. cõueniunt in hoc, quòd

miſſuſ in poſſeſſionem ex cauſa no-
xali, vel damni infecti, non poſſit
rem præſcribere mala fide iure Ca-
nonico. Nam in aliis cauſis omniũ
conſenſu abſq; vlla cõtrouerſia re-
ceptum eſt, iudicis decretũ, &
authoritatem minimè defendere
præſcribentem mala fide, nec iu-
re Canonico, nec Ciuili: ex dict. §.
qui bona. vnde præſcriptioni locus
non erit, ſi quiſ miſſuſ in poſſeſſio-
nem, etiam ex ſecũdo decreto ma-
lam fidem habeat: quippè qui poſ-
ſideat rem, ſciẽs eam alienam eſſe.
Sed miſſum in poſſeſſionẽ ex cau-
ſa damni infecti, vel noxali poſſe
rem mala fide præſcribere, etiam ſi
ſciat alienam eſſe, non illiuſ aduer-
ſuſ quem miſſio facta fuerit, aſſe-
runt gloſ. in hac regula, poſſeſſori.
gloſſ. item in dict. cap. ſi diligentia.
& ibi Antoni. nume. 12. Panormita-
num. 28. Imola. nume. 12. Bald. in di-
cta. l. & generaliter. 1. & 2. lect. glo.
& Bart. colum. 1. in dict. §. ſi de ve-
ctigalibus. Bal. in. l. 2. ff. ſi ex noxa
cauſ. agat. num. 10. idem Bal. in Au-
thent. ei qui iurat. col. penul. & ibi
Salyc. q. 9. C. de bonis auet. iud.
poſſi. Speculat. titu. de ſecundo de-
cret. §. iuxta. num. 8. quorũ opinio
etiam quo ad iuſ põtificiuſ com-
munis eſt, ut reſtatur Alex. in dict.
§. ſi de vectigalibus. num. 11. &
Imola in dict. cap. vlt. col. 19. quaſi
ſpeciale ſit in cauſa damni infecti
per ea, quæ notatur in dict. l. præto-
ris: & in noxali cauſa: quia reſ ipſa
cuiuſcũq; ſit ad illud onuſ damni.

I 2 infecti,

Secundæ partis Relect.

infecti, & noxæ tenetur: qua ratione missus in possessionem videtur causam habere à vero domino, qui si vellet propriam rem petere & cōsequi, teneretur æstimationem damni solvere, vel de damno infecto cauere. Adhuc tamen prior sententia mihi verior apparet. Nam etsi verus dominus his actionibus omninò teneatur, nō ex hoc sequitur, missum in possessionē, qui scit rem nō esse possidētis, præscribere posse rem alienam mala fide: cum hic maximam culpam cōtraxerit, qui verum dominum in iudicium non vocauerit, vt rem defenderet: nec ab eo petierit noxæ æstimationem, nec damni infecti cautionē. Etenim res inter alios acta aliis nō nocet secundum vtriusq; iuris constitutiones. Fit igitur vt missus in possessionem ex causa noxali, vel damni infecti, quoties ante perfectam vsucapionem sciuerit rem, in cuius possessionem missus fuerit, alienam esse, non illius, quem in iudiciū vocauerat, teneatur ipsum dominū interpellare pro æstimatione noxæ, vel pro ipsa damni infecti causa: dominusq; tenebitur ex his causis misso satisfacere.

Ex. §. sequenti.

- 1 Intellectus cap. cura. de iure patronat.
- 2 Ius patronatus in ecclesia libera præscriptioe à laicis adquiri non potest.
- 3 Parochiani possunt præscribere ius præsentandi rectorem in ecclesia libera.
- 4 Patronus etiam præscriptione potest acquire

re ius præsentandi rectorem in ecclesia collegiali.

- 5 Catholici Hispaniarū Reges quo iure possint Episcopos nominare, & eligere?
- 6 Expenditur Canon in cap. cum lögè. 63. dist.
- 7 Præscriptio iuris patronatus quantum temporis requirat?
- 8 Ius patronatus præscribi à laicis potest in ecclesia, quæ patronum habet, & olim habuit: atq; inibi tractatur de tēpore huic præscriptioni necessario.
- 9 Titulus beneficij canonicus an possit præscriptione adquiri: & an teneatur quis episcopo exigenti illum ostendere?
- 10 Examinatur breuiter Regula Cancellarie de triennali possessore.

§. Decimus.

VIC præterea regulæ iuris Pontificij, qua definitum extat nullam præscriptionem mala fide posse obtinere, obstat responsio Summi Pontificis in cap. cura. de iure patronat. Etenim cum ex iuris errore mala fides præsumatur, sicuti hac in Relectione iam satis probauimus, nec possit ius patronatus ecclesiasticū à laicis in alteram ecclesiam, vel in personam ecclesiasticam, vel in laicos transferri absq; licentia, & consensu Episcopi: responsum est à Romano Pōtifice, posse laicos vel clericos ius patronat⁹ ecclesiastici præscriptione temporis obtinere titulo translationis, licet consensu Episcopi minimè accesserit ad eiusdē translationis authoritatem: igitur præscriptio cum mala fide adhuc iure

iure Canonico admittitur, cui ob-
iectioni glos. & doct. in dict. cap.
cura. respondere conantur variis
modis, quibus constat, ad illius ca-
pitis decisionem omnino aduertē-
dum esse, eam præscriptionem ad-
mitti non aliās quā si eidem bo-
na fides accesserit, vel quia quasi
possidentes ius patronatus existi-
māunt, cōsensum episcopi transla-
tioni auctoritatem dedisse: vel in
ea specie, & casu, de quo actū fuit
iure nō fuisse necessarium consen-
sum episcopi: eaq; opinio iure satis
probari poterat ob varias interpre-
tum sententias, ex quibus dubium
erat, & ambiguum, an esset in eo ca-
su episcopi cōsensus necessari⁹ iux-
ta ea, quæ de errore iuris superius à
nobis adnotata fuere: vnde constat
bonam fidem in specie dicti cap.
cura. necessariā esse ad præscriptio-
nem, & ideo præmittendū est, eam
in ea præscriptione contigisse vel
ex errore facti vel ex ignorantia iu-
ris, quæ quandoq; bonam fidem
inducit.

Supereſt tamen ad illius responsi
interpretationem explicare an in
adquirēdis ecclesiis quo ad ius pa-
tronatus, vel quo ad beneficij, & sa-
cerdotij titulū præscriptioni locus
sit: Nam & huic tractatui maximē
hæc disputatio conuenit, qua de re
aliquot constituam Conclusiones,
ex quib⁹ huius quæstionis resolutio
constabit cōpendio quodam, cum
apud alios lōga, lataq; sit ad utrūq;
partem disputatio.

Prima Cōclusio. In ecclesia, quæ
olim libera fuit, ius patronatus ec-
clesiastici præscriptione adquiri nō
potest à laicis. Huius conclusionis
authores sunt Archidi. in cap. hor-
tamur. 71. dist. Card. in Clementi. 2.
quæst. 5. de iure patro. Panormit. in
cap. querelam. de elect. col. 3. super
glos. in verbis, cōsuetudine. Card.
item ibi huic opinioni subscribit:
idem Alexand. confi. 75. lib. 4. Pa-
normit. in disputatione incipienti,
Augerio. colu. 6. versic. & ex his se-
quor Archid. Idem Abb. & Felin.
in cap. causam. 3. colu. de præscript.
Ioan. Andre. in regu. quod alicui,
de reg. iur. in. 6. iuxta intellectum,
quem ex illo refert, & sequitur Ro-
chus Curti. de iure patronat. verb.
ipse vel is. quæst. 36. atq; eūdem sen-
sum applicuerunt Ioan. Andreæ in
vltimis verbis huius disputationis.
Abb. in dict. cap. querelam. nu. 9.
& ferè omnes, qui post eū scripse-
re, quorum statim mentionem fa-
ciemus. vnde cum eiusdem Ioan.
Andre. opinio communis sit secun-
dum Abb. in dict. nu. 9. & in aliis
locis paulò antè citatis, Rochum in
dict. q. 36. Deti. in cap. cum venera-
bilis. de exceptio. nume. 36. Felin. in
tract. quando literæ apost. noceant
patro. colum. vlt. Francis. Balb. de
præscript. 1. parte. 5. part. principal.
quæst. 9. Deti. consilio. 124. & con-
fili. 117. & confi. 134. constat & hanc
primam conclusionem commu-
nem esse: & absq; ylla controuer-
sia tenendam fore: sicuti latissimè

I 3 probat

Secundæ partis Relectionis

probat Lamberti. de iure patro. 1. lib. prima part. q. 10. art. 5.

Ego sanè tametsi videam frequentiori doctor. consensu receptū esse quod præscriptio iuris præsentandi non admittatur in ecclesia libera, ut ius istud à laicis præscriptione obtineri valeat: scio tamen Ioā. Andre. in dict. reg. quod alicui. ad finem hanc opinionem non ita indistinctè asseuerare: sed eam intelligere quo ad ecclesiam, quæ verè apparet libera, & quam constat nec à laicis constructā, nec dotatam fuisse: quod si res ista in dubio sit, inquit Ioan. Andre. ecclesiam præsumi à parochianis constructam: atq; ideò posse præscribi ius præsentandi per ipsos parochianos. Ex cōtrario Archidi. quicq; eum sequuntur distinctè probare nituntur, & asseuerant, in ecclesia libera ius præsentandi non posse à laicis præscriptione adquiri. præsertim Card. in dict. Cle. 2. q. 5. arbitratur, in eo dubio, an ecclesia sit libera, vel fuerit à prōnis constructa, vel dotata, idem esse, ut præscriptioni locus non sit, nisi ea fuerit immemorialis. Qua de re latissimè disputat Lambert. in dict. art. 5. cuius quidem omiſsa disputatione, quæ lectori facilimè obuiacrit, illud expeditum est apud me, conclusionem hanc, quam primo loco constituimus magis communem esse: siquidem & qui contentionē istam Archid. & Ioan. Andr. post eos examinare conati fuerūt, in hanc primam assertionem cōue-

nisse videntur: idcirco in praxi nō mediocrem authoritatem, sed sanè maximā obtinebit non obſtātibus his, quæ variè vtrinq; adduci solēt.

Possset tamen is, qui habet quasi possessionem præsentandi ex tempore immemoriali, titulum huius iuris, & ecclesiastici patronat⁹ allegare, ad eiusq; probationē inducere tanti tēporis quasi possessionem: quemadmodum Felin. tradit in dicto cap. causam. col. 3. de præscript. Sic enim temporis immemoralis quasi possessio non habet authoritatem iure præscriptionis: sed tituli probati, vel præsumpti: ex cap. super quibusdam. de verb. signific. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æstiuæ.

Ceterū auctore Panor. in dict. disputatione, Augerio. potissima ratio, cui Archidiaconi sentētia innititur ea est, quod ius patronatus est spiritualibus annexū, & quasi spirituale: atq; ideò laici sint capaces eiusdem iuris, nec id possidere possint, nisi ex priuilegio speciali, vel iuris cōmunis: nēpè cōstructionis, aut dotationis alicuius ecclesiæ ratione cap. quāto. de iudic. cap. 3. de iure patrona. vnde præscribere laici nō possunt ius istud, quod nec possidere valēt, eiusdē possessionis incapaces iure cōmuni: cū præscriptio absq; possessione minimè procedat: cap. sine possessione. de reg. iur. l. 6. Etenim ex multis, quæ pro Archi. traduntur hoc est, ni fallor, præcipuum fundamentum.

Hæc

Hec autem ratio profectò parùm
 vrget. Nam vtcunq; sit, siue ex gra-
 tia iuris communis causa dotatio-
 nis, aut cōstructionis ecclesiarum,
 laici capaces sunt huius quasi pos-
 sessionis iuris patronatus ecclesia-
 stici. cap. consultationis. de iure pa-
 tro. cap. piæ mentis. 16. q. 7. quod sa-
 tis est ad quasi possessionem istam
 obtinendā. Nec refert dicere, quòd
 illi tantum laici sint capaces qui
 construxerint, aut dotauerint eccle-
 sias: cap. 3. de iure patro. id etenim
 non negat, imò concedit absolutè,
 laicos esse capaces huius iuris: nec
 inde rectè deducit laicos, eò quòd
 laici sint huius quasi possessionis
 fore incapaces. Hoc ipsum constat
 perpensa frequētissima doct. sentē-
 tia, dum ipsi opinantur, laicos pos-
 se acquirere præscriptione ius pa-
 tronatus in ecclesia patronum ha-
 bente, ita vt præscriptio procedat
 aduersus alium patronū: nō enim
 hæc præscriptio procederet, si laic⁹,
 qui ecclesiam nec construxit, nec
 dotauit, incapax foret huius iuris,
 eiusq; quasi possessionis. Quam ob-
 rem fortassis iure verius est, quòd
 ius præsentandi possit præscribi per
 laicos, etiā in ecclesia libera: quod
 probatur in cap. Generali. de elect.
 in. 6. & in cap. querelam. eod. titu.
 vbi Ioan. Andr. & Autho. indistin-
 ctè id tenuerunt. Imò docto. ipsi
 qui Ioan. Andr. sequuntur simplici-
 ter, & adhuc illi, qui eius sententiā
 ita tēperant, vt ad hanc primā con-
 clusionem eam deduxerint, planè

fatentur, & fateri coguntur, laicos
 capaces esse quasi possessionis hui⁹
 iuris patronat⁹, de quo disputam⁹,
 præsertim Frederi. consi. 234. Deti.
 cōsi. 117. & 134. Nam & Panor. hoc
 inficiari non poterit, dum admittit
 iuris patronatus præscriptionē in
 ecclesia non libera, & quæ olim
 patronos habuerit.

Vtcunq; sit, licet opinionem Ar-
 chi. admittamus iuxta hanc primā
 conclusionem intellectam, quia
 communis sit: tamen opinio con-
 traria etiam in praxi recipienda est
 omninò in duobus casibus.

Prima quidem in parochianis
 præscribentibus ius præsentandi in
 ecclesia parochiali, saltem vbi non
 appareat ecclesiam ab aliis quàm
 parochianis constructam esse: sed
 simus in dubio: tunc sanè propter
 obsequia, quæ parochiani ecclesiæ
 impendunt, & alia onera, quæ ad
 eius vtilitatem præstare quotidie so-
 lent, admittenda est præscriptio iu-
 ris præsentandi. Hoc expressim cō-
 stat authoritate Ioan. Andre. in di-
 cta regu. quod alicui. quem in hac
 specie sequuntur Panormit. in con-
 sili. 76. lib. 2. Bald. in dict. cap. que-
 relam. 4. colum. Deti. in dict. cōsi.
 117. & consi. 134. vbi respondens in
 hoc casu fatetur opinionem Ioan.
 Andre. communem esse. eandem
 opinionem sequitur Brunellus in
 tracta. de legato. q. 23. versi. secun-
 da est opinio. nec ipse dubito hanc
 sententiā magis communem esse.

Alter casus, in quo admittenda est

I 4 præscri

Secundæ partis Relect.

præscriptio iuris præsentandi à laicis obtenta quo ad ecclesiam liberam, cuius præsentationem nullus antea habuerat, præmittit, & requirit illius questionis decisionem: In laicus construens, vel dotans ecclesiam collegialem acquirit ius præsentandi clericos ad eius ministerium: sicuti adquisisset, si ecclesia collegialis non foret: & iure Pontificio expeditum est, patronum ecclesiæ collegialis non habere ex constructione, vel dotatiõe ius præsentandi rectorem, vel prælatum. tex. est in cap. nobis. de iure patronat. cap. cum terra. cap. sacrosancta. de electio. Etenim eo ipso quod ecclesia collegialis constituitur datur, & cõpetit ipsi collegio ius eligendi sibi prælatum: cap. 1. de electio. patronus igitur ecclesiam collegialem instituens sibi imputet: nam legem illam recipere tenetur, quæ ipsi actui iure inest. Et ideo licet in ecclesia collegiali locus sit iuri patronatus quo ad honores, & similia, non tamen quo ad præsentationem Reëtoris: sicuti explicant Abbas, & alij in dict. capit. nobis. Card. in cap. suggestum. eodem tit. Alex. cõsi. 74. lib. 4. Rochus Curti. in tract. de iure patro. verb. in ecclesia. q. 2. Cæsar Lamberti. de iure patro. 1. part. 2. lib. 5. q. principali. tex. singu. in 1. 1. titu. 15. part. 1. ex quib⁹ & illud constat, ad alia beneficia eiusdem ecclesiæ collegialis patronum habere ius præsentationis: quod in specie notant Abb. in cap.

cum ecclesia Vulterana. 3. column. de electio. idem in cap. quod sicut. colum. 3. & in cap. sacrosancta. co. titu. & est cõmunis opinio secũdũ Imol. in cap. vlti. de concess. præb. vlti. notabil. Rochus in dict. q. 2. & Lamberti. dict. quest. 5. articu. 3. Quæ quidem adeo vera sunt, vt nec cõsuetudine, aut præscriptione possit patronus laicus ius eligendi rectorem ad collegialem ecclesiam adquirere: gloss. in dict. cap. nobis. & in dict. cap. quod sicut. quas docto. communi omnium consensu probârunt: quemadmodum Lambert. & Rochus tradidẽre: ac latissimè Ioan. Selua de beneficio. 2. part. quæstio. 23. est etenim necessarium priuilegium Romani pontificis, vt hoc ius laicis possit cõpetere: quod & Regia. l. 1. titulo. 15. parte. 1. insinuat. Ius autem præsentandi prælatum ad ipsam ecclesiam collegialem patronus laicus habere potest, si tempore constructionis ecclesiæ, aut dotationis id ius ex consensu episcopi exceperit sibi, secundum Card. in Clemen. plures. §. vlti. ad finẽ, de iure patro. Rochũ Curti. in dict. verb. in ecclesia. q. 2. Lãberti. in dict. quest. 5. in princip. col. vlti. tex. optimus in dict. cap. nobis. ibi, ex sua iurisdictione.

Item, vt propositam controuersiam expediamus, poterit patronus laicus habere ius præsentandi prælatum in ecclesia collegiali ex præscriptione. Nam in hac specie admittendũ esse opinor Ioan. Andre. opinio

opinionem, quæ communis est.

Cum hæc ecclesia collegialis patronum habeat laicum, quicam erexit, dotauit, & construxit, in cuius obsequii, & muneris remuneracionem mirum non est, quod ius presentandi prælatum legitimo tempore patronus laicus acquirere possit: si cuti in parochianis, quorum impensis, & opera ecclesia constructa fuerit, Ioan. Andre. censint in dict. reg. quod alicui. & nos paulò antè adnotauimus. Eritq; ex hoc optimus applicandus intellectus ad tex. i dict. cap. nobis. ibi, nisi ex sua iurisdictione.

Ex quo infertur, catholicos Hispaniarum reges, etiam si nullum priuilegium à Romanis pontificibus habuerint ad præsentationem episcoporum, qui ecclesiis cathedralibus præsent, posse iure optimo vt ecclesiarum patronos ius istud ex præscriptione obtinere, licet ecclesiæ quarum patroni sunt, collegiales, vel cathedrales existant. Hoc enim corollarium deducitur ab his, quæ proximè probata fuere: siquidem Hispaniarum reges patronatus ius obtinent in ecclesiis cathedralibus cum eas erexerint, construxerint, & amplis patrimoniis dotauerint. Quod satis constat ex veterum Historicorum monumentis: atq; ex l. 18. tit. 5. part. 1. l. 3. tit. 3. lib. 1. ordi.

Hoc idem ius possunt & reges defendere iureq; tutari allegato priuilegio Romanorum pontificum, quod probare poterunt immemorialistè-

poris quasi possessione etiam si expeditum esset hac in re præscriptio ni locum non esse: iuxta ea, quæ paulò antè tradidimus.

Tertiò idem ius, etiam si reges Hispaniarum patroni ecclesiarum episcopaliū minimè forent, probaretur auctoritate eius opinionis, quæ ex Ioan. Andrea superius defendimus, asserentes ius patronatus adhuc in ecclesia libera posse à laicis præscriptione adquiri: ex eo, quod laici sint huius iuris, eiusq; quasi possessionis capaces. Vnde Hispaniarum reges potuerunt præscriptione hoc ius presentandi acquirere, secundum Ioan. Lupi in tract. de benef. vacant. in curia. §. 10.

Olim apud Hispanos moribus obtinuit, vt canonorum collegium cui munus eligendi episcopum iure incumbit, statim mortuo pastore regi eius obitum nuntiaret, ab eo q; peteret licentiam & facultatē eligendi episcopum: qua per regē concessa ipsi canonici eligeant prælatum, quem ante missionem in possessionem regi exhibebant, vt ab ipso bonorum administrationem obtineret. regia. l. 18. titulo. 5. par. 1. & dict. l. 3. titulo tertio libro primo ordinat. cuius rei testimoniū peti solet à cap. cum lōgè. 63. dist. Nam & iure æquum est, & honestati cōueniens quod in ecclesia cathedrali, vel collegiali prælatus electus ante institutionē patrono ipsi cuiusq; etiā priuato exhibendus sit, vt ipse patronus videat sitne is cōueniēs, & idoneus

I s ecclesiæ

Secundæ partis Relectionis

ecclesiæ administrationi . c. nobis. & ibi doct. de iure patronat. tex. optimus i cap. lectis. 63. dist. quo definitum est, episcopos electos non esse à Romano Pontifice institutos, nisi epistolam approbationis ab Imperatore obtinuerint. Etenim & regis interest nosse, qui sint qui ecclesias intra eius provinciam sunt administraturi: sicut colligitur ex his, quæ adnotârunt Innocentius & Abb. in cap. super his. de accusatio. idem Abb. in cap. ex parte. A. de testi. & in cap. quod sicut. de electio. glo. in cap. 1. 62. dist. Corset. in tract. de excellent. regis. q. 11. tex. singul. in prag. sâctione, tit. de electione. cap. licet. §. verum tamen. & ibi Chosmas Guimier. Ioan. à Selua in tract. de benef. 2. part. q. vlt. Guilielmus Benedict. in cap. Rainutius. verb. Et uxorem nomine Adelfiam. num. 367. de testam. Ioan. Ign. in rep. l. necessarios. §. non alias. nu. 331. & sequentibus. ff. ad Syllani. Ioan. Ferrald. in tract. de insignib. peculiar. reg. Frâ. 9. iure. Carolus Degrafalius lib. 2. Regaliû Franciæ, iure 3. Chassanæ. in catalogo gloriæ mûdi, parte. 5. considerat. 24. num. 294. qui diligenter examinârunt ius hoc regibus ad præsentationem episcoporum pertinens: præsertim Gallici auctores multis auctoritatibus probârunt, regem Gallorum eam habere auctoritatem vt absq. eius nominatione, & consensu nullus ecclesiæ cathedrali præficiendus sit. idem pleriq. ex his fatentur de Hi-

spaniarum rege: ac ferè omnes huiusmodi auctores id adnotârunt ex cap. cû longè. 63. dist.

Cæterum absq. vlla controuersia Hispaniarum reges ius, & quasi possessionem habent ab eo tempore, cuius initium memoriam hominum excedit, eligendi, aut nominandi eos, qui à Romano pōtifice episcopatibus sunt præficiendi, ita quidem vt nisi à rege nominatus nemo possit his dignitatibus insigniri. Hoc verò ius seculum præscriptione, semoto item Romanorum pontificum priuilegio deducitur à concilio Toletano duodecimo, cap. 6. Etenim sub Agathone, aut Leone secundo Romano pontifice, anno primo Heruigii Gothorum regis, qui Hispanias obtinebat Natiuitatis domini Iesu Christi anno sexcentesimo octuagesimo quinto, auctore Roderico Archiepiscopo Toletano lib. 3. cap. 12. qui ex Aera Cæsaris annum computauit septingentesimum vigesimum tertium, Toleti celebratum est concilium Toletanum duodecimum, quo decretum est, quod rex ad episcopalem dignitatem promouendos eligeret: ipse verò Toletan⁹ Antistes præuia morum examinatione institueret. huius canonis Gratianus meminit in dict. cap. cû longè. 63. dist. vnde constat ius istud vetustissimis canonum decretis, moribusq. Hispanorum obtinuisse. temporis item rationem huius concilii Toletani obseruauit Alfonso à Carthagine episcopus

episcopus Burgenfis in Anacepha
leōfi regum Hispaniarum cap. 40.
quo in loco annum primum Her-
uigii Regis, salutis humanæ com-
memorat sexcentefimum octuage-
simum quintum. in quo conuenit
computationi Roderici, si obserue-
mus A Eram Cæsar, Christi Nata-
le triginta octo annis præcessisse:
quod alibi à nobis adnotatum est.
Nec controuersum est, hanc syno-
dū celebratam fuisse anno primo
Heruigii mense Ianuario: qā id ex
ipsius cōcilii actis manifestū extat.
Quod verò quidam cōcilium hoc
conditum, & celebratū fuisse sub
Agathone, aut Leone secūdo Roma-
nis pōtificibus scripserūt, nō admo-
dū rationi tēporū cōgruit: siquidē
ipse Alfonsus Burgēsis Benedictū
Secundū Apostolicā sedē eo tēpo-
re tenuisse meminit: atq; idem mi-
hi magis arridet: cū ex Matthæo Pal-
merio i Eusebii Chronico Benedi-
ct⁹ Secūd⁹ annis octuagesimo quar-
to, & octuagesimo quinto supra sex-
cētefimū à natiuitate Chrī, nondū
duodecim mēsis sūmū pōtifica-
tū obtinuerit. Igitur cōciliū Toleta-
nū anno octuagesimo quinto insti-
tutū tēpori, & regimini Benedicti
Secūdi cōuenit, quod vero simili⁹
est: aut saltē Ioāni Quinto qui eodē
anno octuagesimo quinto electus
est in sumū ecclesiæ catholicæ præ-
sulē. Nisi quis existimet primū an-
nū Heruigii fuisse sexcētefimū o-
ctuagesimū primū: & eodē celebra-
tū Toletanū hoc cōciliū: sicuti do-

ctissimus ac diligētissimus Ioānes
Vasqus priori parte chronicorū Hi-
spaniæ deducit. Etenim iuxta hanc
rationē Synodus ista Agathonis sū-
mi pōtificis tēpori aptius cōueniet.
Nā & Platina etsi diligēter Roma-
norū pōtificum vitas scripserit, nō
satis exactē rationē tēporū habuit.

Nos verò non temerē hac expē-
dimus: sed vt quibusdam obuiam
iremus, æquo quidē animo ob eo-
rū insignē eruditionē, & in perscru-
tandis vtriusq; iuris sanctionibus
nō inutīlē diligētiam, quā tamē ali-
quando parū propitio in Hispanos
animo iniuriosis profectō verbis, à
quib⁹ abstinere omnino debēt viri
doctrina præsertim insignes, &
deinde cōmētis qbusdā nō omni-
no gratam lectoribus studiosis effe-
cēre. Ioānes etenim Igneus in dict.
§. non alias. num. 336. ita inquit: Nō
etiam gloriari debent Hispani pro-
pter dict. capit. cū longē. ca. 6.
dist. Quoniam Hispani Reges ex
concessione Carolo facta obtinēt,
qui postquam Adrianū huius no-
minis primum pontificē à tyrannī
de Desiderii Longobardorū regis
liberauerat Hispanias Mahumetica
prauitate imbutas Christianas fe-
cit: potitis eis Hispaniæ Rex insinua-
tus est: eo medio ius istud Regaliæ
cōsequuti sūt. Hacten⁹ Ioā. Igne⁹:
cui⁹ sentētiā ante cū probare cona-
t⁹ est Ioā. Ferral. i tract. de insignib.
reg. Franc. 9. iurē. à quo Carolus
Degrassalius, & ipse Gallici nomi-
nis, dissentit, minimē citato Igneo,
lib. 2.

Secundæ partis Relect.

lib. 2. regaliū Franciæ, iure. 3. verū
quā fœdè lapsi fuerint Ioan. Fer-
rald. & Ioan. Igneus hac in re fa-
tis apparet ex ipso concilio Toleta-
no, à quo ius istud reges Hispania-
rum obtinuerunt. Quod deniq; cō-
cilium Caroli Magni natiuitatem
ferè sexaginta annis, eius autē prin-
cipatū plusquam octuaginta præ-
cessit: quemadmodum ex ratione
tēporum, quam Gaguinus tradi-
dit, palām constat: fit igitur vt falsi-
simum sit reges Hispaniarum ius
eligendi, & nominandi episcopos
habuisse ratione concessionis, quæ
Carolo Magno facta fuerit: cum
ante ipsum, & ante Arabum in Hi-
spanias expeditionem Gothorū re-
ges id ius obtinuerint. Deinde vt
par est, Carolum Magnū Regem,
& Cæsarem christianę religionis fi-
de, ac pietate, armis, & potentia mi-
litum instructissimum, in Sarrace-
nos, qui tūc Hispanias occupabant
Galliæ finitimos incursiones ali-
quot fecisse: ita verosimile non est,
ipsum tot bellis in Italia, & Germa-
nia imminentibus deditum, cum
exercitu in interiora Hispaniarum
penetrasse, prouincias, & vrbes in si-
gnes ab Arabum tyrannide liberaf-
se. Nam & Gaguinus huius est
sententiæ, vt hæc minimè vero simi-
lia esse censeat. Nec rem istam au-
ctores fidei syncerè tacuissent: po-
tissimum historici Hispani, qui cō-
tinua seriererum gestarum, specia-
tim meminèreregum Hispanorū,
qui post cladem illam Hispaniæ

paulatim singulas vrbes, & opi-
da Sarracenis fugatis & expulsis in
pristinum Christianorum domi-
nium vindicauerint: tametsi nō de
sint auctores, & hi non contemnē-
dæ inter historicos fidei, qui scripse-
rint, Carolum Magnum cum exer-
citu Nauarrā, Aragoniam, Catha-
loniam, & ad huc, quod omnino
à vero abhorret, ad Galleciam vsq;
per Mediterranea Hispaniarum pe-
netrasse, easq; prouincias à Sarrace-
nis bello abstulisse. Nam & à Gra-
tiano. 11. q. 1. in cap. volumus. addu-
citur Caroli magni decretum, vbi
ipse Carolus asserit Hispanos sibi
subditos esse. Quod testimonium
nullam fidem habet: quia eiusdem
decreti auctor obscurus & incer-
tus est, aut de Hispanis Galliæ fini-
timis, & Pyrenęum habitantibus
debet itelligi: id verò ferè apud o-
mnes receptum est, & Hispani hi-
storiographi testantur, eundem Cæ-
sarem à Sarracenis in ipsis Pyrenęis
saltibus magna cum iactura, & cla-
de fugatū, fusumq; fuisse. id enim
& qui ex Gallis, exterisq; eius vitæ
monumentis tradidère planè faten-
tur: ac nostri, eam victoriam militi-
bus Alfonso Castellę regis, qui cū
Sarracenis pacem inierat, tribuendā
esse cēsent. Etiam si Gaguinus, ali-
q; exteri Chronographi, Arabū tā-
tū, & Sarracenorum in eo confli-
ctu meminerint. Hæc aliis exami-
nanda dimittimus: illud quidem
hinc deducetes, Carolum Magnū
Hispaniarum prouincias minimè
obtinuisse

obtinuisse bello, nec eas catholicis Hispaniarū tradidisse regibus, qui auxilio diuini numinis post illam Roderici Gothorū Regis cladē maximis laboribus deuictis Sarracenis strenuē Christianę religioni Hispanias restituerint. Quo fit Reges Hispaniarū ius nominādi & eligēdi episcopos nequaquā habuisse ex concessione, & priuilegio Carolo Magno concessio.

Haftenus de prescriptione iuris Patronatus, præsentiendiq; rectorē in ecclesia libera: Nam hæc præscriptio procedit quandoq; sicuti superius adnotauimus. Est verò necessaria præscriptio quadraginta annorū cum titulo, vel immemorialis: 7 quod probatur ea ratione: siquidē in hac specie vehemens iuris cōmunis præsumptio est aduersus præscribentem: cū omnes ecclesię præsumantur liberę, & in omnib⁹ ecclesiis iuris communis præsumptione collatio libera beneficiorū, & ministrorum institutio ad episcopū pertineat. cap. omnes basilicę. 16. q. 7. c. ex frequentibus. de institut. cap. cum venerabilis. de exceptio. idcirco inspecta decisione tex. in capit. 1. de prescriptioni. in 6. omnino respondendum erit, fore necessariam quasi possessionem quadraginta annorū cum titulo, vel temporis immemorialis ad adquirendum ius patronatus aduersus ipsam ecclesiam, quæ libera olim fuerit. missas enim facio aliorum hac in controuersia rationes:

huic tātū ego subscripserim quòd in hac prescriptione præsumptio iuris, & quidem grauis, ac specialis sit contra præscribentem. Sic sanè hanc opinionem tenuerunt Panormi. in cons. 106. 2. colu. libro 2. Alex. cōs. 75. colu. 3. lib. 4. Balbus de præscrip. 1. par. 5. par. princip. q. 9. vers. Tertia cōclusio. & Domini. cōs. 123. col. 2. quorū sententiā ipse verā esse censeo. In hoc casu, cū tractatur de præscribendo iure patronatus in ecclesia, quæ olim fuerit libera. Nec quidquam refert, quòd Frederi. cons. 234. Corneus con. 47. lib. 3. colu. 2. & Deti. cons. 134. colu. 3. assensuerent in hac prescriptione titulū minimè fore necessarium: quia ius cōmune nō resistit quasi possessioni præscribentis: cū ius patronatus obtineri à laicis possit. Iā enim semel admonui ad intellectum cōstitutionis dict. cap. 1. de præscript. in 6. aliud esse ius commune resistere quasi possessioni, aut possessioni alicuius rei: aliud iuris cōmunis præsumptionem specialem, & vehementem esse aduersam & cōtrariam præscribēti, in primo casu nulla potest constitui præscriptio: quippe quę absq; possessione procedere neq;: vnde iure præscriptionis nullius temporis vsus, etiam cum titulo, sufficit ad acquisitionem illius rei, quæ possideri non potest per eum qui præscriptionem allēgat: tametsi possit is titulum legitimū allegare, & ad eius probationem inducere tempus

10

Secundæ partis Relectionis

tempus immemoriale. At in secundo casu licet præscriptioni locus sit, & præscribens quasi possessionis illius iuris capax censeatur, attamen propter iuris contrariam præsumptionem, quæ grauis, & virgens cõstituitur, necessaria est quadraginta annorũ possessio cum titulo, aut eo deficiente immemoralis tẽporis vsus: iuxta elegantem responsionem Romani pontificis in dict. cap. 1. cuius rationem, & interpretationem ipse examinaui lib. 1. Vari. resolu. cap. 17. quo in loco tractaui, quonam iure decimæ à Christianis debeantur.

Secunda conclusio. In ecclesia, quæ libera non est, nec olim fuerit, sed patronos habuit, ius patronat⁹ etiam à laicis potest præscriptione 8 adquiri aduersus priorem, & verũ patronum. Hanc opinionem constat asseruisse, & probasse omnes auctores, vno dempto Archidiacono. quorum mentionem feci ad comprobationem, & auctoritatẽ primæ conclusionis: atq; ideo eam esse communem, omniumq; consensu receptam opinor. & probatur in dict. cap. cura. de iure patro. aliisq; rationibus, quas commemorat Cæsar Lambertin. de iure patronat. 2. part. 1. lib. 11. q. art. 1. quanuis Archid. sententiã velit defendere Panor. i dict. c. querelã. de elect. col. 3. Verũ in specie huius conclusionis quoties agitur de præscribendo iure patronatus à laico aduersus alium patronum, non contra

ipsam ecclesiam liberam, adhuc requiri annos quadraginta & titulũ, vel immemoriale tempus, respondet Dominj. in dict. conf. 123. col. 2. cuius opinio profectò dum titulũ requirit non omnino iure probatur: cùm in hoc casu nulla sit præsumptio iuris aduersus præscribentem pro libertate ecclesiæ: siquidẽ ecclesia patronos habuit ab eius initio, & habere iure debet. vnde Rochus Curti. in tract. iuris patronat. verb. ipse vel is. q. 36. num. 86. ex aduerso censet, hoc ius patronatus aduersus patronum laicum præscribi decem annis inter præsentis, & viginti inter absentes. Idem sentiũt Florian. in l. seruitutes prædiorum rusticorũ. ff. de seruitutibus. Ioan. Andre. & Domi. in capit. vnico ad finem, de iure patronat. in. 6. Goffredus in. q. 18. quorũ opinio minimè placet, quia etsi aduersus laicum patronum præscriptio procedat, interest tamen ipsius ecclesiæ non mutare patronos: quam ob re ob præiudiciũ ecclesiæ verius est ac tutius quòd ad hanc præscriptionem exigatur quadraginta annorum quasi possessio absq; titulo tamen: secundum Frederi. conf. 234. Corneum in conf. 47. lib. 3. Deti. cõf. 134. Lãberti. de iure patronat. 1. lib. 2. par. q. 11. ar. 5. Paul. à Citadinis in tract. iuris patronat. in. 6. part. 3. art. q. 17. Alex. conf. 75. lib. 4. in vltimis eiusdem responsi verbis. Idem sensit Balb. in l. 2. col. 2. C. de seruit. & aqua.

Tertia

Tertia conclusio. Quauis ad sacerdoria, & ecclesiastica beneficia titulus præscriptione adquiri non possit: legitima tamen præscriptio ipsū possidētē aduersus eū, qui etiā legitimo titulo beneficiū petierit, iure defēdit. Prior cōclusionis pars probatur in cap. ex frequētibus. de instit. & in reg. 1. de reg. iur. in. 6. vbi glo. communiter recepta hoc ipsum asserit. Idem fatētur omnes auctores statim citandi, ea ratione quod ecclesiastica beneficia aliter quā canonica institutione obtineri nequeāt. Posterior pars cōstat auctoritate gl. i. c. cōtingit. de dolo & cōt. i. glo. magna quā sequūtur inibi doct. præsertim Panor. & idē in dict. cap. cura. de iure patro. & in cap. capitulum. col. vlt. de rescript. colligens ex ea, quod possessor beneficii ecclesiastici bonā fidē, & titulū, vt aiūt, coloratū habens, decē annis inter præsentēs, & viginti inter absentes poterit seipsum defendere aduersus alium, qui ad idē sacerdotium, & beneficiū in iudicio agere iure canonici tituli velit. Idē tradūt, Feli. i. c. Sicut. de rei iudicat. nu. 30. & Francif. Balb. de præscript. 1. par. 5. par. prin. q. 10. Ioā. de Selua i tract. de beneficio. 3. par. q. 21. ad finem. præscriptionē igitur legitimā hic appello eam, quæ ex tempore lege definito, bona fide, & titulo colorato processerit.

Hinc & illa solennis quæstio definiri poterit: an quis teneatur episcopo exigenti titulū beneficii,

quod possidet, ostēdere, & exhibere: Nā et si verū sit, in rebus tēporalibus neminem cogi posse, vt ostendat titulū suę possessionis. 1. cogi. C. de petit. hæred. quā præter Bart. Bal. & alios ibi examinat Matthæ. Afflict. in rub. de controuerf. inuestit. numero. 79. tamen in ecclesiasticis beneficiis episcopus vel iudex ordinarius inquirere optimē potest, quo iure, & titulo quisq; ea possideat: atq; ideo poterit exigere à possessoribus titulos, quos ad obtinenda beneficia habuerint. cap. graue. de præbē. cap. 1. vt eccles. benef. cap. ordinarii. de off. ord. in. 6. tex. ex concilio Basiliensi in Prag. Sanctione, tit. de pacificis possessorib. §. ordinarii. gloss. & Doctor. in regul. 1. de regu. iur. in. 6. & in dict. capitu. contingit. Igitur dubium est, an possessor beneficii possit ab hac exhibitione tituli excusari lōgi temporis possessione. Et in hac dubitatione vtar ea distinctione, quæ receptior est. Nam si possessio est brevis temporis, tenetur possessor titulū Prælati inquirenti ostendere, nisi prælatus eius possessionē iam expresse, vel tacite approbauerit. Quippe qui titulum examinauerit ad tradendam possessionem, aut possessorem sacri ordinis munere ad eius beneficii titulum donauerit. arg. sumpto ex cap. dilecto. de præben. & capit. ex ore. de his quæ fiunt à maio. par. capit. notant Innocent. in cap. veniēs. de filiis presbyt. Ioan. Andre. Ancha. &

Secundæ partis Relect.

& Francus in dict. reg. 1. & alii statim nominatim citandi. Quod si possessio cōtinua fuerit longi temporis, satis erit proprio iuramento titulum probare: nec opus erit illū exhibere. arg. l. Si arbit. ff. de probat. hanc deniq; distinctionem deduximus à glo. 1. Pragmat. Sæct. tit. de pacificis poss. §. ordinarii. verb. inquirant. ad finem. Feli. post alios in cap. illud col. penul. de præsup. & in cap. licet Heli. num. 7. de simonia. Selua de beneficio. 2. part. q. 25. Domi. in dict. capit. ordinarii de off. ord. in 6. verū in secunda distinctionis parte doct. cōtrouerunt quo ad definitionem longi temporis. Etenim Anania in dict. cap. licet Heli. triennium exigit ad hūc effectum: Feli. verò ibidē decennium requirit. Idem in dicto cap. illud. nunc triennium, nūc decennium necessarium esse censet. Ego hanc quæstionem opinor arbitrio iudicis definiendam fore, non ignarus quid reg. Cancellarię 33. de triennali possessore statuerit. Nam ea iustitutum est, quod qui per triennium pacificè absq; vlla lite quodcunq; beneficium ecclesiasticum, & sine simoniacō ingressu possederit, nequeat super eodē beneficio molestia vlla impeti: modò titulum coloratum habuerit: nempe à Romano pontifice, vel ab eo, ad quem huiusmodi beneficii collatio pertineat: nec sit in idem beneficium aduersus reservationē aliquam iuris communis intrusus.

Eadem triennalis possessio eodem priuilegio munitur in concilio Basilienfi, de quo in pragmat. Sæctione, tit. de pacificis possessoribus, ad cuius interpretationem, quia frequētissimè in praxin iusistud triennalis possessionis adducitur, eandē materiam prosequutus aliquot adiiciam conclusiones.

Quarta conclusio. Possessio triennalis iuxta regulam Cancellarię obtenta, tam quo ad proprietatem quā possessionem, defendit possessorem, eiq; tribuit aduersus agentem exceptionem tantum. huius assertionis auctores sunt Feli. in dict. cap. sicut. de re iud. nu. 31. Casador. 1. reg. de triennali. decis. 7. & 8. & Ludo. Gomeci. in eadē regul. q. 58. & 60. ac probatur hac sententia in dict. pragmat. Sæctione, tit. de pacificis possessor. & est hæc interpretatio ad reg. Cancellarię omnium consensu recepta: vt testantur Casador. & Gomecius. Nec quo ad hanc defensionem est necessaria bona fides possidentis: sicuti ex Rotæ decreto asserit Ludo. Gomeci. 1. q. 42. dict. regulæ.

Quinta conclusio. Possessio triennalis non defendit possessorem, contra quem agitur de spolio: siue spoliū per violentiam, siue absq; ea contigerit. probatur hæc conclusio in spoliatore violento, in dict. concilio Basilienfi: quo in loco hac de re est tex. satis apertus. in vtroq; verò hanc assertionem latè defendit Ludouic. Gomeci. in dict. regul. q. 11. cum

ii.eum légito.

Sexta conclusio. Possessio triennalis, etiam bona fide obtenta minime dat canonicum titulum possidenti. glo. insignis in cap. cōtingit. de dolo, & cont. in glo. magna. in specie Chosmas in prag. Sanctio. tit. de pacificis poss. verb. molestari. & verb. triennio. Feli. Cassador. & Ludoui. Gomeci. paulò antè citati ad quartam conclusionem. Idem notat Ioann. de Selua. 3. parte de beneficio, quæst. 21. ad finem. Atq; ita Gonsalus à Villadiego ex consensu Auditorū iudicauit, què admodum refert glo. in dict. reg. cancell. 33. tametsi eadem glo. & Rebuffus in tract. de pacificis poss. nu. 7. & sequentibus contrarium defendere conentur.

Septima conclusio. Triennalis possessio etiam bona fide obtenta, & titulo colorato non reddit possessorem tutum in animæ iudicio: imò tenebitur is beneficium dimittere, quoties sciuerit sibi canonicū titulū ad id obtinendum deficere. Hanc conclusionem ex proxima deducimus: nam & illius auctores hanc veram esse opinantur: licet huic contrariam elegerint Rebuffus in dict. tract. de pacif. poss. & Probus ischoliis ad. g. pragmat. Sæctionis, verb. coloratum. num. 13.

Octaua cōclusio. Triennalis possessio etiam titulo colorato, & bona fide procedens, ac cōtinuata, minime impedit episcopum, nec ordinarium, quin possint titulum

beneficii exigere, & de eo inquire. tex. optimus in dict. pragm. Sanct. tit. de pacificis poss. §. ordinarii. vbi glos. verb. Triennio. in priori illius tituli parte. & ibi Probus numero. 4. Felinus in dicto cap. Sicut. Gomeci. in dict. q. 58. Cassadorus decis. 7. numer. 9. super regulas Cæcell. Idemq; ex prænotatis assertionibus colligitur, quanuis Rebuffus in tractat. de pacif. poss. nu. 20. contrarium adnotauerit. Hæc sane de præscriptione iuris patronatus, & beneficiorū ecclesiasticorū breuiter explicuimus: vt aliqua ex parte tractatui, eiusq; materiæ subseruiremus: obiterq; reg. Cæcellariæ de triennali possessore perpendimus, eius diligentiorē examinationem omittētes, quam lector poterit petere à Cassadoro, Gomecio, Rebuffo, Felino, & Chosma in dict. prag. Sæctione. Paulo Parisio cons. 81. lib. 4. Boerio decisione. 24. Ripa lib. 3. respons. cap. 17. Rursus Cassador. decis. 2. 3. & 4. titulo de caus. poss. & propriet. qui aliquot quæstiones in praxi sæpissimè obuias tractauere: præsertim maxima cura, & sollicitudine negotium istud expediuit Ludouicus Gomeci. in commentariis ad eandem regulam.

Igitur præscriptio potissimum iure pontificio non obstante decisione prædicti cap. Cura. de iure patro. mala fide procedere non potest: imò ad eius vim necessariò bonam fidem requirit. de legibus

K autem

Secundæ partis Relectionis

autem secularibus statim tractabitur.

Ex. §. sequenti.

- 1 Regia. l. 3. & 4. tit. 13. lib. 3. ordinat. explicatur.
- 2 Regia. l. 63. Tauri examinatur.
- 3 Leges civiles præscriptionem inducentes cum mala fide, an possint procedere iure pontificio: & quid de actionibus personalibus?
- 4 Leges civiles præscriptionem cum mala fide inducentes, ac permittentes, an & in foro pontificio exclusæ, saltem in foro seculari obvieneant?
- 5 Actiones redhibitoria, & quanto minoris, an tempore legibus definito excludantur: etiam in foro pontificio.
- 6 Publiciana etiam iure pontificio admissa censetur.
- 7 Intellect. l. 1. tit. 13. lib. 3. ordinat.
- 8 Intellectus ad rex. in capit. 1. de præscriptio. & in capit. placuit quicumque episcopi. 16. quest. 3.

§. Vndecimus.

Rater alia, quæ huic regulæ bonæ fidem ad præscriptionem omnino exigenti, obiciuntur, maximè adduci solent ex iure Cæsareo constitutiones, quæ statuerunt præscriptionem triginta, vel quadraginta annorum, etiam cum mala fide procedere, & vim præscriptionis obtinere. l. Si quis emptionis. §. primo: & l. cum notissimi. C. de præscriptioni. trigin.

vel quadra. anno. l. 21. tit. 29. parte. 3. quæ in personalibus, & realibus actionibus loquuntur. Huc pertinere videntur Regiæ quædam constitutiones, quæ de actionibus personalibus præscriptione temporis excludendis tractauerunt: præsertim. l. 3. & 4. tit. 13. lib. 3. ordi. Regali. l. Item. 63. Tauri. tametsi hæc posteriores constitutiones palam malæ fidei præscriptionem nec admittant, nec refellant. Sed tamen priusquam aggrediamur harum legum quo ad bonæ fidei causam examinationem, oportet expendere sensum earum, quas ex iure Regio adduximus. Nam in dict. l. 3. statutum est, quod actio personalis præscriptione decem annorum tollatur: cui statim adheret. l. 4. quæ definiuit, post illos decem annos non posse fieri executionem actionis personalis: sed tamen posse iudicio ordinario debitam pecuniam peti actione quidem personali. Etenim si actio personalis primo decennio sublata fuit, non videtur, quod possit pecunia debita personali actione rursus in iudicio exigi. idcirco. Regia. l. 4. apparet vel contraria, vel inutilis, aut fanè perplexa nimis: Rodericus Xuares in rep. l. post re. ff. de re iudica. sexta limitatione ad legem Regiam, ita conciliat has leges, ut existimet, legem quartam esse intelligendam eo casu, quo ob aliquod impedimentum iuris, vel facti actio personalis decem annis tolli, & extingui non

non potuit: eo enim casu ius exe-
quendi contractum summario iu-
dicio ipso decennio sublatum est.
Erit igitur sensus. l. 4. quod ius
exequutionis paratę tollatur pri-
mo decennio à tempore contra-
ctus, etiam si actio personalis eo de-
cennio extincta ob aliquod impedi-
mentum non sit. & addit, ac testa-
tur ipse Rodericus ita in praxi ser-
uari, & intelligi prædictas leges
Regias.

Ego verò non video qua ratio-
ne hic sensus possit conuenire di-
ctis cōstitutionibus. Nam. l. 4. in-
quit, saluum esse ius actionis per-
sonalis quo ad iudicium ordinariū
post decenniū præscripto iam iure
agēdi ex contractu iuxta formā. l.
proximę, & tamen in. l. 3. quæ pro-
xima est, expressim constat, decen-
nio actionem quamcunq; perso-
nalem, & ius exequendi ita sub-
latum esse, vt creditor ipse au-
diendus nullo pacto sit, nec iure
exequutionis summarie, nec
iure actionis personalis, & iudi-
cii ordinarii. Quam ob rem conue-
niēs non est hæc Roderici interpre-
tatio.

Vnde ad planiorem intellectu
harum cōstitutionum oportet præ-
mittere, quandoq; ex aliqua obli-
gatione oriri actionē personalem
simplicē, quādoq; actionē persona-
lē simul & ius summarie exequu-
tionis, vel hypothecæ. Item &
illud obseruandum est, iure re-
gio ius exequutionis tolli prius præ-

scriptione temporis, manente ad-
huc obligatione, & actione perso-
nali: quod probatur in. l. 2. titulo. 9.
in Ordinationibus institutis à Re-
ges Alfonso Cōpluti, anno ab AE-
ra Cæsaris Millesimo trecentesimo
octuagesimo sexto: qua decisum
extat, quod ius exequēdi cōtractū
à Christiano in fauorē Iudęi cōue-
tū, extingui, & tolli sex annorū præ-
scriptione. Quo quidē anno i eisdē
Comitiis Cōpluti habitis. statuta
fuit dict. l. 3. tit. 13. lib. 3. ordi. ex qui-
bus verosimile est, ius exequutio-
nis summarie ex aliquo contractu
competens Christiano aduersus Iu-
dæum, vel alterum Christianum
decem annis tolli: sicuti quod Iu-
dæo aduersus Christianū compete-
bat, sex annorū spatio tollebatur.
Demū his præmissis constitutioni-
bus Henricus secūds Burgis AE-
ra Cæsaris Millesima quadringēte-
sima vndecima. l. 9. mētionē faciēs
supra scriptæ. l. 2. Alfonsi Regis, eiūs-
dē Henrici patris, in specie statuit
præscripto iure sūmarie exequutio-
nis adhuc manere saluam actionē
personalem quo ad iudicium ordi-
nariū. Hinc sanē fit, vt licet primo
decennio sublatum sit ius summa-
rie exequutionis, tamen iudicio or-
dinario actio personalis possit ad-
uersus debitore per creditore i iudi-
ciū deduci: sic. l. 3. intelligenda erit
quo ad ius exequutionis sūmarie.
l. verò. 4. quo ad actionem persona-
lem quæ adhuc salua manet, etiam
si ius exequutionis tēpore decem

K 2 anno-

Secundæ partis Relect.

annorum perierit. Sed & hæc interpretatio non omnino dissolvit nodum difficultatis: quia dict. l. 3. satis in specie definierit etiam primo decennio actionem personale substitutam fuisse. Nam tractat eadē cōstitutio de actione personali, quæ absq; contractu publico instrumenti competit: & item de ea, quæ simul deducitur & oritur cum iure executionis, ex vi instrumenti publici.

Erit deniq; alia quærenda interpretatio quæ controuersiam istam distinguat. Etenim potest responderi, actionem personalem simplicem absq; iure executionis summarie cōpetentem, decennio extingui, & tolli. at si ius executionis simul adiunctū sit actioni personali, ipsum ius executionis primis decem annis tollitur: eo verò extincto manet actio personalis salva in aliud decennium. Ergo. l. 3. dū respondet primo decennio actionē personale, & ius executionis tolli, ita est accipienda, vt actio personalis simplex absq; iure executionis competēs, decem primis annis tollatur: non sic actio personalis simul cum iure summarie executionis contingens. nam in hac vltima specie primo decēnio tollitur ius executionis per. l. 3. decisio: manet tamen adhuc salva in aliud decennium actio personalis: quem admodum in. l. 4. probatur. Alioquin si quis dixerit indistinctē tolli actionem personalem primis de-

cē annis, profectò eodē tēpore tolleretur actio personalis, cui adheret ius summarie executionis, quod ipsa actio personalis simplex. quod apparet contrarium menti legislatoris in dict. l. 4. & in dict. l. 2. tit. 9. ex legibus Alfonsi Regis.

Superest modò inquirere verū sensum constitutionis Taurinæ. 63. qua sancitum est, quòd ius executionis summarie ex actione personali procedens, præscriptione decem annorum tollatur. & in hac parte prima conuenit cum veteribus huius regni cōstitutionibus. Deinde eadem lege est in secunda eius parte statutum, quòd actio personalis, & executionis decretum super ea datum tollatur viginti annis: nō quidem minori spatio tēporis. Quod videtur refragari aliquātulum Regiis ordinationibus, quarum modò mentionem fecimus. Qua ratione quibusdam visum est, hac Taurina constitutione correctam & antiquatā esse dict. l. 3. qua ex parte inibi cautum fuit, actionem personalem simplicem tolli, & extingui decem proximis annis. Existimant enim quidam lege Taurina statutum esse, quòd actio personalis etiam simplex non tollatur minori quàm viginti annorum tempore. Quibus & illud omnino placebit, quòd actio personalis tollatur viginti annis, quoties mota lite super ea, sequutaq; condemnatione, sit datum mandatum, & decretum executionis.

exequutionis. Quod planè absurdum esse ex eo constat, quòd æquali tempore tollatur actio simplex personalis, & ea item quæ semel deducta in iudicium, decretum exequutionis iudicialis habuerit: cum tamen actio etiam simplex & quæ alioqui decennio tolleretur, semel deducta in iudicium perpetua efficiatur per litis contestationem sicuti in materia interruptionis examinabitur. & in specie adnotauit Iason in. §. pœnales. de actionib. numero. 113. deinde ex hoc intellectu sequeretur eodem tempore tolli actionem personalem habentem ius exequutionis, quo tollitur actio personalis simplex: cum actio personalis habens ius exequutionis maiorem vim habeat quo ad præscriptionem. Fortassis eadē Taurina cōstitutio condita fuit ad interpretationem legum antiquarum in hunc sensum, quòd ius summarie exequutionis competens actioni personali tollatur decem annis manente adhuc salua personali actione in aliud decennium: idq; constitutum est in dict. l. 3. & 4. titulo. 13. lib. 3. ordi. & in dicta. l. Taurina in princ. At si actio personalis habeat ius summarie exequutionis ex his, quæ modò diximus, vtrunq; tollitur viginti annorū præscriptione. Subdit nunc secunda Taurinæ legis pars, actionem personalem in iudiciū deductam, & exequutionis iudiciales literas habentem, non tol-

li minori viginti annorum tempore quo ad vtrunq;: id est quo ad ius exequendi ex decreto iudiciali personalem actionem, & quo ad ipsammet actionem personalem: sicuti constat ex dicta. l. 63. Tauri. in secunda parte. Nisi dixeris per hanc legem minimè tolli actionis personalis perpetuationem ad triginta annos: atq; ideo secundā legis partē ita accipiendam esse, vt actio personalis simul habens ius exequutionis summarie, tollatur viginti annis, decem quidem primis quo ad ius exequutionis, & aliis decem vsq; ad viginti quo ad actionem personalem: tandem quo ad vtrunq; tollendum sufficiunt, & sunt necessarij viginti anni. Satis sit quo ad institutum nostrum his regijs constitutionibus probatam, & receptam esse præscriptionem actionū personalium, quæ rarò absq; mala fide potest contingere.

Ad idem spectat Caroli Quinti Cæsaris, primi Hispaniarum Regis catholici & inuictissimi constitutio, quam Madrici anno Millesimo Quingētesimo Vicesimo octauo dum publicū huius regni cōuentū & comitia Hispanorū haberet, cap. 157. statuit. Etenim ea lege sancitum extat, quòd merces à famulis, & seruiantibus exigere non valeat post triennium ab eo die, quo à famulatio cessarunt, vel à dominis ipsi famuli recesserint, nisi intra id triennium à dominis stipendium petiisse probauerint.

K 3 ecce

Secundæ partis Relectionis

ecce legem, quæ permittit, & approbat præscriptionem illam, quæ profectò absq; mala fide rarissimè constitui potest. Sic & apud Gallos Ludouicus duodecimus eorū rex anno Millesimo Quingentesimo duodecimo, lege lata definiuit quòd famuli mercedē pactā, aut debitam à dominis petant intra annum à die, quo seruire cessauerint: & tantum trium annorum præcedentium. Post annum autem, secundum eam legem famuli salarium petere non possunt nisi scripturam producant in iudicium, qua probe tur petitio. cuius legis meminere Curtius Symphorianus in Aresto amorum. 44. & Rebuffus. 2. Tomo in leges regias, tract. de famulorū salariis. Quo illoco col. 1. scribit Carolū Cæsare Catholicū Hispaniarū regē idem statuissē apud Bruxellas Brabantix anno Millesimo quingētesimo quadagesimo: duorum annorū tēpus ad hoc definientem.

Sunt & plerisq; in locis statuta, quæ permittunt præscriptioē actionum personalium decem quidem annis, etiam si malam fidem debitor habuerit. Quam ob rem cum omnes istæ leges in lētionem animarum tēdant saltem in effectū, quippe quæ malam fidem foueant, & iure præscriptionis prosequantur: oportune tractabitur hic articulus huius tractatus an sint in republica Christiana tolerandæ.

Primū etenim quibusdā placuit leges ciuiles, quibus præscriptio cū

mala fide permittitur, nō esse iure pōtificio sublatas, nec correctas, sed vim legū in foro ciuili, & laicorū omnino habituras, quoties in iudiciū fuerint pro litigantiū iure adductæ: ita tamen ut nihilominus in animæ iudicio, & in foro pōtificio teneatur qui mala fide præscripsit ad restitutionem. Sic sanè refertur opinio ista à gloss. in cap. vlt. de præscripti. Quæ tamen frequentissimo omnium consensu improbatur. Etenim si peccatum ob malam fidē in hac præscriptione cōmittitur, procul dubio nec in foro pōtificio nec in foro Cæsaris, & seculari admittenda est. tex. optimus in dict. capit. vltimo de præscriptio. cap. vigilanti. eo. tit. cap. nouit. de iudic.

Id circò aliter tolli solet isthæ obiectio proposita scilicet distinctione actionū realium à personalibus: ita quidem, ut actiones reales nec iure pontificio nec ciuili nec in foro seculari tolli possint per præscriptionē triginta, aut quadraginta annorum: actiones verò personales omnino tollantur præscriptione inducā iure ciuili, nepe triginta annis, etiam mala fide. huius opinionis, & distinctionis auctores sunt Hostiens. in summa de præscripti. rerum immobil. §. quæ res. col. 1. vers. actiones personales. Bar. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsu. cap. & ibi Roma. Aegidius Bellamera in dicto capi. vlti. numero. 6. Bald. in cōs. 47. libro primo. Bonifac. in Clem. col. 3. de rei iudi. decisio Tolosana

Tolosana. 73. Corne. conf. 206. lib. 2.
 & conf. 296. lib. 3. idem Bart. in. l.
 hæc autem iura. ff. de seruit. vrb.
 prædior. quorum opinionem se-
 quuntur Petrus Ferrariensis in pra-
 ctica, in formæ responsionis rei cõ-
 uenti. super verb. præscriptionis.
 & Carol. Molinæ. ad Alex. conf. 99.
 lib. 4. colu. 2. asseuerantes eam ve-
 riorem, & communem esse: atq;
 in praxi seruari. Huic sententiæ suf-
 fragatur ratio, quæ dictat, debitore
 non soluente pecuniam, quam
 scit creditori debitam esse, nõ habe-
 re malam fidem interim dum nec
 creditori eã negat, nec in solutione
 tergiuersatur: vnde cū mala fides
 deficiat, præscriptio non poterit ex
 eo refelli, nec improbari, quòd de-
 bitor sciat, se pecuniæ illius debito-
 re esse. Sic sanè iuxta rationem istã
 verè dici non potest præscriptionẽ
 hanc cū malafide procedere. His
 accedit quòd Romanus pontifex
 in dict. cap. vlt. ad reprobendam
 præscriptionem ex malafide indu-
 ctam, considerat iniustam præscri-
 bentis possessionẽ: hæc autem iniu-
 sta possessio non contingit in debi-
 tore actionem personalem præscri-
 bẽte: siquidem in realibus actioni-
 bus præscriptio procedit à possessio-
 ne ipsi rei, quæ debet esse omnino
 iusta saltem opinione possidentis:
 in personalib⁹ verò præscriptio de-
 ducitur à negligentia non petẽtis:
 deniq; in præscribendis rebus fa-
 ctum iustum præscribentis est ne-
 cessarium: in præscribendis actioni-

bus personalibus solùm requiri-
 tur negligentia creditoris non
 petentis: & ideo parum nocet præ-
 scriptioni, quòd debitor sciat se
 verum debitorem esse, & actione
 personali teneri ad illius pecuniæ
 solutionem.

Verum aduersus hanc opinionẽ
 adest ratio plurimùm vrgens, quæ
 deducitur ex dict. cap. vltimo de
 præscript. quo damnantur præscri-
 ptiones, quæ cum peccato, & mala
 fide propter peccati labem proce-
 dunt, & inducuntur: ille verò qui
 scit se alteri debere centum actione
 personali, semper habet conscien-
 tiam læsam, quòd ea quantitas pe-
 cuniæ alteri debita sit, & licet non
 teneatur sub peccati crimine, &
 culpa, statim, & semper soluere,
 nec offerre pecuniam debitam
 creditori: semper tamen tene-
 tur eam petenti dare: quia scit
 alteri debitam. Quocunq; ergo
 tempore ab eo pecunia debita exi-
 gatur, tenetur eam dare credito-
 ri: alioqui à peccato mortali li-
 ber non est: quippe qui sciat eam
 pecuniã alteri debitam esse. Dein-
 de hic debitor quasi possidet de-
 bitum interim dum ab eo non
 exigitur. l. etiam. §. primo. ff. de
 petitio. hæreditatis. Quibus tan-
 dem constat Bart. opinionem, eius-
 que distinctionem falsam esse: at-
 que ita, etiam actiones persona-
 les præscribi non posse à debito-
 re, qui scit se debitorem esse, nec
 eas præscriptiones admittẽdas esse

K 4 cuius

Secundæ partis Relect.

cuiuscunque temporis sint, asserūt, aduersus Hosti. & Bart. Panor. & doct. in dict. cap. vlt. de præscript. Ancharr. & Francus in reg. ista, Possessor. colūna. 2. post gloss. hic. Alex. in dict. cons. 99. lib. 4. colu. 2. & cons. 102. libro. 1. ad finem. Ancharr. cons. 5. Paul. Castrenf. cons. 98. libro secundo. quorū sententiā sequuntur, & fatentur communem esse Ioan. Imola nu. 19. & Feli. 2. colu. in dict. cap. vlti. idem Imola in dicto. §. Si viam. Balb. in secūdapar. tertie par. principa. quæst. 13. Ioā. Crottus in. l. omnes populi. cōclusionē. 11. ff. de iust. & iure. Idem Crottus in. l. nemo potest. fol. antepen. colūna quarta & inibi Ripa numero. 116. ff. de legat. 1. Ludoui. Gomeci. in princip. de Actioni. numero. 68. Hierony. Gratus cons. 41. colu. vlti. lib. 1. Hanc item opinionem doctissimè defendit Fortunius in tract. de vltimo fine: illat. 2. eandem tenet Mathesilla. notab. 23. probat & Bart. sibi contrarius in dicta. l. omnes populi. numero. 24. dum asseuerat, statuta Italix, leges itē imperiales de præscribēdis actionibus personalib⁹ ab his, qui sciunt se veros debitores esse, minimè valere, nec vim vllā obtinere ob peccatum, & malam fidem ipsius præscribentis: quod & Balb. iterum repetit in dict. 2. part. q. 14.

Hincfanè deducitur alia quidē hac in controuersia opinio, quæ profitetur, nec ī actionibus realib⁹, nec in personalibus, nec in foro pō

tificio, nec ciuili præscriptionē cū mala fide admittendā esse. Etenim ipse debitor scit, se debitore esse: atq; ideo læsā habet cōsciētia: eaq; ratione minimè præscribere poterit libertatem, aut immunitatem à solutione eius, quod ipse scit, alteri deberi. Sic leges ciuiles, si quæ sunt quæ præscriptionem cum mala fide approbent, iure pontificio sublatę sunt ob peccatum euitandum. Nam vbi de peccato vitando agitur, lex sæcularis cedit, & subiicitur pontificiæ quo ad vtrūq; forum. gloss. ordinaria in hac reg. Possessor. quam hīc sequuntur Franc. & Doct. Feli. in capit. 1. colu. 8. & in capi. ecclesia. colu. 16. de cōstit. Idem Felin. in cap. in causis. colu. 2. de testibus. vnde subducitur, hanc opinionem magis cōmunem esse.

Cæterum nè leges Cæsareæ, & Regiæ omnino antiquatę, & sublata censeantur: aut iniquitatis vitio notentur: quibusdam placuit eas constitutiones defendere aliquot explicitis interpretationibus, quibus possint ab accusatorum calumnia vindicari. Quod pium est: modò causæ iustitia id permittat. Adrianus igitur in 4. sent. tracta. de restitutione, capi. hoc supposito. scribit, has leges Cæsareas non esse iure pontificio in totum correctas: imò eas procedere opinatur quando possessor, aut is qui præscribere tentat, habet scientiam rei alienæ: immunis tamen

tamen est à peccato, etiam si rem illam nō restituat. Quasi Summus Pontifex in dict. cap. vlti. à præscriptione malam fidem, id est rei alienæ scientiam tunc excludat: cum ea simul cum peccato possidentis contigerit. At si possessor sciat alienam esse, & tamen differt iustissimè aliquot ex causis rei restitutionem: eo casu præscribere poterit: quippè qui rem non detineat cum peccato. Hūc Adriani intellectum ipse etiam colligo ex Panormit. in dict. cap. vlti. nume. 13. & 21. qui idē adnotavit in præscribendis actionibus personalibus: imò in eis tantū loquitur, scribens, actionem personalem posse à debitore sciente præscribi, quoties nulla ipse fuerit in mora: quia non tenebatur pecuniam debitam offerre: & ea nusquam tēpore præscriptionis fuit petita. Etenim ex sola negligētia creditoris tunc præscriptio vim assumit: quam rationem pro sentētia Hostiens. & Bart. superius expressim adduximus. Eteandem tenent ipse Panormit. in cap. ecclesia sanctę Marię. nume. 36. de cōstit. idem in cap. quod clericis. de foro comp. nume. 44. Corne. consil. 176. col. 3. lib. 1. & consil. 277. lib. 4. Soci. consil. 203. col. 2. lib. 2. Andre. Tiraq. in l. si vnquam. C. de reuo. donat. in. glos. reuertatur. nume. 310.

Sed ipse hanc rationem indistinctè intellectam falsam esse cenfeo: & subinde Adriani & Panor. sententiam opinor non esse admitten-

dam. Nam apud me certissimi iuris est, non posse constitui præscriptionem, nec procedere cum scientia rei alienæ, etiam si possessor nullum crimē, nec culpam mortalem contraxerit ex eo, quod non restituit rem, & differre possit eius restitutionem. Sic & debitor sciens pecuniā debitā esse creditori, quāvis non teneatur statim restituere nec eā offerre, præscribere nō potest, cū scientia rei alienę impediatur præscriptionē: item & scientia pecunię debite: tex. optimus in dict. cap. vlti. de quo ipse aliqua adnotaui lib. 1. variarum resolut. cap. 9. nu. 5. Vnde rationem Panormit. qua & Adriavtitur, reprobant Imola colu. 21. & Felin. nume. 3. in dicto cap. vltimo, de præscript.

Rursus idem Adrian. quod lib. 6. artic. 3. aliter Casareas, & sæculares leges intellexit, scribens, eas constitutiones in foro tantūm sæculari seruandas in hunc sensum, vt ille, contra quem præscriptum fuerit, minimè audiat in iudicio à sæculari iudice: imò ei denegetur actio, & ius nequaquam reddatur. Etenim ad reipublicę utilitatem possunt humanę leges negare actionem, & ius ad petendum id, quod iustè, & lege iustitię debetur: & id quidem ob vitandas lites, ob vitandam hominum vecordiam, ac negligentiam. Sic deceptus intra iusti pretij dimidiā, apud iudicē exteriorē nullā actionē habet ad petendū id, quod ratione deceptionis illius

Secundæ partis Relectionis

re ipsa contingentis verè, & recto iustitiæ tramite sibi debetur. Siqui dem eidè à legibus humanis actio negatur ob effugiendam litiū multitudinem. quemadmodum ipse probaui lib. 2. variar. resolu. cap. 4. numer. 11. Eadem ratione leges humane pacto nudo actionem ad obtinendum, & exigendum in iudicio pecuniam promissam negarunt, & tamen promittens lege iustitiæ, & sub reatu mortalis criminis tenetur promissum seruare. c. 1. de pactis. quod & nos adnotaui-
mus in cap. cum in officiis. nu. 10. detestamen. sunt & plura ex legibus humanis his similia. Igitur præscribens mala fide secundū Hadri. post ipsam præscriptionem non potest in iudicium adduci, nec ab eo res præscripta peti: manet tamen adhuc in conscientiæ iudicio, atq; in foro Canonico verè debitor, & tenetur re omninò restituere: quæ quidem sententia conuenit primæ opinioni, quā retulit glos. in dicto cap. ult. de præscript. Hæc verò concordia latissimè improbatu à Fortunio in dict. tract. de ultimo fine, illat. 2. sunt enim dissimilia, quæ paulò antè de legib⁹ humanis tradidimus. Aliud siquidè est, actionem negari à lege humana ob aliquam causam, quæ absq; vlllo dolo contigerit: vel ob defectum solennis stipulationis à legibus requisitæ ad promissionis cautionē. aliud fomentum à lege exhiberi ad occupandas res alienas cum mala fide,

& maxima cōscientiæ lēione: item ad detinendum id, quod quis scit verè alteri debere: & iuxta legum humanarum sanctiones reddere tenetur. Quorum prius etsi ad vtilitatem Reipublicæ permitti possit: posterius tamen nulla ratio patitur, quòd id in Christiana Republica toleretur. Quam ob rem illud opinor certissimum esse, & ita quidè in praxi seruandum fore in vtroq; foro, quòd nulla præscriptio, nec in realibus, nec in personalibus cum mala fide admittatur: ex quo plura deducuntur simul & ex vera legum sæcularium interpretatione.

Primum: leges ciuiles, & sæculares permittētes præscriptionem cū mala fide, vel actionum realiū, vel personaliū iure Pontificio antiquatas, & correctas esse: ita quidem, vt nec in foro sæculari seruandæ sint.

Secūdò, ex præmissis deducitur, per leges has sæculares, etiam si forent admittendæ, debitores, aut rerum alienarum possessores, minimè titulum, aut ius aliquod consequi: quibus ex ratioe rectæ iustitiæ liberentur à restitutione eius, quod vel alienum est, vel alteri debetur. Etenim quanuis lex humana hac in specie iudicalem exactionē prohibeat, & repellat: nequāquam tamen iustribuit possessori, nec debitori ad rei alienæ acquisitionem.

Tertiò infertur, harum legum sæcularium decisiones præscribentibus, ac possidentibus prodesse, vt in dubio non probata ab aëtorum
corum

eorum mala fide, præsumatur in iudiciali foro bona fides: ea quidem præsumptione, quæ sit iuris, & de iure, nec vllam admittat cōtrariam probationem præter eam, quæ ex confessione aduersarij deducatur: iuxta communes omniū traditiones in materia præsumptionū. Sic sanè non probata mala fide ipsius rei ad iudicium vocati per ipsum auctore, in dubio præsumetur bona fides: probari autem mala non poterit aliter, quàm ex cōfessione præscribentis: sicuti sensere Roman. in consil. 102. colu. 3. Felin. in dict. cap. vlti. numero. 7. Hierony. Gratus in consil. 41. colu. 3. Qui quidem effectus maximus erit: cum etiam si velit creditor aliter probare malam fidem, quàm per confessionem debitoris, admittenda non sit probatio huiusmodi. sat scio non ita expressim colligi hanc opinionem à Romano, & aliis: & præterea satis dubiam esse: licet ex eorum mente deducatur. Quia licet præsumptio sit pro præscribente actionem personalem, quòd bonam fidem habuerit: nō tamen ita expeditum est, quòd contrarium aliter quàm per cōfessionem præscribentis probari non possit: maximè in præscriptionibus breuioris tēporis, quàm triginta annorū. Etenim Roma. Felin. & Grat. loquuntur de statuto secūdū quod non censetur præscripta actio personalis omninò: sed tantū sancitū fuerit, quòd elapso decennio stetur su per solutione debite pecunie iura-

mento debitoris: nā in eo casu existimant Roma. & alij, posse contrariū probari per confessionem debitoris, aliove legitimo modo. Adhuc tamen quantū hanc illationem attinget, arbitror post cōpletam legalem præscriptionem actionis etiam personalis, præsumi bonam fidem præscribentis, ex ea quæ præscripsisse. Deinde constat, posse probari malam fidem præscribentis cōfessione. Quòd autē possit aliter probari dubium est, & fortassis ob auctoritatem legū sæculariū quibusdā pars negatiua verior videbitur: mihi tamen tutius apparet, posse malam fidem probari aliis legitimis probationibus præter præscribentis cōfessionem.

Quartò, si post finitā præscriptionem legalem ipse præscribens fateatur, pecuniam solutam non fuisse: vel rem possessam alienam esse semota præscriptionis vi: licet nō fateatur, se tēpore præscriptiōis legam habuisse consciētiam, nihilomin⁹ præsumendū erit, ipsum malā fidem habuisse: nisi ab eo bona fides probata fuerit, vel saltē aliqua iusta, & vrgēti præsumptione bonæ fidei, cōtrariā malæ fidei coniecturā euerterit. Quintò illud est ad notandū, etiā in præscribendis actionibus personalibus facilius bonam fidem præsumi in hærede debitoris: cum is iustam habeat ignorantie causam, an debitum sit solutum: atque ideo hæres debitoris in dubio, allegans præscriptionem actionis personalis, absoluendus erit à petitione actoris iuxta

Secundæ partis Relect.

iuxta leges sæculares: secundum Philipp. Corneum in consi. 277. lib. 4. col. 3. Quo quidē casu bona fides præsumpta præscribentē defendit.

Sexto leges sæculares procedere poterunt, etiam data mala fide præscribētis actionem personalem: nō quidem quo ad ipsam actionem: sed quantum ad ius exequutionis paratę, & summarie ipsi actioni adherens: hoc enim ius tollitur tempore à legibus definito, manetq; actio personalis, licet debitor malā fidem habuerit. Nam ex hoc creditor non amittit pecuniam creditā: sed tantū ius illud summarie exequutionis datum à legibus, quib⁹ & id tolli potest: sicuti adnotauit Frācis. Balb⁹ in. 2. part. 3. part. prin. quęst. 14.

Septimò ferè eadem ratione præscriptio actionum personalium iure optimo procedit quo ad vtrunq; forū, Pontificium scilicet, & sæculare, etiam cū mala fide præscribentis: quoties agitur de actionibus à lege ciuili inductis, & ab initio per eandem legem certo tēpore definitione quadam restrictis. Si quidem eadem lex ciuilis ad illud tempus eas actiones concessit, ac restrinxit, etiam si reus malam fidē habuerit: quod ita visum est Paulo Castrensi in. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. Panor. col. 3. & Feli. col. 2. Francif. Balbo in. 2. part. 3. part. prin. q. 13. Ioāni Crotto in. l. omnes populi. conclus. 11. ff. de iusti. & iure. & in. l. nemo potest. Fol. antep.

ff. de legat. 1. Nec tamen ex hoc excludit actio de dolo, si is qui actionem temporariam præscripsit, eo vsus fuerit, sicuti sensere Panor. & alij. Et præterea extincta actione temporaria, qualis est redhibitoria, quāto minoris, & similis, adhuc manet obligatio in animæ iudicio ad dāni compensationem: iuxta distinctionem. S. Thomæ. 2. 2. q. 77. art. 3. Ioan. Maior. in. 4. sentē. dist. 15. q. 40. argu. 3. Syluest. verb. Emptio. q. 19. & 20. Conrad. de cōtract. quęst. 54. Caiet. in dict. art. 3. Ioan. Medina de restitu. quęst. 34. quibus adde Ciceronem lib. 3. de officiis. & Valeri. Maxi. lib. 8. cap. 2. in princ. Nam & hi tractauerunt, an teneatur venditor detegere vitia rei, quam vendit. Apud Iurisconsultos idem tradiderunt. l. Iulianus. in princip. ff. de actioni. empt. l. qui sciens. ff. commodat. Regia. l. 64. tit. 5. part. 5. Abb. in cap. iniustum. de rer. permut. l. 1. §. si intelligitur. ff. de ædilit. edict. l. penul. titu. 5. part. 5. Cinus in. l. 1. C. de Aedilit. actioni. Abb. in cap. cū cōtingat. nu. 24. de iure iur. Angel. & Roma. in. l. si quis cū aliter. nu. me. 28. ff. de verb. obligat. optimus text. in. l. quæro. ff. de actio. empt. Speculat. in tit. de emptione. §. nūc vidēdum. vers. quid si vēditor. Ex quibus hac in re deducitur cōgrua & iuridica resolutio: illud enim satis sit modò adnotasse, actiones istas quanto minoris, & redhibitorias competere etiam contra eum, qui bona fide cōtractū fecerit. l. tenetur.

netur. ff. de actioni. empt. atq; item tolli, & extinguere tempore legibus definito etiam aduersus eum, qui malam fidem habuerit, secundum communem.

Datur autem actio redhibitoria, quando emptor si sciuiſſet rei venditæ vitiū, eam nullo pacto emiſſet: ideo agit is intra ſex meſes ad redhibitionem, vt venditio reſcindatur omnino. l. redhibere. ff. de Aedi. edict. l. 2. C. de ædilit. actio. l. ſciendum. §. tempus. ff. cod. titu. l. 65. tit. 5. part. 5. Quod ſi emptor empturus nihilominus foret: ſed non tanti: agit quāto minoris intra annum: quod in præcitis locis probatur. Quin imò ſi quis egerit redhibitoria, & ſuccubuerit: aget deinde intra annum, quāto minoris. Bald. in l. penul. 2. col. C. de ædilit. actioni. Cremēſis ſingul. 164. & Caſtelli. Cotta in memoraliſ. dictiōe, actio redhibitoria.

Octauò, ſi rationem æquitatis obſeruemus, illud verum eſſe conſtabit, præſcriptionem actionis realis, vel perſonalis optimè procedere, etiam cum mala fide præſcribentis, quoties aduerſus pœnalem legem præſcriptio tendit: quam cōcluſionem ipſe tradidi in Epitome ad. 4. lib. Decret. 2. part. c. 6. §. 8. num. 17.

Nonò, legum ciuiliū, & ſæcularium decifio, quæ approbat præſcriptionem cum mala fide procedentem ſecundum quorūdam opinionem, obtinet aduerſus legatarium in fauorem heredis. Nam & ſi hæ-

res ſcientiam habeat legati: poterit nihilominus aduerſus legatariū nō petentem rem legatam præſcribere tempore legibus definito: non obſtante mala fide: quemadmodum voluit Ancha. in reg. ſine poſſeſſione. fo. 3. col. 2. verſ. itē intelligas. cui⁹ ſententiā & nos poſt alios examinauimus lib. 1. vari. reſolu. cap. 9. nu. 5. Tandē iuxta reſolutionē iſtā expendi poterūt leges ſæculares, quibus admiſſa fuit mala fides in præſcribendis actiōib⁹ realib⁹, & perſonalib⁹.

Decimò ex prænotatis deduci poterit, falſam eſſe Baldi opinionem. Is enim in dicto cap. vlti. de præſcript. exiſtimat, poſſe præſcriptionem admitti, etiam ſi præſcribēs malam fidem habuerit: modò fiat lex, qua ſtatuatur, leges omnes præſcriptionem aliquam inducentes habere vicem, & vim cōſenſus ipſorum priuatorum, qui legumlatoribus ſubiiciuntur: quia in hac ſpecie nō datur mala fides propter conſenſum illius cōtra quē præſcribitur. Hęc nanq; opinio procedere iure nō poteſt: ſiquidē lex nō poteſt conſenſum alicuius priuati inducere, vbi is abſit, ac deficiat: nec poteſt humana conſtitutio ex hac fictione purgare conſcientiam male fidei poſſeſſoris: cū ſyncera fides, non ſimulata requiratur. Vnde hæc opinio Baldi merum commētum eſt, ac denique impoſtura quædam minimè admittenda, contra ius naturale, & diuinum. Sic Ioannes Oldendorp. in lib. 2. variarū lectio. titu.

Secundæ partis Relectionis

titu. de præscript. ad finem, Baldum eiusq; nouum inuentum iniquitatis infimulat.

Vndecimò quo ad leges sæculares prætermittendū non est, an Publiciana actio iure Pontificio sit admittenda: Et quidem, vt Publiciana competat, exigitur etiam iure ciuili bona fides emptoris, & agentis eadem actione, tempore saltem traditionis: ita quòd crediderit tradentem dominum esse, vel habuif seius transferendi dominiū: quanuis ipse venditor qui tradidit, malam fidem eo tempore habuerit. l. eum qui. §. Prætor. ff. de Publicia. glos. in cap. Abbate sanè. in princi. de re iudica. in. 6. alia in. §. sed ista. Insti. de actioni. Sed si emptor tempore traditionis non haberet bonā fidem, nec malam: imò dubius esset: minimè competit ei Publiciana secūdum Bart. in dict. §. prætor. eundem in. l. Pōponius. §. si iussu. ff. de acquir. posses. Nam cum bona fides à lege exigatur, constat dubitationem nō sufficere: quod probauimus superiùs in hac. 2. part. §. 7. numero. 3.

Hæc autem Publiciana, que iure ciuili datur, non obstante mala fide tradentis, minimè tollitur ex cōstitutione & Authē. malę fidei. C. de præscript. longi tempor. decem vel vigint. annor. quia illa decisio ex mala fide authoris nō tollit præscriptionē, sed eam in longius tempus producit: ita quidem, vt maiori spatio temporis sit peragenda.

Igitur cū Publiciana tunc obtineat, & admittenda sit, cū præscriptio continuo tramite procedit: constat non obesse Publicianę mala fides authoris tradentis. gloss. in dict. cap. Abbate sanè. Cuius opinionem doctores inibi sequuntur, & fatentur eam communem esse & veram Alexan. in dict. §. si iussu. colu. penulti. Balb. de præscript. 2. part. 3. part. princ. quęst. 12. Antoni. Burgens. in Rubr. de empt. & vënd. col. 3. Iason in dict. §. sed istę. nu. 79. & ibi Gomeci. nume. 41. Quorum item ea est resolutio concors, atq; vnanimis, quòd Publiciana iure Pontificio admissa, & recepta sit: idq; probatur in dicto cap. Abbate sanè. vbi glo. verb. dominij vel quasi. ea etenim ratione defendit: quia agens publiciana non debet, nec tenetur in libello asserere, quòd credit se tunc non esse dominum illius rei, secūdum Fabrum & communem. Imò id omittere omninò debet quidquid dixerit Iason in dicto. §. sed istę. nu. 82. Quam obrem sicuti agenti Publiciana non obstat dubitatio, an res tradētis fuerit, an aliena: siquidem præscriptio semel bona fide incepta non interrumpitur dubitatione: sed adhuc procedit, & continuatur: quòd ad Publicianam satis est: ita sciētia rei alienę ipsam actionem Publicianā impedit, iure Canonico, & ciuili, ex eo quia tunc nō datur quasi dominium: cū nec præscriptio procedat: habeatq; Publiciana fundamentum

mentum ab ipso quasi dominio: quemadmodum deducitur ex traditis per Gomeci. in dict. §. sed iste. ad finem. licet Bald. in l. ancille. C. de furt. l. col. & Balb⁹ de prescript. 2. part. 3. part. principalis. q. 8. falso existiment, malam fidem superuenientem etiam iure Pontificio non impedire Publicianam.

Ceterum in hac materia est inter Regias constitutiones. l. 1. tit. 13. libro. 3. ordin. quæ statuit, rem immobilem possessam ab aliquo, titulo quidem & bona fide inter præsentem omnino præscribi: nec posse in iudicio ad eiusdem rei restitutionem possessorem conveniri. Vidi profecto sepe controuerti de illius legis viribus, & queri, cur ea in praxi recepta non sit. Et fanè ea lex deducta fuit à l. 1. titu. 9. ordinationū, & legum, quas tulit Rex Alfonso Aera Millesima trecentesima octuagesima sexta: sicuti apparet ex superscriptione dictæ. l. 1. titu. 13. Rex verò Alfonso non tulit legem in eum sensum, quod res possessa per annum & diem, titulo & bona fide inter præsentem præscribatur: nec hanc decisionem induxit: sed præmisit, aliquot in ciuitatibus moribus, & forense usu inductum esse, vt possessor rei etiam immobilis inter præsentem per annum, & diem pacificus: non posset postea in iudicio conveniri: nec conuentus teneretur respondere: imò se defenderet præscriptione. Et tandem hac lege fori præmissa: quæ qui-

dem habetur. l. 2. titulo. 1. lib. 2. fori, ad eius interpretationem Rex Alfonso statuit, non aliter legem illam forensi procedere, quam si possessor titulum, & bonam fidem habuerit. Ecce qualiter Rex Alfonso noluit inducere legem nouam, nec eam statuere: sed fori leges interpretari. idem, ni fallor, fecerunt Catholici Reges, qui ordinationum Regiarum libros compilari iusserunt, & eisdem ordinationibus legum authoritatē dedere: alioquin mirum est, quod vnica lege non quidem nouiter statuta, sed ab ordinationibus Alfonso regis deducta præter mentem veteris legislatoris, qui nihil tale cogitauit, voluerint tot leges Partitarum, & aliarum ordinationū de præscriptione tractantes tollere, & antiquare. Lex autem styli. 242. refert forensis praxis usum circa dict. l. interpretationē. ac primum quidem exigit, quod ille contra quem præscribitur in eodem opido, vbi res est, habitationē habeat, vel assiduū commercium. Deinde hanc præscriptionem admittit, etiā quo ad proprietatem, si possessor titulum habuerit. Quod si titulum non habuerit refert, usu obtentum esse, quod præscriptio anni, & vni⁹ diei pro sit quo ad possessionē: salua tamen maneat proprietas apud antiquum dominum, qui eam in iudicio petere poterit. Hæc fanè ad intellectum dictæ. l. tradidimus. Etenim satis constat minimè in iudicio admitteri præscriptionē anni, & dici,

etiam

Secundæ partis Relect.

etiam cum bona fide, & titulo: nec in rebus mobilibus, nec in immobilibus.

Postremò aduersus hanc regulam iuris, quæ præscriptionem cū mala fide reiiciendam esse statuit, adducitur tex. in cap. 1. de præscrip. ex quo Episcopus partem alienæ diœcesis triennio præscribit sciens eam alienam esse. Nam ea præscriptio iniqua videtur præsertim inter prælatos, quibus maior recti, & iusti cura incumbit. Sed ad huius obiectionis solutionem erit omninò prænotandum, olim in cōcilio Mileuitano cap. 24. statutum fuisse, quòd si quis episcopus loca ad ei⁹ diœcesim, & curam pertinētia, quæ à Catholica fide defecerant, admonitus à vicinis episcopis per sex mēses ab admonitione, in catholicæ fidei vnitatem reducere neglexerit, vicinus episcopus qui potuerit ea ad catholicam fidem inducere, & induxerit, sibi ea loca adquirat: nec possit ab episcopo, cuius ea loca prius fuerant, impeti. Idem repetitum fuit in concilio Carthaginensi septimo, quod Gratianus appellat Aphricanum nonum. Cū tamē in eo concilio Carthaginensi septimo fuerint ferè omnes recitati, & renouati Canones diuersorum cōciliorum Prouinciæ Aphricæ: vnde Antonius Demochares in diligētissima illa ad omnia Gratiani decreta inscriptione tribuit cap. placuit. vt quicumq; episcopi. 16. q. 3. Mileuitano cōcilio. Et potuisset, quod

Gratianus insinuat, Aphricano tribuere cap. 88. quo in loco eadem refertur constitutio, quæ in dict. cap. placuit. & cap. 24. Mileuitani concilij continentur. Rursus & illud constat, in eodem concilio Aphricano cap. 86. sancitum fuisse decretum aliud in hæc verba: Item placuit, vt etiam si quisquam post leges aliquem locum ad catholicam vnitatem conuerterit, si eum per trienniū nemine repetēte retinuit, vlteriùs ab eo nō repetatur. Quam quidem cōstitutionem Gregorius Nonus ex Aphricano cōcilio retulit in dicto cap. 1. de præscriptioni. ex quibus manifestum est, iuxta literalē sensum repugnantia in prædictis Canonib⁹ statuta fuisse. Nā in dicto cap. 1. triēnium requiritur: Et tamen in dict. cap. placuit. 16. q. 3. sex mēses sufficere, decisum extat. Ego etsi videam Hosti. & doct. in dict. cap. 1. non satis exactèrē istam perpendisse, opinor tamen hūc esse verum prædictorum canonū sensum, vt episcopus, qui voluerit locum ad alterius diœcesim pertinentem, & à fide catholica segregatum, ad ecclesiæ vnitatem reducere, prius admoneat verum illius loci episcopum vt eum locum religioni restituat. si verò is id facere, aut curare intra sex menses ab admonitione neglexerit, alter qui eū monuit, poterit operam dare, vt locus ille ad vnitatem ecclesiæ redigatur: atq; ita restitutum, si eundem per triennium à die conuersionis pacificè

pacificè nō repetēte proprio episcopo possederit, postea locus repetitioni non datur: imò locus hic catholicæ fidei restitutus manet penes restituentem. Sic sanè Canones hic conciliantur: nam sex menses à concilio Mileuitano præfiniti, à die admonitionis currere incipiunt, & dantur ad hoc, vt constituatur verus, & proprius episcopus in mora, ac negligentia: ex quibus alteri liberū sit, illius loci ad catholicam fidem reductionē procurare. Triennium verò, cuius meminit text. in dicto cap. 1. à die reductionis incipit, & datur episcopo vero illius loci patrono ad ipsius repetitionem. Hunc sensum colligo ex glos. Hostiensi, & aliis in dict. cap. 1. tametsi quædam ipsi addiderint, quæ mihi non probantur, idē intellectus deducitur ex eodem concilio Aphricano cap. 86. dum inibi dicitur: Placuit, vt quicumq; post leges, locum ad catholicam fidē, & cetera. Hæc enim verba: post leges: etiam si omiſsa fuerint à Gregorio Nono, ego sic interpretor: id est post leges admonitiōis seruatas. vel post leges admonitionis: & post cōuentionem, & admonitionem factam episcopo, ad quem locus ille pertinebat: quemadmodū legibus eiusdem concilij, & Mileuitani decretum fuerat. Fortassis text. in dicto cap. 1. de præscript. & in cap. 86. concilij Apricani, planè procedūt, vbi episcopus vicinus locū alienæ diocesis à fide Catholica alienatū, non

requisito proprio episcopo ad vnitatē ecclesiæ reducere curauerit, & reduxerit: hoc enim casu triennium sufficit ad præscriptionem illius loci. At si monitio præcesserit, tūc sufficiunt sex menses ad constituendū in mora proprium episcopum: ita quidem vt si eum locum alienus pastor ad vnitatē ecclesiæ deduxerit, nō teneatur episcopo, ad quem prius pertinebat, restituere. Hinc verū esse opinor quod modò adnotabam: nempe sex menses incipere à die monitionis: Triennium autē à die conuersionis: etiam si glos. in dict. cap. 1. hæc aliquantulū obscure explicuerit sentiens, trienniū incipere à die admonitionis.

Hanc verò præscriptionem horū canonum interpretes cum scientia rei alienæ, & sic cum quadam mala fide ex eo procedere censent, quòd de fauore fidei hic tractetur: vnde vt qui semel Catholicam fidem dimisere, eidem diligēter, & sedulò restituantur, obtinuit prædicta præscriptio, quæ verè malam fidem non habet, quanuis adsit rei alienæ scientia: quia legibus canonicis ex causa iustissima permittitur loca ad alium pertinentia occupare, & retinere.

Verū horum Canonū decisio iustificatur maximè ex eo, quòd episcopus negligēs restituere Christianæ religioni loca ad eius diocesim pertinētia, & quæ à fide Catholica discesserunt, videtur ea deferere, aut habere quasi derelicta: atq;

L ideo

ideò mirum non est, si acquirantur alteri episcopo, qui sedulo conuersioni operam dederit. iuxta notat. in. l. i. & sequ. ff. pro derelict. His accedit text. singul. in. l. locorum. C. de omni agro desert. lib. ii. & in l. qui agros. cod. tit. Quibus responsum est, quòd si quis prædium tributarium Reipublicæ excolere neglexerit, nouusq; cultor, & agricola id colere curauerit, post biennium sibi adquirit nouus hic cultor veteri excluso, cui biennium istud datur à lege ad repetendum prædium, quod videt quasi dereliquisse. Nec quidquam oberit sciētia noui cultoris, qui alienum prædium occupaue- rit: quia cum id prædium sit reipublicæ tributarium, desertumq; fuerit à cultore veteri, præsumitur quasi derelictum: & in fauorem Reipublicæ permittitur cuilibet id prædium colere: qua ratione bonam fidem habet nouus colonus auctoritate dict. l. qui agros. cuius ultra Barto. ibi meminit Iason in. §. omnium. de actio. nume. 72. Eamq; Cæsaream responsionē ferē omnes intelligunt in prædiis tributariis principi supremo, vel Reipublicæ habenti ius supremi principatus: sicuti notant Angel. & Areti. in. l. si de eo. §. si forte. ad finē. ff. de adquirē. posses. quidquid Bart. ibi dixerit. atq; hæc quidem adnotantur ex dict. l. qui agros. quā & Corset. cōmendat in singul. verb. occupatio. ex. l. autem, locorū. deducitur intell. ad. l. qui agros. vt ea proce-

dat nulla præmissa admonitione: etenim tunc requiritur biennium. Quòd si admonitio præmissa fuerit, sex tantum menses habet vetus colonus ad colendum, & repetendum prædium, quòd incultum dimiserat. text. singul. in dict. l. locorum. à cuius responso potest maximam rationem habere interpretatio secūda, quam superius exposuimus ad text. in dicto cap. i. de præscript. cum aliis canonibus similibus. In summa illud est obseruandum, quòd mala fides minimè datur, nec admittitur in præcatis canonibus, nec admitteretur etiam fauore fidei, quæ ita à summo, piissimòq; Iesu instituta est, vt nulla ex parte opus sit, peccatum, & crimen admittere, nec permittendum sit ad eius defensionem. Quæ enim obsecro vtilitas fidei, aut religiōis Christianæ tractari potest, si deo eius institutori offensa fiat? profectò nulla. vnde dicendum est, in dictis canonibus præscriptionem admitti cum mala fide fauore Catholice fidei, & religiōis Christianæ. Nam etsi præscribens habeat sciētiam rei alienæ, non omninò ex hoc malam fidem habere videtur: modò rem alienam legis auctoritate iustis ex causis capiat, vtq; à domino desertam, vel quasi derelictā sibi acquirat.

Ex. §. sequenti.

- 1 Interruptio præscriptiōis, qualiter distinguitur ab aliis ferē similibus terminis?

2 Mala

- 2 Mala fides quocūq; tempore ante perfectam præscriptionem contingēs, interruptit præscriptionem.
- 3 Bona fides quo tempore sit necessaria ad præscribendum: & inibi locus Dini insigniter virtuosus, emendatur.
- 4 Civilis interruptio, quæ sit? Et ibi eius vires explicantur.
- 5 Præscriptio contra Romanam ecclesiam, nō interruptitur per excommunicationem à Rom. Pontifice latam die Iouis sancti.
- 6 Actio temporalis, qualiter perpetua fiat?
- 7 Præscriptio semel interrupta, cessante interruptione, iterum noua potest institui, & continuari.
- 8 Regia Taurina. l. 65. examinatur.

§. Duodecimus.

MNIBVS his, quæ ad præscriptionem iam præmissimus fore necessaria, examinatis, illud est expediendū, quod ad interruptionem præscriptionis spectat. Sunt etenim hac in re, quæ distinctam habent cognitionem: & ea quidem ita prænotantur à iuris vtriusq; interpretibus, ut sciamus, quādoq; præscriptionem non currere, nec procedere: quādoq; eam cessare, ac dormire: quādoq; interrūpi. Non procedit, nec eurrit præscriptio, quoties ob malam fidem, similēque causam non incipit, nec incipere potest. Dormit, & cessat, quoties semel incepta præscriptio aliquo tempore interruptitur: ut in ea, quæ contra ecclesiam ante vacationem, & pasto-

ris obitum procedebat: siquidem vacante ecclesia, & ea prælato destituta, cessat quidem præscriptio: ac demum electo prælato, quæ prius inceperat, continuatur: sic sanè tempus vacationis ecclesiæ subdeducitur. Interruptitur autem præscriptio, cū omnino extinguitur aliqua ex causa: licet iam cœpisset procedere. Hæc colliguntur ex gloss. in. l. cū notissimi. §. sed & si quis. verb. innouatur. C. de præscript. tri. gin. vel quadragin. anno. & in cap. illud. & cap. ex transmissa. de præscript. De interruptione quædam hic breui compedio trademus, tantū ad quādam nostri instituti maiorem enucleationem.

Interruptio præscriptionis quædam est naturalis: quædam civilis. Naturalis interruptio contingit, cū deficit aliquid ex his, quæ necessariò ad præscriptionem requiruntur. Nempe vel possessio, vel bona fides, vel titulus. Civilis verò interruptio fit quando actus aliquis acciderit, qui ex lege civili interruptionē inducat. patet isthæc distinctio in dict. c. illud. vbi gloss. & in dict. §. sed et si quis. verb. innouat.

Bona fides adeò ad præscriptionem est necessaria, quod minimè sufficiat præscriptionem bona fide cœptam esse: nisi & ea toto præscriptionis tempore à præscribente habeatur: sicuti ex regula ista colligunt Dinus & doct. Bart. in. l. naturaliter. 2. columna. ff. de vsucap. Abb. & alij in cap. vltimo, de præ-

L 2 script.

Secundæ partis Relect.

script. Balb. de præscript. 2. part. 3. part. princip. q. 7. idcirco. l. 1. C. de vsucap. transfor. quæ ab initio tantum præscriptionis bonam fidem exigit: nec eam accedente mala fide periclitari statuit: iure Põtifício antiquata censetur: idemq; dicendum est de. l. sequitur. §. de illo. ff. de vsu cap. l. bonæ fidei. ff. de adquir. rerũ do. Regia. l. 12. titu. 29. part. 3. tametsi iuris ciuilibis in hoc meminerit glos. in hac reg. dubitari tamen solet, an semel cõcepta præscriptione à bonæ fidei possessore, mala fides postea contingens ita præscriptionem interrumpat, vt etiam recedente hac mala fide, possit possessor bonam fidem iterum habens præscriptionem cõceptam cõtinuare: vel omninò cõcepta præscriptio interrupta sit? Et quibusdam videtur, malam fidem post cõceptam præscriptionem contingentem, non interrompere præscriptionem: sed eam durante eo vitio suspendere, vt tandem si vitium id cessauerit, præscriptio cõcepta continuetur, vtaturq; præscribens accessione prioris temporis. huius opinionis authores sunt gloss. vltima, in. 2. quæst. Innocent. & latè Felin. columna penultima, in dicto cap. vltimo de præscript. vbi Imol. eandem probat sententiam, quam sequitur asseueras eam communem esse Balb. 3. part. 6. part. princip. quæst. 4. idem admittere videtur Adrian. quodlibet. 2. versicul. ad primam confirmationem. Quin & ipse Dinus in hac re

gula, nume. 13. non dicit, malam fidem interrompere præscriptionem: sed eam impedire. vnde illud fortasse sensit, quòd interim durante mala fide præscriptio dormiat, & cesset, vt tandem bona fide accedente continuetur. Ego sanè hanc opinionem falsam esse censeo: atq; iure verius esse opinor, malam fidem interrompere omninò præscriptionem, eamq; extinguere: ideoq; cessante mala fide, bonaq; accedente, necessarium erit iterum ab initio præscriptionem incipere, nec erit locus accessioni prioris temporis: cum. id mala fide accedente omnino extinctum sit: huius sententiæ veritas constat: quia mala fides verè & naturaliter interrompit præscriptionem: interruptio autem inducit necessitatem incipiendi nouam vsucapionem iuxta communem omnium traditionem in dicto cap. illud. atq; ideo, malam fidem post incõceptam præscriptionem contingentem, non tantum præscriptionem impedire: sed & extinguere omninò ita, vt etiam accedente bona fide nõ possit prior præscriptio cõtinuari: sed sit opus noua, & integra præscriptioe, asserunt Hosti. Bal. Ioan. Andre. Card. Antoni. & Abb. in dicto cap. vlti. Syluester verbo, præscriptio. l. §. 3. ad finem. idem tenet Claudius in dict. l. naturaliter. numero. 11. Et inibi Ioan. Hannibal numer. 148. Nam & hi doct. expressim tenet Hosti. opinionem, vbi præscribens post cõcepta bona

bona fide præscriptionē habet rei alienæ scientiam eo modo, quo in mala fide cōstituitur. Quasi opinio prior procedere possit, quoties sciētia rei alienæ ita levis est, quod malam fidē non inducat: quod in cōtrouerſiam minimē incidit: siquidem tantum hīc tractamus de mala fide: idcirco si mala fides non accesserit, nulla est hac de re disputatio. fit igitur posteriorem sententiam veriorē esse: nec ipse certum habeo, quod prior sit magis communis.

Ceterum bona fides secundum iuris ciuilis responsa tempore traditionis regulariter necessaria est. l. si aliena res. in princip. ff. de vsucap. l. si is pro emptore. §. ult. l. sequitur. §. de illo. eod. titu. l. 2. ff. pro empto. l. existimans. ff. pro solut. Quibus in locis communi omnium cōsensu excipitur à regula contractus emptionis, in quo ut ab eo procedat præscriptio, bona fides exigitur tempore contractus, & tempore traditionis. Eandem resolutionem tradidēre glos. & doct. in l. Celsus. ff. de vsucapioni. Barto. & doctor. in dict. l. 2. ff. pro empt. Regia. l. 12. tit. 29. part. 3. Balbus de præscrip. 2. part. 3. part. princip. q. 7. Dinus in hac regula, nume. 36. cuius ideò mentionem fecimus, quod existimemus nō satis explicuisse, quid in hoc articulo iure Pontificio dicēdum sit: ita enim scribit: Sed de iure canonico non requiritur bona fides tempore contractus in his, quæ de iu-

re communi possunt possideri, cū sine titulo præscribatur, ut dictum est: sed tempore traditionis, & continuata possessionis vsq; in finem complete præscriptionis: ut patet per verba regulæ. Hactenus Dinus, sentiens præmissam iuris ciuilis distinctionem, quam & ipse probauit, minimē procedere iure canonico in his, quæ iure communi possideri possunt: quasi titulus necessarius non sit ad præscriptionem: & præterea ius ciuile requirat bonam fidem tempore contractus in his tantum casibus, quibus titulus ad præscriptionem exigitur. Hec verò à Dino subintellecta ego non ita certa fore censeo: sicuti Dinus sentit. Nam ut alibi ostendimus, inter ius canonicū, & ciuile quo ad præscriptionis titulum nulla potest vera ratio differentię cōstitui: nec itē ullū adest inter hec iura discrimen. Quo fit ita iure Pontificio, ut ciuili, titulum ad præscriptionē requiratur. Deinde ius ciuile nō semper requirit bonam fidem tempore contractus, etiā si titulum exigat. Etenim in aliis titulis, præter emptionem ad venditionem satis esse statuit, quod tempore traditionis bona fides adsit, tametsi ius idē ciuile voluerit, in titulo emptionis bonam fidem adesse tempore contractus: tunc quidem, cū ad præscriptionem titulus necessarius sit. Quam ob rem quidquid scripserit Dinus, existimo distinctionem prenotatam in hoc versicul. ceterum. adhuc iure

L 3 Pontifi-

Pontificio admittendam esse: & ea ex causa distinguendum esse: titulum emptionis à reliquis titulis secundum ea, quæ à Iurisperitis responsa sunt. Subdit & ipse Dinus: In his verò, quæ non possunt de iure communi possideri, in quibus præscribendis requiritur titulus, dicendum foret, quòd bona fides nõ requiratur tempore contractus, & tempore traditionis, & continuatæ possessionis in titulo emptionis: in ceteris verò requiritur tempore contractus, & tempore traditionis, & continuatæ possessionis: nisi post tempus contractus mala fide celebrati error facti probabilis interueniat, qui malæ fidei præcedentis suspicionem remoueat. Hacten⁹ Dinus. Cuius commetaria hac in parte maximo impressorum vitio læsa fuisse censeo: iure siquidem ciuili, & canonico quoties titulus ad præscribendum est necessarius, in emptionis titulo est itē necessaria bona fides tempore contractus, & traditionis: quæadmodū iure Cæsareo, quod in hoc casu iure Pontificio admittendum esse, expeditum extat: & à Canonibus additur tempus præscriptionis totius, donec ea perfecta sit. Quo igitur pacto fieri potest, quòd vbi titulus est ad præscriptionem necessarius iure ciuili & Canonico, nõ sit item necessaria bona fides tempore contractus vè traditionis? Et præterea si iure ciuili in ceteris contractibus non requiritur bona fides tempore contractus:

sed sufficit quòd ea detur tempore traditionis: ac iure canonico tantum adijcitur tempus cōtinuæ præscriptionis: cur obsecro Dinus in his titulis requirit bonam fidem tempore contractus, & traditionis, & continuæ præscriptionis?

Quibus ex causis apud Dinum ita legendum esse opinor: In his verò, quæ iure communi non possunt possideri, in quibus præscribendis requiritur titulus, dicendum foret, quòd bona fides requiratur tempore contractus, & tempore traditionis, & continuatæ possessionis in titulo emptionis. In ceteris verò requiritur tempore traditionis, & continuatæ possessionis: atque etiam tempore contractus, nisi post tempus contractus mala fide celebrati error facti probabilis interueniat, qui malæ fidei præcedentis suspicionem remoueat. Hæc Dinus. Et hoc vltimum iure etiam ciuili est necessarium: nempe quòd mala fides cesset, nouaq; adsit tempore traditionis: cū alioquin præscriptioni locus non sit.

Atq; hæc dicta sint de mala fide, quæ præscriptionem interrumpit. Sic & possessio, quæ omnino exigitur ad præscriptionem, quemadmodum in hac Relectione tradidimus, si ea deficiat quocunque tempore ante completam, & perfectam præscriptionem, vsucapio interrumpitur: quare hic parum immorabimur: cū eam quæstionem latissimè exami-

exami

examinauerint docto. in dict. l. naturaliter. & Balb. in. 3. part. 6. partis principalis, in tracta. de prescript.

Fit item prescriptionis interruptio, si titulus deficiat: quod satis manifestum est, & traditur à Bart. in dict. l. naturaliter. colu. 2. Panor. in dicto cap. illud. Franc. Balb. in eodem tracta. de prescript. 3. part. 6. part. principa. versi. tertio principaliter quæro.

Nunc de ciuili interruptione agendum est, atq; ad eiusdem articuli resolutionem præmittendum, præscriptio⁴ num, quãdam esse in odiũ tantũ negligentis inductam: vt est ea, quæ mala fide iure Cæsarum admittitur ex triginta annorum tempore: quãdam verò esse merè fauorabilem: nempe inductam à iure in fauorem tantũ possidentis: qualis est vsucapio triennalis, quæ omninò fauorabilis est: aliam autem esse prescriptionem mistã: id est iure institutam in odium negligentis, simul & in fauorem possidentis. Et hæc est præscriptio decem, vel viginti annorum: quæ cū titulo, & bona fide procedit. sicuti explicat text. in cap. placuit. §. potest. 16. quæst. 3. cuius meminit in hac specie Iason in. §. poenales. Inst. de actioni. nume. 126. post alios, præsertim Abb. & doct. in dicto cap. illud. Est item mista præscriptio ea, quæ absq; titulo, bona tamen fide procedit ex tempore triginta annorum secundum Dinum, qui hæc optimè tradit in hac regul. num. 8.

Prima tamen de interruptione ciuili sit conclusio. Præscriptio triennalis, quæ à doctoribus vsucapio dicitur, non interruptitur, etiam litis contestatione: imò procedit, & perficitur durante lite: in qua possessore condemnato, fit rei restitutio. l. 2. §. vlti. ff. de vsucapio. pro empt. l. Iulianus. §. quantum. ff. ad exhibend. l. si post acceptum. ff. de rei vendicat. ex quibus vnanimi omnium suffragio hæc opinio constituta est, in dict. l. naturaliter. & in dict. cap. illud.

Secunda Conclusio. Præscriptio decem, vel viginti annorum, quæ partim est fauorabilis, partim odiosa, interruptitur litis contestatione. l. motæ litis. C. de rei vend. §. potest. in dicto cap. placuit. Barto. & alij communiter in dict. l. naturaliter. colum. penulti. Abb. & alij in dicto cap. illud. vbi Feli. & Balbus in. 3. part. 6. part. principal. Ioann. Hannibal in dict. l. naturaliter. numero. 344. plura hac in re tradidère. Præsertim est adnotandum, hanc conclusionem tunc obrinere, cū litis contestatio fiat apud iudicem competentem, & habentem causæ & litis eiusdem cognitionem: sicuti visum est glos. in dict. cap. illud. & in dicto capit. placuit. §. potest. versi. interrupta. & in cap. vt debitus. de appell. quibus est & similis in. l. penul. C. nē de stat. defunctor. quarũ opinionem sequuntur doct. præsertim Feli. in dict. cap. illud. & Balb. in dict. 3. part. loã. Lupi in. c.

Secundæ partis Releçt.

per vestras. 4. notab. nu. 28. per text. in dict. l. penult. Hanc item secundam cõclusionem quidam veram esse opinantur, modò ipse agens in causa non succubuerit: eo enim succumbente non interruptitur præscriptio per litis contestationē: quasi ea vim, quam semel habuit, amisit auctore victo: sic sanè adnotarunt Feli. & Balb. post alios. probat text. optimus in l. euidenter. ff. de excep. rei iudi. idem asserit Socinus consi. 47. lib. 3. ad finem. Tertiò eandem cõclusionem ita intelligendam esse opinantur Abb. & quidā alij in dicto cap. illud. vt procedat quoties litis cõtestatio facta fuerit animo prosequendi litem. Nam litis cõtestatio alioquā hunc effectū interruptendi non habet: si auctor nullū habens impedimentū litem omiserit, & eā desertam dimittat. glos. in dict. §. pōt. vers. interrupta. quam sequuntur Roma. in l. si verò. §. de viro. 34. Fallēt. ff. solut. mat. Capitius decisione Neapo. 11. ex argumento sensus contrarij. l. vlt. C. de præscript. trig. vel quadr. anno. quo in loco glos. prima tenet cõtrariū, quam sequuntur doct. communiter: sicuti eam approbans asseuerat Francisc. Balb. in dict. 3. part. 6. part. principalis. Quæ quidem sententia verior apparet: tametsi Felin. dict. cap. illud. numero. 10. mentionem fecerit glos. in dict. §. potest. dicēs, eam esse auream. Qui tamen dubitat, an ea vera sit.

Tertia Cõclusio. Præscriptio tri-

ginta annorū, aut quadraginta, bona tamen fide procedens, non aliter interruptitur, quā litis contestatione. Hæc enim præscriptio propter bonam fidem similis censetur præscriptioni decem, vel viginti annorum: & mixta iudicatur: quemadmodum constat ex dicto. §. potest. cuius autoritate hæc cõclusionem tenuerunt Abb. & Felin. colum. 2. in dicto cap. illud. Balb. in dict. 3. parte. 6. part. princip. quæst. prima secundæ speciei: licet contrarium placuerit Antonio in dict. cap. illud.

Quarta Conclusio. Præscriptio merè odiosa, quæ mala fide procedit ob segnitiam, ac negligentiam alterius, sola citatione interruptitur. Hanc cõclusionem latè probant Barto. & docto. in dict. l. naturaliter. & in dict. cap. illud. Balb. in dict. quæst. 1. Iason in l. vltima. ff. de eo per quem factum erit. textus optimus in dicto. §. potest. & in l. cum notissimi. §. imò. & in principio. C. de præscript. triginta annorum. atque idem erit in quacunque alia præscriptione, quæ mala fide possit procedere, cuiuscunque temporis sit.

His adiiciendum est quod Felin. scribit in cap. cum nō liceat. de præscript. colum. vlti. existimans, aduersus Romanam ecclesiam nullam procedere præscriptionē: quippe quæ quolibet anno interruptatur per excommunicationem à Romano Pontifice die Iouis sancti

ex

ex Bulla Cœnæ pronuntiatam aduersus occupantes, & detinentes res ecclesiæ Romanæ. Quod satis est singulare, si iure defendi possit. Ego hanc sententiam falsam esse opinor. Nam etiam si illa excommunicatione interrompere posset præscriptionem, id obtineret quo ad mala fidei possessores, quos Romanus pontifex sententia excommunicationis notat. siquidē bonæ fidei possessores, qui et si rem ecclesiæ Romanæ possideant, iuste tamen opinantur, eam propriam esse, minimè prædictis cœsuris afficiuntur. Quod si dixeris Fel. sequutus, admonitionem Romani pontificis, etiam extraiudicialē ita interrompere præscriptionem, sicuti eam litis contestatio interrumpit: cum ipse Roma. pontifex sit iudex omnium maximus, ne habeat iudicem, coram quo agere, aut alterum conuenire debeat: quemadmodum in hac specie ex illo tex. deduxerunt Innocent. Ioan. And. Abb. col. 3. Fel. col. penult. in cap. nihil cum scandalo. de præscript. Areti. in l. si seruū. §. sequitur. col. 2. ff. de verb. obligat. Petrus Perusi. in rep. cap. Si diligenti. de præscriptio. num. 33. id procedit in speciali monitione ipsius Romani pontificis, qui speciali quadā requisitione ac nominatim possessores admonuerit, vt res occupatas ecclesiæ Romanæ restituant: cū ex hac admonitione cēseantur possessores in mala fide constituti. nō sic erit dicendum

in monitione illa generali, quæ fit per excommunicationem Romani pōtificis. Vnde opinio Fel. in dict. cap. cum non liceat. dubia est, & mihi falsa videtur. Eamq; reprobabat Carol. Ruinus in cons. 37. num. 12. & 17. lib. 4.

Supereſt modò effectum interruptionis tradere: & quidē in actionibus temporalibus, quæ vel sex 6 mensibus, vt redhibitoria: vel anno, vt quanto minoris: & aliis, de quibus in l. sciendum. in fine. & l. cum sex. ff. de AEdilit. edict. l. 65. tit. 5. part. 5. & in l. in honorariis. ff. de actioni. & obligat. atq; in omnibus actionibus, quæ tricennali præscriptione tolluntur, per litis contestationem fit earum perpetuatio ad quadraginta annorum tempus. l. vltima. C. de præscriptio. triginta vel quadraginta anno. Idem traditur in l. vlt. in princ. ff. de eo, per quem fact. erit. maximè per Iasonē inibi: & eundem in §. pœnales. de actioni. num. 113. & Alex. in l. nam & postea. §. si is qui téporali. ff. de iureiur. atq; hoc ita receptū est iure perpetuationis. Quid igitur respondendum erit quoties præscriptio interrupta extitit, an possit iterū cessante interruptione procedere, nouo quidem initio, siue sit interruptio ciuilis siue naturalis? Bernardus etenim in dict. cap. Illud, hanc 16. quæstionē omisit, alia hac in materia tradens. gloss. verò in cap. 1. quæst. 3. & in reg. sine possessione. de regulis iuris in. 6. & Antoni.

Secundæ partis Relectionis

in dict. cap. illud. existimant, post
ciuilem interruptionem non posse
iterum ab initio præscriptionem
procedere, nec incipi, vt tãdem no-
ua, & integra instituatur. Quia ma-
la fides induc̃ta ex hac interruptio-
ne minimè patitur, quòd præscri-
ptio procedat. qua de re tractaue-
runt. g. Bart. & Salyc. in l. 2. C. de
fruct. & lit. expens. etiam quo ad
alios effectus. hanc opinionem glos.
in dict. cap. 1. asserit communem ef-
se Panor. in dict. cap. illud. num. 20.

Sed hæc opinio tunc vera erit, quo-
ties ex hac interruptione mala fi-
des adhuc perseverat apud præscri-
bentem: hæc autem quæstio, quam
modò tractamus, proponitur in eo
casu, quo bonam fidem habet, qui
vult præscribere post interruptam
præscriptionem noua, & integra
præscriptione. tandem in naturali
interruptione cõstitutissimum est,
quòd iterum possit noua, & inte-
gra constitui, & continuari præscri-
ptio: nempe possessione semel amif-
sa, iterum accedente. idem de titu-
lo: idem de bona fide dicendū erit
secundum communem in dicto

cap. illud. tex. optimus in l. penult.
tit. 29. par. 3. At in interruptione ci-
uili frequentiori interpretum suf-
fragio receptum est, quòd in reali-
bus, & personalibus actionibus se-
mel interrupta præscriptio nõ pos-
sit iterum ab initio procedere, nisi
tempore quadraginta annorū per-
fecta fuerit. l. vlt. C. de præscrip. tri-
gint. vel quadr. anno. ubi gloss. &

Cinus. glo. in l. 1. C. de longi tem-
por. Abb. & Feli. in dict. cap. illud.
col. 5. tex. optimus in l. 1. §. 1. C. de
annali excep. tradit Balb. in dict. 3.
part. 6. partis principal. q. 4. atq; esse
hanc opinionem communem fate-
tur Ioan. Flannibal in dict. l. natu-
raliter. ff. de vsucap. num. 370. verū
Salycet. in dicta l. vlti. & in l. cum
notissimi. §. Imò. col. vl. C. de præ-
scrip. trig. vel quadra. anno. aduersus cõ-
munem sententiam existimat, in-
interrupta ciuilitèr præscriptione in
realibus actionibus, tantum requi-
ri ad nouam præscriptionem decē
annos vltra eos, qui ab initio iure
ordinario si nulla contigisset inter-
ruptio, forèt necessarij. cuius sentē-
tia admitti poterit. Imò fortassis il-
lud iure probari poterit, in actioni-
bus realibus, & in rebus præscribē-
dis semel interrupta præscriptione
etiam ciuili interruptione, posse ite-
rum ea interruptione cessante, no-
uam præscriptionem institui, & cõ-
tinuari bona fide, & possessione,
aliisq; accedentibus circumstantiis,
quæ iure ad legitimam præscriptio-
nem requiruntur per id tantum tē-
pus, quod nulla data interruptio-
ne, sufficeret ad præscribendum.

Nam leges in contrarium pro com-
muniallegatæ, intelligendæ sunt,
quoties mala fides manet apud
possidentem, vel præscribentem:
tunc enim necessaria est noua qua-
draginta annorū præscriptio, secū-
dum iura ciuilia, quæ iure pontifi-
cio in hoc sublata censentur. vnde
fortassis

fortassis in actionibus personalib⁹ si verè præscribens habeat bonam fidem, mala enim præsumitur ex civili interruptione, idè erit. Super quo maturius cogitādū esse cēseo.

Est præterea in hoc tractatu Regia. l. 65. Tauri, quæ palàm statuit, in interruptionem præscriptionis factam quo ad possessionem, censeri itidem habere effectum, ac factam fuisse quo ad proprietatem: & è contrario. Cum tamen interruptio præscriptionis ratione vnius actus, non habeat effectum quo ad alium: cap. auditis. ad finem. & inibi Panor. & Doctor. de præscript. Nihilominus Regia constitutio elegans est: nec loquitur de naturali interruptione: sed de civili: habet q^{ue} hūc sensum, quòd mota lite quo ad iudiciū possessorium, nō tantum fiat interruptio præscriptionis quo ad possessionē super qua cōtrouertitur, sed & quo ad proprietatem, quæ in iudiciū deducta nō est. Sic sanè ex hoc interruptitur præscriptio, quæ tolli poterat, & excludi remediū possessorium: itē & ea præscriptio, quæ actionem ad proprietatem tempore posset extinguere. Ex contrario si aduersus præscribentem actum sit ad proprietatem, non tantum interruptitur præscriptio, quæ tolleret actionem realem ad proprietatem actori competentem, sed & ea præscriptio, quæ interdicta possessoria, quib⁹ actor agere posset, extinguerentur. Hoc etenim cōueniēs est ex eo quòd in

hac potissimū materia de præscriptionibus maximè coniuncta sit possessionis causa proprietati: cum absq^{ue} possessione proprietas præscriptionis titulo adquiri non possit.

Illud verò non est prætermittendum, quòd si quis præscribētē in iudiciū traxerit agēs possessorio: & præscribens victus fuerit: certissimi iuris est, etiam quo ad proprietatem præscriptionem interrumpi: cum possessio à præscribente auferatur: atq^{ue} ideo is continuare non possit præscriptionem absq^{ue} possessione reg. sine possessione. de reg. iur. in. 6. nisi victus agens postea de proprietate rei allegauerit præscriptionem, & velit ad eius perfectionem vti eo tempore, quo pēdente lite possedit: tunc equidem Regia constitutio planè illi iustissimè obiicietur. Sed si agens possessorio aduersus præscribentem in eo iudicio victus fuerit, ac succubuerit, & deniq^{ue} proprietatem in iudiciū deduxerit: queritur an reus possit præscriptionis iure se defendere, ad eamq^{ue} præscriptionem vti eo tempore, quo possedit post motam litem super possessorio: Et videtur non esse locum in hac speciei Regiæ constitutioni: siquidem ex litis contestatione non fit interruptio præscriptionis. cum actor succumbit: quemadmodum superius in hoc ipso Paragrapho probauim⁹: & tamē vidis frequēter, nisi immemoralis præscriptio probetur, nō admitti ad cōtinuationē præscri-

præscriptionis tempus, quo reus possederit post motam litem super possessorio iudicio, latamq; in eo sententiam: quasi id sit consonum Regiæ, & Taurinæ constitutioni. Quod apud me dubium est. Hæc quidem de civili interruptione: nam naturalem interruptionem diximus non omnino pertinere ad Taurilegem. Id verò probatur plane de interruptione procedente à defectu possessionis: ea etenim dubio procul & ad possessionem, & proprietatem pertinet: nec illa constitutio huic aptari potest. At interruptio procedens à defectu tituli, vel bonæ fidei, etsi naturalis sit, fortassis conueniet prædictæ legi. interruptitur enim præscriptio proprietatis ob malam fidem: item ob deficientem titulū: & tamen interdicta possessoria, quæ lege, vel statuto temporalia sunt, ac tempore tolluntur, hæc in specie præscriptione huius temporis absq; titulo & bona fide, & deniq; mala, iure civili hæc in parte minimè antiquato extinguuntur: sicuti diximus de iure summarie exequutionis. Igitur iuxta legem Regiam interruptio præscriptionis quo ad proprietatem ex defectu tituli, aut ex mala fide, cum alioqui minimè præscriptione aduersus interdicta possessoria interrumpere, ad hæc interdicta extēditur: atq; ideo horū interdictorū præscriptione interruptitur. Qua de re adhuc oportet maturius perpendere, ac diligentius cogitare.

Ex sequenti capite.

- 1 *Vsucapio, & præscriptio, an sint ratione iusta legibus humanis introductæ?*
- 2 *An ex præscriptione adquiratur dominium vtile vel directum, latissime disputatur.*
- 3 *Vsucapionem triennalem à longi temporis præscriptione perperam distingui quo ad dominii directi, vel vtilis acquisitionem.*
- 4 *Intellect. ad tex. in l. Si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiur.*
- 5 *An per Vsucapionem, vel præscriptionem, etiam si ex eis transferatur dominium directū, fiat iniuria, aut derogetur iuri naturali?*
- 6 *Dominium vtile acquisitum præscriptione maximos effectus habet.*

Tertia Relectionis

Pars.

Huius operis initio enūtiata partitio nos iam admonet, vt vsucapionis vim, & effectū exponamus: cuius rei cōtrouersia necessario deducitur ab ea quæstione, quæ disputari solet, sitne iusta lex, quæ vsucapionem instituerit in republica: cum ex ea dominia ab vno in aliū absq; consensu prioris domini, solā humanæ legis auctoritate transferantur. Hæc tamen de præscriptione, quæ mala fide procedit, minimè tractabitur: saltem in specie: sed in genere de vsucapione, eiusq; iustitia agendum erit. Idcirco hanc proponimus conclusionem.

Potuit

Potuit lex humana iustissime
dominiū priuatum ab vno in alte-
rum transferre vsucapionis, aut præ-
scriptionis ratione. Hæc probatur.
Etenim humana lex potest ob vti-
litatem publicam dominium pri-
uatum ab vno tollere, & in alium
trāsferre. Lex verò id agens ex cau-
sa vsucapionis maximam reipubli-
cæ vtilitatem affert, ac semper attu-
lit: igitur constat quod in hac asser-
tione cōstituimus. Atq; huius argu-
mentationis vltima pars quæ ex
prioribus rem deducit, manifesta-
est. Maior verò propositionis pars
ex eo apparet, quod lex humana
eo tempore, quo res omnes erant
communes ante particularem re-
rum occupationem, potuit eius so-
la auctoritate priuatis dominia rerū
concedere, & tradere: quod apertif-
simè probatur à Conrado de con-
tract. q. 9. & 11. Ergo eadē lex post
illam diuisionē rerū priuatis factā
itidem poterit ex iusta causa domi-
nium vnius eiq; adquisitum ab eo
tollere, & in alterum trāsferre: quia
non minor est legis potestas ad
tollendum dominia præmissa cau-
sa vtilitatis publicæ, nunc post re-
rum communium particularem
dominii adquisitionem, quàm fue-
rit tunc cum omnia erant commu-
nia: & indiuisa: atq; auctoritate le-
gis facta fuere priuata. habuit enim
tunc lex auctoritatem concedendi
aliquot ex rebus communibus
ob iustam causam aliquibus, reli-
quis ab earum vsu exclusis. eadem

ergo habet & nunc potestatem eas-
dem res ab his, qui earum domi-
nium habent ratione publicæ vtili-
tatis, tollere, & aliis adicere. Dein-
de lex humana, quæ iusta sit in-
ter subditos vim habet ex eo, quod
subditi consenserint in imperium
& administrationem legislatoris:
eademq; ratione subditi consense-
runt in legem iustè à principe la-
tam: quod satis manifestum est: id-
circo lex iusta, quæ vsucapioni vim
dederit, eamq; induxerit, consen-
sum habet tacitum omnium sub-
ditorum: qui quidem consensus
tacitus sufficiens est, vt virtute le-
gis iustæ dominium ab vno in al-
terum absq; cōsensu expresso trans-
feratur. Minor huius argumen-
tationis pars tangit iustitiam legis
inducentis præscriptionem: nem-
pe vtrum iustam habuerit legisla-
tor causam transferendi dominium
ab vno in alterum ratione tempo-
ris. Et quidem hæc iustitia cō-
stat ab vtilitate reipublicæ, cui cō-
uenit dominia rerum non esse in-
certa: item quod lites, quæ alio-
qui frequentissime contingerent
aliqua ex parte à republica ex-
terminentur. Idem euidentius o-
stenditur, si paulò altiùs rem istam
repetamus. Nam vsucapio in pri-
mis videtur refragari naturali
æquitati, cui cōuenit, quod nemo
cum alterius iactura fiat locuple-
tior. l. nam hoc natura. ff. de cō-
ditionibus indeb. l. iure nature. ff.
de regul. iuris. Tamen ex aduerso
obiicitur

Tertiæ partis Relectionis

obiicitur, eam æquitatem quando
q̃ incommodam, & sanè perni-
ciosam esse communi hominum
societati, cui lege naturali omnes
inseruire tenemur: cuiusq̃ ratione
vt ea conseruetur, passim leges hu-
manæ instituuntur: quarum finis
non alius est, quàm humani conui-
ctus, & humanæ, communisq̃ so-
cietatis conseruatio. In hoc deniq̃
vsucapio instituta legibus huma-
nis est, vt reipublicæ, communisq̃
hominum societati, consultum sit.
Ea etenim cessante incertus sem-
per esset possessor, an res, quam ab
alio emit, alioue titulo habuit,
sua sit, nec ne. Quod minimè rei-
publicæ commodum est: imò
damnum infert. l. 1. ff. de vsucapio.
quòd si nullo tempore certa sint re-
rum dominia, hominum commer-
cia facile intermittentur: atq̃ incul-
ti iacebunt agri, quorum cultura
reipublice utilis omnino censetur.
timens nanq̃ possessor nè quando
dominus verus fundi, eum sibi au-
ferat, illius curam abiiciet, & incul-
tum manere sinet, quemadmodũ
scribit Theophilus in princ. Inst. de
vsucapio. Et præterea vsucapionis
lex alia ratione iustificatur à iuriscõ-
sulto in l. 1. v. l. ff. pro suo. ergo inquit
Neratius, vsucapio rerum constitu-
ta est, vt aliquis litium finis esset.
Sic & Cicero pro Cecinna, vsuca-
pionem inquit esse finem sollicitu-
dinis, ac periculi litium. His tandẽ
rationibus introducta vsucapio mi-
nimè infringit regulam illam iuris

naturalis, quæ cum alieno detrimẽ-
to nos locupletari vetat, sed eam
potius moderatrice ratione inter-
pretatur, nè ab alia lege, quæ cõser-
uationem, & quietem communis
societatis iniũxit, discederetur. Sic
legibus duodecim tabularum fun-
di, & agri biennio vsucapiebantur,
ceteræ autem res anno tantum. cu-
ius legis meminere Iustinianus in
l. 1. C. de vsucapioni. transform. Ci-
cero lib. 2. Topicorũ: idem in ora-
tione pro Cecinna. Plato item lib.
12. de legibus, ad eius reipublicæ,
quam ipse instituebat, regimen sta-
tuit, rem mobilem palam & publi-
cè possessam, anno vsucapi: si clam
possideatur ea res, triennio quidem:
& id in vrbe. At in agro palā, quin-
quennio: occultè verò, decennio v-
sucapi. Laudat Cicero de officiis li-
bro secundo, Aratum Sycionium,
quòd is cùm patriam suam tyran-
nide multis annis oppressam libe-
rasset, exulesq̃ reduxisset, possessiones
iustas triginta iam & quadra-
ginta annis obtentas mouere, atq̃
exilibus restituere ideo iniquum
esse censuit, quòd tam longo spa-
tio multa hæreditatibus, multa em-
ptionibus, multa dotibus teneban-
tur sine iniuria. Hinc sanè fit, vt
nulla Christiana res publica sit, quæ
propriis statutis legibus vsucapio-
nem mobilium, & immobilium
rerum non probauerit: easq̃ leges
iustas esse ostendit Scotus in 4. sct.
dist. 15. & præter eum Contra de cõ-
tract. q. 15. conclusione. 2. & sequen-
tibus

tibus. Thomas in quodlib. 12. q. 24. quorum opinio cōmunis est apud theologos: sicuti eam sequutus asserit Hadrian. in. 4. sent. tract. de restitutione. eo capite, quo de præscriptionibus agit. Ex hac vsucapionis iustitia plura possent deduci: quorum aliquot, quia maiorem hæc nū habuerunt controuersiam, breui quadam resolutione subiiciam.

Primū hinc facili mē, ni fallor, expendi poterit ea quæstio, qua dubitari solet, an ex præscriptione adquiratur dominium directum, vel ² vtile? Nam frequentiori nostratiū sententia illud obtentum est, quod ex triennali vsucapione transferatur dominium directum: at ex præscriptione decem, viginti, vel triginta annorum, tantum translatū sit in præscribentem dominium vtile, directum verò maneat penes illum, aduersus quem præscriptum fuerit. Hanc opinionem veram esse censent glo. in Auth. nisi tricennalis. C. de bonis mater. glo. in. l. traditionibus. C. de pact. & i. princip. Inst. de vsucapio, quas sequuti sunt Bart. & doct. in dict. Auth. nisi tricennalis. & in præcitatis locis. Panormitanus in rub. de præscriptione. Idem in cap. Cæterum. de iudic. numero. 20. & Deti. ibi numero. 17. Eandem sententiam fatentur communem esse passim vtriusq; iuris interpretes præsertim Iason in dict. l. traditionibus. Felin. & Alciat. in dict. rub. de præscrip. Frācis. Balb. in tract. de præscrip. 2. par. principi. 2.

q. Areti. in dict. princip. Inst. de vsucapio. Ioan. Hannibal in rub. ff. de vsucapio. numero. 113. & probatur in. l. si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iurciur. vbi utilis actio datur præscribenti. Idem in lege prima ad finem. ff. de aqua pluuiæ arcēd. deinde præscribenti competit exceptio: ergo priori domino competit actio. l. super longi. C. de longi temp. præscrip. l. si quis emptio nis. C. de præscrip. trig. vel quadr. anno. Quibus & alia ratio accedit quod dominiū iure naturali quæsitum, quodq; directū est, nō potest humana, & ciuili lege tolli. l. eas obligationes. ff. de capit. diminut. ergo per præscriptionem lege humana inductam non potest dominiū istud directum tolli. his sanè auctoritatibus, & rationibus potissimū hæc opinio comprobatur: & item auctoritate iuriscōsulti in. l. si quis diuturno. in prin. ff. quemadmodum seruit. vendic. vbi iuriscōsultus ad quæsitam seruitute inquit, vtilē actionem præscribentem habere ad ius seruitutis.

Cæterum contrariam sententiā, imò quod vsucapione decem, vel viginti annorum dominium directum transferatur auctoritate legis humanæ ex vsu, probare conantur Martinus, Petrus à Bella pertica, & Iacobus Butricarius in dict. Auth. nisi tricennalis. glo. in summa 16. quæst. 3. Faber, & Portius in principi. Inst. de vsucap. Alciat. i. rub. de præscrip. numero. 33. & in. l. v. sunt

sunt. ff. de verb. significat. Deti. in l. vltima. C. de edict. Diui Adri. tol. l. ed. columna prima. Ioan. Igneus in l. 1. §. domini. el. 1. ff. ad Syllani. Idem latius in l. contractus. ff. de regul. iur. num. 130. cuius rationes aduersus Deti. defendit Rogeri. de Mota i. l. traditionibus. C. de pact. num. 94. eandem opinionem fatentur veriores esse, & tenent Eguinarius Baro Inst. de vsucap. col. 2. Ioan. Corasi. in l. seruitutes. in. 4. num. 13. ff. de seruituti. Idem Corasius lib. 6. Miscellan. c. 20. & Conrad. de contract. q. 15. conclusio. 3. Quæ quidem opinio probatur ex eo, quod plurium iurisconsultorum testimonio constet, vsucapione, & præscriptione dominium adquiri præscribenti. l. 3. ff. de vsucap. l. acquiritur. §. non solum. ff. de acquir. rer. domi. l. traditionibus. C. de pact. Auth. nisi tricennale. C. de bonis mater. domini autem verbo directum est in dubio intelligendum. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager. vectiga. cum potentior sit adsumenda significatio in dubio. l. quæritur. ff. de statu ho. l. dñõ. ff. de cõtra. empt. c. penul. de sct. excom. Secundo loco huic sententiæ ad stipulatur ratio satis congrua. Lex etenim humana ex iusta causa habet potestatem transferendi dominium ab vno in alterũ: sicuti modo probauimus: non tantum utile sed & directum: quod negari non potest. alioquin dominium, quod in poenam criminis trãffertur ab vno

in alterum, directum non esset: sed tantum utile: quod omnino falsum est. Igitur certum sit, humanam legem posse causa vsucapionis transferre dominium directum in præscribentem. Huius autem domini directi translationem fecisse legem inducentem vsucapionem, & præscriptionem, satis apparet ex locis proxima ratione citatis. & præterea, quia manifesti iuris est, auctoritate legis præscriptionis causa dominium in præscribentem transferri: nec distinctio alicubi in ea specie fit domini directi ab utili: quod lex minimè indistinctum dimitteret, si voluisset tantum dominium utile in præscribentem transferri.

Tertiò eadem sententia habet auctoritatem à lege duodecim tabularum: item à Iustiniانو Cæsare in princ. & §. 1. de vsucapioni. Quibus in locis pariter statuitur adquisitio domini ratione præscriptionis rerum mobilium, & immobilium: additq; Iustinianus ex præscriptione rerum dominium adquiri cum mentionem fecisset rerum mobilium, & immobilium: ergo ut par sit vtriusq; præscriptionis cõditio, ob eandem legis parem, vnamq; vtriusq; determinationẽ. l. iam hoc iure. ff. de vulga. par est, quod dominium directum rerum etiam immobilium in præscribentem transferatur. Hæc eadem argumentatio fieri potest ex l. traditionibus. C. de pact. vbi paria censentur quod dominium transferatur traditione, & vsucapio-

vsucapione: & tamen palam est traditionibus dominium directum, non tantum utile transferri.

Quartò aduersus communem opinionem vrget tex. in cap. inter memoratos. 16. q. 3. quo in loco dominium adq̃s̃itum p̃scriptiōe, appellatur æternum. Sic & in cap. clerici. ea. q. dominiū hoc p̃p̃rietas dicitur, vnde cōiectare licet & deducere, directum dominium p̃scriptiōe adq̃iri.

Quintò, vt partem istam iustiorē esse ostendam, aut saltem minimè conuinci auctoritate tot doct̃issimorum virorum, qui contrariam magno conatu admittēdam esse opinantur: libenter quærā quo iure hi doct̃ores vsucapionem triēnalem distinxerint à longi temporis p̃scriptiōe, censentes ex triēnali directum dominium adq̃iri: non ita ex p̃scriptiōe longi temporis. Etenim si responderint in vsucapione iurisc̃sultum hanc cōclusionem palam probare in. l. 3. ff. de vsucapio. vt Dinus in hac reg. censet num. 10. profectò mirabor maximè, viros eruditione insignes hac auctoritate sententiam istā probasse. Nam iurisc̃sultus in diēt. l. 3. non tantum tractat de vsucapione rerum mobilium: sed & de immobilium p̃scriptiōe: nam & hac vsucapio dicitur. l. 4. §. si tu vi. l. si per errorē. ff. eo tit. Nec vllibi in tract. de vsucapionibus, iurisc̃sulti quorū responsa in Pandectas Iustianus retulit, hanc distinctionē fe-

cere. Imò ab eis rerum immobiliū & mobiliū p̃scriptiō, dicitur vsucapio: & à Cicerone, & aliis veteribus latinæ linguæ auctoribus, quorū dictiōes in his, quæ ad vsucapionē pertinent, non aliæ sunt, quàm hæ, quibus & iurisc̃sulti vtuntur, nusquam mentio fit rei immobilis p̃scriptiōis sub alio nomine, & titulo quā vsucapionis. Præterea licet nō desint rationes, quib⁹ moti legūlatores potuissent inducere, quòd directū dominiū ex vsucapione rerū mobiliū adq̃iratur: utile verò tantum ex p̃scriptiōe rerū immobiliū: nepe ob vilem, & abiectam rerum mobilium possessionē. l. peregrē. in princip. & l. si rem mobilem. ff. de adq̃ir. poss. & quia facilius, ac firmitus res mobiles adq̃irantur. l. 3. §. Nerua filius. ff. de adq̃ir. poss. tamen legislator ex his, & aliis rationibus statuit, minus tempus sufficere ad vsucapiendum res mobiles, quàm immobiles: nec in qualitate domini & distinctione directi, ab utili quidquam definiuit: imò pariter, cū vsucapio tam de mobilib⁹ quàm immobilibus sit necessariò accipiēda, ex ea generaliter adq̃iri dominium censuit in diēt. l. 3. tametsi iam lege duodecim tabularum sancitum esset, minori tempore adq̃iri mobilia quàm immobilia. Nec distinctionem istam ita utile, & maximi effectus tacuissent iurisc̃sulti, si ea lege ciuili Romanorum alicubi facta fuisset.

M Non

Tertiæ partis Relectionis

Non oberunt huic opinioni ea, quæ contrariæ sententiæ auctores adducunt. Et primò. l. Si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiur. Cuius hic est contextus literarum: Iulianus ait, eum qui iuravit fundum suum esse, post longi temporis præscriptionem, etiam utilem actionem habere debere. Hæc iurisconsultus. Qui variè à doctores intelligitur. Nam quidam arbitrantur, longi temporis præscriptionem in ea specie allegari ab eo, contra quem iuratum est. Vnde qui semel iuravit ex aduersarii delatione fundum suum esse, habet ex iuramento actionem utilem, non obstante quòd aduersarius post hoc iuramentum longo tempore fundum possederit. Quasi tunc non sufficiat longi temporis præscriptio, sed sit necessaria maior præscriptio perpetuata actione per delationem iuramenti: atque non tantum habet qui iuravit actionem realem, quam priusquam iurasset habeat, quæ perpetuata fuerit per litis contestationem: sed etiam actionem utilem ex iuramento, quæ quidem actio perpetua est usque ad quadraginta annos. l. nam & postea. §. si is qui temporalis. ff. de iureiur. de quo tractat Regia. l. 14. tit. vndecimo, Partita tertia. Hippo. in singul. 141. Rodericus Xuarez in rep. l. post rem. ff. de re iudicat. vers. considera. vltimò, & singulariter. & secundum gloss. Paul. & Alex. in dicto §. Iulianus. ac Rodericum in dicto

vers. considera. locus hic iurisconsulti, tractat de præscriptione iam cepta tempore delationis iuramenti: vel de vsucapione post iam delatum iuramentum incipièda: quæ sensum Regia lex admittit: atque post alios Iason in dicto. §. Iulianus. Potest aliter locus iurisconsulti adsumi in eum sensum, ut interpretemur, post ipsam vsucapionem finitam, possessorem in iudicium vocatum opposita exceptione, ac præscriptione longi temporis, iuramentum actori detulisse, eumque ex delatione iurasse. Habet enim tantam vim iuramentum ex delatione præstitum quod & aduersus longi temporis præscriptionem actionem utilem iuranti acquirit: nec tantum extinguit ius præscriptionis, quo extincto actor habet pristinam actionem directam iure domini, sed & utilem ex iuramenti vi acquirit ipsi iuranti. hæc quidem interpretatio, licet Iasoni non admodum placeat, cum is existimet non conuenire textui, deducitur à gloss. ibi in princip. & Bart. in §. si quis iurauerit. eiusdem. l. si duo patroni. tandem iuxta has interpretationes minimè obstat Iuliani responsum opinioni, quam ultimo loco aduersus communem probauimus: nec communi sententiæ suffragari. Quòd si dixerit quis Iuliani sententiam procedere in præscriptione eius, qui iuravit, ut sit sensus, quòd is qui iuravit ex delatione alterius fundum suum esse, si postea præscri-

præscripserit rem ipsam longo tempore, habere eum etiam utile actionem: quemadmodum eum tex. intellexere Iacob. Butri. Richard. Alberti. Bart. & Iason. tunc ipse respondet actionem illam utilem dari ex iuramento: non ex præscriptione: nam de viribus iuramenti agitur in eo titulo, non de viribus præscriptionis: idcirco inibi responsum est, post iuramentum habere iurantem, qui etiam ratione tituli iuramenti præscripserit fundum bona fide, actionem utilem ex iuramento sibi delato: non tantum actionem directam ex præscriptione: huiusque responsi non est levis effectus: sicuti Iason post alios ibidem tradidit. Quam ob rem potius probatur in dicto responso posterior opinio quam prior. Mihi sane potius placet, quod in dicto. §. Iulianus. præscriptio allegetur ab eo, qui iuramentum detulerat. Id enim magis consonum est iuriconsulti menti, quam quod ab eo, qui iuravit, eadem non ita utiliter proponatur. & iuxta hunc intellectum, si intellexerimus iuramentum præstitum fuisse post præscriptionem perfectam, oportet comma, & duo puncta post dictionem illam, Præscriptionem, apponere.

Item non obest tex. in. l. i. ad finem. ff. de aqua pluvia arcend. & in. l. si quis diuturno. in princ. ff. de ac. admo. seruit. amitt. nam in prædictis locis tantum tractatur de utili

actione pro utili servitute, aut quasi servitute: non de utili dominio: quæ quidem distinctam habent rationem ex eo, quod in servitutibus agatur de re incorporali: quæ verè, & propriè non possidentur: sed quasi possident. l. servus. §. incorporales. ff. de acquir. rerum domi. l. sequitur. §. si viam. ff. de usufructu. Idcirco mirum non est, quod servitus acquisita præscriptione differat ab ea quæ consensu domini constituta conventionione sit: & appellatur quasi servitus, utilemque actionem habeat. illa etenim, quæ pacto, & conventionione sit constituta, propriè servitus dicitur: at ea, quæ usu temporis sit acquisita, quasi servitus appellatur: quippe quæ non sit continuata propria, & vera possessione.

Deinde leges omnes, quæ præscribenti exceptionem competere asseverant, non probant actionem eam non habere directam: nec ex eis constat, illum contra quæ præscriptum est, habere adhuc post præscriptionem, actionem directam. loquuntur enim de exceptione intentionis & facti, cuius meminit glo. in. l. qui se debere. ff. de condi. cau. dat. de qua & nos disputauimus in principio huius Relectionis.

Ultima verò ratio prorsus est fragilis: licet ea vantur Abb. in cap. Cæterum. de iudic. num. 20. & Detti. ibi numero 17. ex leas obligationes. ff. de cap. dimi. dicentes, legem humanam non posse per usucapionem dominium directum a priori

M 2 domino

Tertiæ partis Relect.

domino tollere, & transferre in vfu
capientem : quia dominium direc-
tum competit iure naturali, cui
lex ciuilis humana derogare nõ po-
test. Profectò satius esset viris do-
ctrina præstantibus his rationibus
abstinere, quã ita leuiter argumeta-
ri. Quid obsecro refert quo ad iu-
ris naturalis ratione quòd per vfu-
captionem dominium directũ, vel
vtile potius adquiratur? cum etiã
vtile tantũ dominium sit suffi-
ciens, ut iustè vñs ipsius rei, vtilitas
& cõmodum liberè in vñscapientem
sint translata : deinde si lege
humana non potest ab aliquo do-
minium directum auferri, non po-
terit nec in poenam delicti rerum
dominium directum à delinquen-
te in principem lege humana trans-
mitti: quod falsum est, & manife-
stè erroneum. Sic deniq; aduersus
ipsum Panormit. & communem,
nec per triennalem vñscapionem
dominium directum lege huma-
na posse adquiri : & tamen dubio
procul id acquiritur. Nec video ra-
tionem congruam, qua probari
possit, dominiũ vtile nõ ita esse pe-
nes alicui⁹ rei verũ dominum iure
naturali, sicut directũ: quo fit vt si
directũ sit iuris naturalis: ita erit &
vtile. Maximè quòd & si fateamur
dominum verũ alicuius rei habere
ius in ea, ac dominium naturali ra-
tione & iure : id planè procedit,
modò intelligamus dominium, si-
cut & libertatem ipsius hominis,
quæ iure naturali competit cuiq;

subditum esse reipublicæ, & eius
administratoribus, qui ad vtile re-
gimen subditorũ possint legibus
statutis de dominio rerum, & de
ipsorum subditorum personis dis-
ponere. In hoc enim palàm consen-
sere hi, qui se reipublicæ, & princi-
pibus subdidere. Hinc etenim de-
ducitur, ius illud naturale, quo do-
miniũ proprię rei quis habet, quòd
q; dicat, dominium hoc à nemine
auferendum fore, habere, & assume-
re interpretationem ab alia eiusdẽ
iuris naturalis ratione, qua obten-
tum est, homines ipsos, eorũ-
q; res subditos esse reipublicæ,
eiusq; principibus, vt vtilitati com-
munitatis subseruiant: atq; ita in
his, quæ ad eiusdem communita-
tis vtilitatem necessaria sunt parẽ-
re debent subditi, nec recusare pos-
sunt legum, vel principum impe-
ria. Leges verò vñscapionem indu-
centes iusta ex causa, in totius com-
munitatis vtilitatem statutz sunt:
idcirco in controuersiam iniquita-
tis trahi non debet. & præterea pos-
set dici dominia rerum non omni-
no esse distincta iure naturali : sed
humano per particularem earun-
dem rerum communium appli-
cationem: de quo in reg. peccatũ.
tractantes de venatione disputa-
uimus : quanuis iuris naturalis
principium sit, nemini facien-
dam esse iniuriam: nemini nocen-
dum esse. & ea ratione res pro-
pria alicuius non est ab eius do-
minio cum iniuria auferenda: sic
etenim

etenim dominium per vsucapionem in aliquem translatum, iure potiusquàm iniuria aufertur à priori domino. Ex quibus patet respō-
sio ad argumentationem. Nam et si dominia rerum sint iuris naturalis: & ea quæ sunt iuris naturalis humana lege non possint auferri: non sequitur ex hoc præscriptione, aut vsucapione dominia auferri contra ius naturale: nec ex hoc ius naturale violari: quia id potius interpretationem adsumit à ratione moderatrice, quæ & ipsius iuris naturalis pars est.

Igitur, quidquid Nostrates velint, ego constitutissimū esse propono, præscriptione quacunque, quæ iusta lege probata, & instituta sit, dominium directū vsucapienti adquiri: nec penes priorē dominū id manere: atque ideo non solū præscribenti vtile dominium competere, sed & directum.

Verū prior sententia, quæ frequentiori suffragio recepta fuit, plures habet interpretationes, ac restrictiones, quibus eiusdem auctores eam perstrigunt, & limitant, eas tradidē Felin. in Rubric. de præscripti. Iason, & alii in dicta l. traditionibus. Idem. §. omnium. de actioni. numero. 72. Ioan. Hannibal in dict. l. naturaliter. in rep. Rub. ff. de vsucapio. numero. 84. & sequentibus. Ioan. Igneus in dicto. §. domini. lege prima. ff. ad Syllani. Præter hac illud est adnotandum, quòd dominium dire-

ctum nō potest esse penes duos in solidum: & ideo iuxta communē sententiam dominium directum manet adhuc post præscriptionem penes ipsum priorē dominū: dominiū autem vtile acquiritur præscribenti. At secūdū opinionē communē contrariam dominū directū acquiritur præscribenti: nullumque manet apud priorem dominum ex ratioe. l. si vt certo. §. si duobus. ff. commodat. Vnde si alicubi scriptum sit eum contra quem præscriptum fuerit dominū directū esse, id intelligendum est, olim scilicet ante perfectam præscriptionem: vt cunctis sit, etiam si obtineat ea sententia, quæ habet, dominium tantum vtile acquiri præscribenti: hoc tamē dominium vsucapione adquisitum verum dominium est, ac directo præfertur. glo. in. l. si ædes. in. 1. ff. de seruitu. vrb. prædior. & in. l. 3. §. ex pluribus. ff. de adquir. poss. Bart. in. l. prima, & ibi Iason, num. 57. ff. eo. tit. Sic & qui agit rei vëdicatione obtinere debet in ea actione, si probauerit se rem illam, quā petit, legitimè præscripsisse: secundum Specul. tit. de locat. §. nunc aliqua. vers. Quinquagesimo sexto quæritur. Bart. in. l. minor. §. 1. col. penult. ff. de euictio. Innocen. in cap. Cæterū. de iudic. col. penult. Feli. in rub. de præscrip. col. 3. Abb. in cap. cū contingat. notab. 1. de decimis. Alex. cōs. 90. libro secūdo, col. 3. Paulum Parisi. cons. 104. lib. 31. nu. 93. Bald. & Paul. Castrensi. in

l.cùm res.C.de probationi.Panor
mit.in dict.cap. Cæterùm.col.pe-
nul.Balb.de præscript.2.parte prin-
cip.col.3.Quorum opinio commu-
nis est.Quam ob rem illud sit absq[ue]
controversia,hoc dominium vtile
sufficiens esse ad agendum,& ob-
tinendum rei vendicatione:item
& ad excludendum veterem do-
minum agentem ex directo,sicuti
& Alex.explicat in dict.§.ex pluri-
bus.col.3.

Ex. §. sequenti.

- 1 *Præscriptio bona fide, & titulo procedens tri-
buit præscribenti actionem ad vendicandam rem
ab ipso veteri domino: & an idem sit in præscri-
ptione bona fide absq[ue] titulo tamẽ procedenti.*
- 2 *Præscriptio, an det ius proprietatis præscribenti:
& an ipse habeat rei proprietatem?*
- 3 *Vetus dominus rei præscriptæ ratione domini
directi poterit agere contra tertium possessor-
em, qui non habet causam à præscribente.*
- 4 *Præscriptio per in integrũ restitutione ex-
tincta, an sit nativa, vel dativa actio, quæ
veteri domino competit.*
- 5 *Dominium acquisitum per præscriptionẽ, an
possit tolli per principem?*
- 6 *Dominus directus, an possit impedire confisca-
tionem rei præscriptæ ob delictum præscriben-
tis? His etiam adduntur alii effectus à domi-
nio directo procedentes.*

§. Primus.

Atis in initio hu-
ius tertiæ partis ex-
posuimus contra-
rias doctorũ sentẽ-
tias in ea quæstio-

ne, qua solet discuti, an dominium
directum adquiratur præscribenti:
ac tandẽ ostendimus frequẽtiori au-
ctorũ cõsensu in eam itum esse opi-
nionem, quod dominium directũ
maneat penes veterem possessorẽ:
vtile tantũ præscribenti adquire-
tur. Idcirco oportet expendere,
quid operetur illud dominium di-
rectũ manẽs apud veterẽ possesso-
rẽ: & quid referat vsucapiẽti adqui-
ri dominium tantũ vtile, nõ di-
rectũ: subiiciam enim aliquot hu-
ius disputationis utilitates.

Primũ quidem, licet verũ sit,
& saltem crebriori doctorum sen-
rentia receptum, eum qui rem ali-
quam bona fide, & titulo decẽ, aut
1 viginti annis vsuceperit, habere a-
ctionem realem ad vendicandam
eandem rem à veteri domino, con-
tra quẽ præscripsit, quiq[ue] eam rem
demum finita præscriptione pos-
sidet. l. si quis emptionis. in prin-
cip. C. de præscript. trigint. vel qua-
dra. anno. iuncta glo. ibi quæ huius
opinionis auctores citavit Ioan. &
Bulgarum: quorũ sentẽtiam faten-
tur communem esse Salycet. ibi &
Balbus de præscript. 2. part. 3. partis
princip. quæst. 6. col. 1. Attamen
qui vsuceperit rem alterius triginta
annis absq[ue] titulo, bona quidem fi-
de, habet actionem aduersus quẽ
cunq[ue] possessorem ad rei vendi-
cationem, modò non sit prior rei
dominus. Nam ab hoc nõ poterit
rem istam vendicare: idq[ue] procedit
propter dominiũ directum, quod
manet

manet apud ipsum priorem dominum contra quem præscriptio processerat. tex. optimus in dict. l. si quis emptionis. §. 1. iuxta opinionem glo. quam sequuntur Iacob. Butri. Bald. Angel. & Salycet. Quorum opinio communis est, sicuti Saly. ibi & Balbus in dict. quæst. 6. expressim fatentur: eandemque sententiam probat tex. in specie in. l. 21. tit. 29. part. 3. Ego sane, nisi Regia lex hanc opinionem probaret, contrariam potius eligerem, veramque esse censerem sequutus Placenti. Cinu. & Alberi. in dict. §. 1. ea præsertim ratione quod præscriptio hæc tricennalis bona fide perfecta eandem vim habet, quam præscriptio decem, vel viginti annorum, quæ cum titulo & bona fide processerit. tex. singul. in cap. placuit. §. potest. 16. q. 3. Dinus in hac reg. num. 9. Abb. in cap. illud. de præscript. col. 3. Balb. in 2. part. princip. quæst. 2. Idemque apparet in dict. l. si quis emptionis. §. 1. ubi simile præsidium inquit Imperator dari huic præscriptioni ei, quod dederat in initio dict. l. si quis emptionis. præscriptioni decem, vel viginti annorum cum titulo, & bona fide. Nec obstat tex. in dict. §. 1. vers. ita tamen. quia referendus est ad præscriptionem triginta annorum mala fide continuatam, quæ tantum acquirit præscribenti exceptionem iure civili. Hæc ite opinio nem Placētini sequuti sunt Petrus, & Rainerius in dict. §. 1. quorum meminuit Alex. in cons. 238. lib. 6. col. 1.

ultimo loco referens hanc sententiam, dubius tamen: sed & eam sequitur Corneus in cons. 14. col. 6. lib. 3. Ex quibus non ita est auctoritate doctorum hæc posterior opinio destituta, quod omnino videatur improbata.

Secundo, etsi verum sit, quod habens dominium utile, & agens rei vendicatione possit in libello dicere, se dominum esse rei petite, ac defendi possit ea libelli asseveratio intelligendo de utili dominio secundum Bart. & communem in. l. sed si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiur. Abb. in. cap. Ceterum. de iudic. nu. 20. tamen si habens dominium utile dixerit in libello se habere proprietatem: talis libellus non procedit, nec admittendus est nec defendi potest: quia verbum proprietas nusquam accipitur oblique, ut de quasi proprietate intelligatur: auctore Baldo in. l. cum res. ad finem. C. de probatio. cuius opinio communiter recepta videtur ex traditis ab Alex. in. l. si quis vi. §. differentia. ff. de adquir. poss. columna penultima: defenditurque a Detio in dicto cap. Cæterum. numero 17. aduersus Iason. qui in dicto. §. item si iurauero. numero 27. a Baldo discedit leui profecto ratione. Errat etenim Iason, dum probare vult, emphyteutæ libellum, quo se asserit proprietarium esse, defendi posse, si intelligamus ratione utilis domini proprietarium esse. Quod falsum est: habet siquidem

Tertiæ partis Relect.

emphyteuta vtile dominium debilius profectò, quàm adq̃uisitum per præscriptionem: nam illud nō vincit directum: istud verò directo præfertur. nec emphyteuta dici potest quasi proprietarius: cū quasi proprietas dicatur in rebus incorporalibus: cap. vlt. de iudic. quā ob rem falsam esse censeo Iasonis opinionem. & tamen itidem falsa est Baldi, sequaciūq̃, decisio dū ipsi existimāt, nō posse procedere libellū quo is qui præscripsit agens rei vendicatione asserit se proprietariū esse: siquidem iure optimo is libellus defenditur. Est etenim tex. in cap. clerici. 26. q. 3. vbi dominiū adq̃uisitū per præscriptionē, proprietatis appellatur: vnde obiter si Baldi opinio admittenda sit, cū censet dictionē istam, Proprietas, nō accipi obliquē, nec posse intelligi de dominio vtili: sed omnino intelligendā esse de directo dominio: infero ex dict. cap. clerici, manifestè reprobari communem sententiam, quæ existimatione auctorum definiuit, præscriptione dominium vtile tantū adquiri. At nihilominus ipse opinor dictionem istam obliquē adsumi quandoq̃ pro quasi proprietate, quemadmodum cōstat in rub. de causa possessionis, & proprietatis. sub qua in ipsiustitula tractatu de quasi proprietate agitur.

Tertiò ab ipsa cōmuni sentētia deducitur quòd vetus possessor dominus direct⁹ rei vsucaptæ, & præscriptæ, ratione domini directi pe-

nes ipsum remanentis agere cōtra eum, qui nō præscripsit, necius habet à præscribēte, obtinet tamen & possidet rē præscriptam: nec hic ea conuentus actione poterit excipere de iure præscribentis: sicuti respondent Dinus in hac reg. numero. 12. Petrus in dict. Auth. nisi tricennale. quē ibi sequuntur alii: & Balb. de præscriptio. secunda parte princip. 2. quæst. Quorum opinio communis est secundum Alciat. in rubr. de præscri. numero. 30. Qui censet hanc sententiā procedere, etiam si teneamus per præscriptionem adquiri dominium directum præscribenti: quia non inconuenit quòd dominium directū sit apud duos: apud vnum auctoritate legis, apud alium naturalis cuiusdam traditionis iure. Idem repetit ipse Alciat. in .l. traditionibus. C. de pact. quod apud me dubium est: scio etenim idem dominium non posse penes duos in solidum esse: dicta .l. si vt certo. §. si duobus. ff. commodat. Nisi dixerit quispiam dominium directum adquiri præscribenti ad effectum, vt is possit rem ipsam defendere etiam à veteri domino, & possessore, & eam vèdicare ab eodem, & ab alio quocunq̃. Hoc autem ius domini directi non est penes alium, qui nullam habet causam à præscribente: idcirco conuentus is in iudicio actione reali ab eo, qui probat eiusdē rei dominiū, nō potest allegare dominiū illud extinctum esse præscriptione

scriptione: cū reus iste nec prescripserit, nec ius habuerit à prescribēte. Non inficior adhuc difficilimè posse hanc opinionē defendi: si vera est conclusio, quam aduersus cōmunem probauimus asseuerantes, dominium directum prescribenti adquiri: nō enim habet vllum ius agendi antiquus possessor: cui non suffragatur. l. si quis emptionis. §. 1. de presc. trigint. vel quadra. anno. quia is tex. procedit in prescriptione mala fide continuata. Fortassis poterit obtinere hæc opinio Petri, & aliorū, inspecta quadam æquitate, quæ dicat, veterem dominū & possessorem agentem rei vendicatione minimè posse excludi ab alio quàm à prescribente vel habente ab eo ius, & causam.

Quartò hinc colligitur interpretatio receptæ cuiusdam sententiæ, qua obtentum est, actionem datiuam minimè transire ad hæredes, quanuis natiua bene transeat. glossa celebris in. l. cū precario. ff. de precario. quam dicit peregrinam esse Iasoni in. l. iuris gentium. colu. 2. ff. de pact. tam etsi eā esse falsam probare conatur Fortuni. in dict. l. iuris gentium. ex eo, quod cū à lege detur actio, nulla ratio dicat, quin & ea ad hæredes transeat. l. à Titio. ff. de verb. obligat. Et præterea actio cuius meminit. l. quoties. C. de donat. quæ sub modo. ad hæredes trāsit: quod inibi apparet: & tamen datiuam est, secundum Barto. in. l. 1. ff. de actioni. & obligat. pro-

batur igitur actionē datiuam ad hæredes transire, cōtra prædictæ glossæ conclusionem: qua verò præmissa infertur, actionem cōpetentem illi, aduersus quem fuerit vsucaptum, & prescriptū, concessa contra vsucapionē restitutione in integrū, ad hæredes eius trāfire quia natiua sit, propter dominum directum, quod nondum per prescriptionem fuerat priuatus antiquus possessor: quod in specie declarat Bart. in. l. 1. vlti. C. ex quib. caus. maior. quem inibi doct. sequuntur, & Iason in §. rursus. de actioni. nume. 80.

Hinc subinfertur, propter actionem istam natiuam, quæ per rescissionem competit, fructus etiam restitui ei, cui conceditur in integrū restitutio: quod minimè obtineret, si actio foret datiuam: tunc enim fructus non restituerentur: cū actio noua modò detur: sicuti Salyceti. adnotauit in. l. vlti. col. penul. C. ex qui. caus. maior. cuius opinio quoad partem vltimam mihi dubia videtur: ex ea enim sequeretur, quod si actio omninò sublata per restitutionem in integrū restituatur, nequāquam fructus erunt restituendi: quod est contra Iurisconsultum in. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minori. à quo satis aperte colligitur, cōcessa in integrū restitutioe, nō tantū rem ipsam, aut actionem restitui: sed & fructus. deducitur enim qui restituitur ad illū statū, quem habuit ante lationem perfectam. Hæc refert actionē omninò

Tertiæ partis Relectionis

iam extinctam à lege dari beneficio restitutionis, vel nativam restitui. hoc manifestè patet. Nam per contractum, & spontaneam traditionem titulo venditionis transferatur dominium directum: nec apud venditorè manet: & tamen si venditor aduersus contractum restituitur, is habebit actionem ad rem ipsam, & ad fructus, cum ante restitutionem nec directam, nec utilem actionem haberet. Quin & contra Salycet. urget quòd si quis nactus sit restitutionis beneficium aduersus vsucapionem triennale, quæ directum dominium transtulit in vsucapientem, nullo quidem iure actionis, nec dominij manente apud veterè dominum, & possessorem, restitutionis ratione res ipsa cum fructibus redditur: his ergo constat opinionem Salyc. dubiam esse. illud tamen ex hac disputatione deducitur, maximum esse discrimen, an rescissoria actio per prætoris restitutionem data, ac restituta sublata præscriptione, detur, & competat domino directo, qui ante restitutionem directum habebat dominium, an nullum habenti rei dominium: quia priori casu datur actio directa, posteriori utilis: nec par ius est utriusque: imò dissimilimum, ut constat ex notatis per Barto. in l. 1. ff. de actioni. & obligat. colu. 3. Iasonem in l. cum fundus. §. seruum tuum. nume. 15. ff. si cert. pet. quo in loco tractat, utilem actionem non habere privilegia directæ.

Quintò hinc etiam patet, illum contra quem sit præscriptum absque restitutione in integrum habere actionem rescissoriam, si verum est quòd is habeat directum dominium: nam si non retinet dominium illud directum, restitutio necessaria est, ut actio rescissoria competat. iuxta resolutionem Bart. in l. in honorariis. ff. de actioni. & oblig. Salycet. in l. vlti. C. quib. ex caus. maior. 2. colum. Angel. in dict. §. rursus. de actio. Sed hæc illatio non procedit ex eo, quia communis opinio Barto. distinctionem reprobatur: sicuti fateatur Iason eum sequutus in dict. §. rursus. numero. 82.

Sextò, ex his quibusdam placet, dominium adquisitionem per præscriptionem tolli posse per principem sine causa: quia utile est, non directum. sic Bald. censuit in l. vlt. col. 2. C. senten. rescind. non poss. quem sequitur Deti. in cap. quæ in ecclesiis. de constit. nume. 26. verum Felinus ibi, numero. 49. tenet contrariam sententiam. Etenim, quavis modus acquirendi dominium hoc sit de iure humano, & illum modum princeps possit tollere: dominium tamen ex hoc iure adquisitum iustum cæsetur: nec illud poterit princeps sine causa tollere: nam maximam irrogaret iniuriam ei, qui rem adquisiuit lege humana, & iusta permittente: quod Felinus probat alios allegans, cui etiam patrocinantur quæ eleganter tradit Fortunius in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber

de liber. & posthu. columna. 132.

Septimò non inutiliter infertur, quòd licet alioquì legatum rei propriæ ipsius legatarij nō teneat tantquā inutile. l. i. C. cōmu. de legat. & in. §. si. rem. Insti. de legat. tamen si legatarius rē præscripserat aduersus legantem, tenet legatum, ac valet, vtileq; censetur propter directū dominiū, quod māsit penes ipsum testatorem, & propter alia, quæ superius commemorauimus.

Octauò eādē ferè ratione hinc datur, & cōstituitur intellectus ad communem Iuriconsultorum cōclusionem, qua traditum est, quòd testator legando rem alienam, etiā si ea sit hæredis, non transfert in legatarium dominium, secundū ea quæ adnotantur in. l. i. C. communia de legat. nos item explicuimus in cap. Rainaldus. de testam. §. 1. in princip. Nam si rem legatā hæres aduersus testatorem præscriptione adquisierat, transfertur in legatariū dominium illud directum, quod testator habebat: cui non præfertur dominium vtile hæredis, quia ipse tenetur ad legatum.

Nonò ab eadem radice constat, non esse inutile legatum, etiam si extraneus ante aditam hæreditatē legatam rem vsuceperit per præscriptionem: potest enim esse vtile ratione directi dominijs secundum Bald. in. l. i. C. com. de legat. nu. 23.

Decimò eodem iure defenditur quod adnotauit Ripa in. l. nemo potest. num. 103. ff. de legat. 1. qui ex

pressim, & in specie scribit, veterē dominum, & antiquum possessorem, contra quem est res iusta præscriptione adquisita vsucapiēti, posse eandem rem absq; peccato, & iustissimè retinere, si post perfectam vsucapionem ad eum deuenierit. Hanc tamē opinionem ipse dubiā esse opinor: Etenim videtur, quòd teneatur hīc, qui modò rem possidet eam restituere vsucapiēti, si verum est, ipsum ex humana, & iusta lege dominiū eiusdem rei adhuc vtile tātū adquisisse. Nam si hoc dominium eius proprium est etiā in animæ iudicio: sicuti Paragrapho sequenti probabitur: nulla ex causa iusta poterit id eo inuito alter retinere.

Vndecimò ex superscripta doctorum resolutione probari potest, dominium directum aduersus quem est vsucaptum ex longo tempore, posse impedire confiscationem rei præscriptæ, nè ea fiat ob delictum præscribētis: sicut posset illam rem iam vsucaptam ratione directi dominijs à tertio possessore vèdicare: quod in specie ita visum est Ioanni de Platea in. l. vltima. 2. quæst. C. de bonis vacant. libro. 10. cuius opinio mihi dubia semper visa fuit. Nam licet dominus hic directus, cuius res præscriptione longi temporis adquisita fuit præscribenti, possit illam à tertio possessore, qui nec præscripsit, nec ius habet à præscribente, vendicare: Fiscus tamen causam habet à præscri-

scri-

Tertiæ partis Relect.

scribente, & succedit in ius præscribentis: idcirco non poterit impediri ratione directi dominij confiscatio. Deinde alia ratione iustissimi refellit Plateæ sententia. is enim qui præscripsit poterat rem illam liberè alienare: sicuti iuris est apertissimi: confiscatio verò non impeditur nisi eo casu, quo non poterat criminis reus alienare liberè bona, quorum confiscatio tractatur. Bart. cõmuniter receptus in. l. si finita. §. si de vectigalib⁹. ff. de dam. infect. nu. 12. quibus rationibus existimo nõ posse Plateæ opinionẽ verã esse.

Duodecimò ex distinctione cõmuni omni cõsensu recepta deducitur, triennali vsucapione actionẽ tolli ipso iure, ita quidẽ quod priori domino nulla cõpetit actio ipso iure secundum Felin. in cap. ad aures. de præscrip. num. 4. tametsi longi tẽporis præscriptione actio ipso iure non tollatur: sed ope exceptionis. tex. optimus in dict. cap. ad aures. Et est communis opinio vt testatur Balb. de præscript. parte. 1. q. 8. qui, & Feli. in dict. cap. ad aures. in specie asserunt, posse nihilominus iudicem agentem ex officio repellere, argumẽto deducto ex glo. in. l. vbi pactũ. C. de transactioni.

Decimotertiò hinc poterit perperẽ pulchra decisio Baldi in cap. 1. §. si quis per triginta. si de feudo fuerit contro. col. vlti. qui autoritate Guillelmi de Cuneo in. l. si quis emptionis. C. de præscript. trigint. vel quadr. anno. q. 2. scribit, domi-

num directum, aduersus quem res est præscripta, posse ratione directi dominij eandem rem præscribere titulo pro suo, absq; alio speciali titulo, si possessionem rei bona fide obtinuerit. quam sententiã Balb. sequitur de præscript. 3. parte. q. 12. atq; hic dubio procul est huius cõtroversiæ insignis effectus.

Decimoquartò, ab hoc directo dominio, quod secundum opinionem communem manet apud veterem dominum, & possessorem, infertur, quòd si quis rem ab alio primò præscriptum demum tempore legibus definito præscripserit: & res illa ad tertium quendam possessorem non habentem causam ab ultimo præscribente pervenerit, ac simul aduersus eum actionem ad iudicium deduxerint antiquus eiusdem rei dominus, & possessor: item is, qui rem primò præscripserat, præfertur dominus directus ratione dominij directi, quod nõdum amisit: quemadmodũ voluit Petrus à Bella peritica in dict. l. si quis emptionis. 2. col. C. de præscrip. trigint. vel quadr. annorum.

Hæc sanè tractauimus, vt planè ostenderemus plurimũ referre, quòd præscribẽs dominium directum, an vtile vsucapiõẽ adquisierit: siquidem dominium directũ manens penes veterem possessore, contra quem præscriptio processit, maximam habet, atq; affert utilitatem. tametsi, quod ingenuè fateor, veriore

veriore esse censam opinionem illam, quæ dicitur, etiam dominiū directum adquiri præscribenti.

Ex. §. sequenti.

- 1 *Præscriptio iuxta leges humanas perfecta, etiam in animæ iudicio præscribentem defendit, quanvis ipse post completam præscriptionem habeat scientiam rei alienæ.*
- 2 *Ratio legis inducentis præscriptionem, an in animæ iudicio cesset?*
- 3 *Quid de præscriptione aduersus eum, qui nullam negligentiam culpam habuit?*
- 4 *Præscriptionis exceptio etiam ab arbitratore admittenda est.*

§. Secundus.

RAETEREA, quæ de viribus præscriptiōis tractata fuere in proximis Paragraphis, illud non infrequenter

queritur, an in animæ iudicio qui rem aliquam præscripsit titulo, & bona fide, ac tempore legibus definito, teneatur eandem rem restituere, si post perfectam præscriptionem habeat scientiā, & sciuerit, rem illā alienam fuisse: vel an possit eam rem tutè quo ad Deum possidere, & retinere: Etenim Antoni. in cap. 1 vigilati. de præscript. Bart. in extravag. ad reprimendum. verb. denuntiationem. Ioannes Andre. in hac reg. possessor. Alciat. in l. quinque pedum. in princip. C. finium regundo. Summa Rosella in verb.

præscriptio. in ea sunt sententia, vt existiment, non posse iustè in animæ iudicio retineri rem legitimo tēpore, & bona fide præscriptam, si is qui præscripsit post perfectam iure præscriptionem sciuerit, rem illam alienam fuisse ante præscriptionem. Quasi in conscientie iudicio illud obtineat, quod nemo cum aliena iactura locuples efficiatur. regul. locupletari. de regul. iuris, in 6. Et præterea: quia humana lex vscapionem, & præscriptionem inducens, eam tantum induxerit quo ad hoc, vt præscribens in iudicio exteriori eo titulo præscriptionis sit munitus: nec tamen per hoc quicquam iuris lex tribuit præscribenti.

Cæterum contrariam sententiā possumus non admodum difficili probatione veram esse ostendere: quam ob rem in hac questione vnicam constituimus conclusionem. Qui rem alienam iuxta legis humanæ constitutiones vscaperit, aut præscripserit, potest iustissimè eam possidere in animæ iudicio, nec tenetur eam veteri domino restituere: etiam si sciat rem alienam fuisse. Hæc assertio præmittit ad eius veritatem præscriptionem iure humano perfectā titulo, bona fide, & tempore legibus definito: & deinde quod scientia rei alienæ habita sit post iam perfectam præscriptionem. Probatur conclusio ex eo, quod lex iusta in animæ iudicio vim obtinet, ac seruanda

Tertiæ partis Relectionis

seruanda est gloss. cõmuni omniũ consensu recepta in cap. quæ in ecclesiariũ. de constit. Sanct. Thomas 1. 2. q. 96. art. 4. lex verò inducēs prescriptionem iusta est, sicuti iam probauimus: & ea transfert dominiũ in vsucapientem: igitur hæc domini translatio & in animæ iudicio seruari, & rata haberi debet. Deinde si vera foret prior opinio, sequeretur, comperta veritate rei posse iudicem interioris fori, & iudicem exteriorem contraria pronuntiare, & vtrunq; iuste: quod adeò absurdum est, vt quiuis mediocri præditus eruditione hoc minimè posse contingere palàm testetur. Siquidẽ vterq; iudex tenetur ius suum vnicuiq; reddere, ac iustitiam in pronũtiãdo amplecti, vt iudicium equũ sit. idcirco impossibile iure censetur, contrarias sententias ex iustitia ferri in eadem re, & iuxta eandem cognitionem: vnde vel altera necesse est quòd sit iniqua, vel parem vtraq; habere debet definitionem. At si is qui præscripsit rem aliquã bona fide, & titulo, eam in iudicio petierit ab eo, qui olim fuerat illi? rei dominus, iustissimè per iudicẽ damnatur possessor olim dominus ad restitutionem rei petita: eaq; res adiudicatur præscribenti, qui iudicis, & legis authoritate potest eam obtinere. Mihi profectò, vt liberè quid in hac quæstione, & similib? sentio, exp̃ssim, & ingenuè fatear, satis certum est, eum, qui habet authoritatem legis humane, & iustæ,

minimè procedentis ob præsumptionem, sed ad rationem illius veritatis, quæ & in animæ iudicio cognita est, tutum esse quo ad Deũ, nec teneri ad restitutionem: quod in cap. cùm esses. de testament. itidem in simili cõtrouersia probare conatus sum. Deniq; hanc principalem cõclusionem, quam in hoc articulo exposuimus, veram esse censesent, gloss. Panor. Collectari. Aegidius & alij in dicto cap. vigilantibus. Innocent. in cap. Cura. de iure patronat. Bald. in consi. 35. lib. 3. Thomas quodlibet. 12. arti. 24. Conrad. de contract. quæst. 15. cõclus. 3. & 4. Scotus, Paluda. & Maior in. 4. sent. distin. 15. quæst. 11. Adrian. in tract. de restitutione, cap. de prescriptione. Ioan. Medina de reitutio. q. 18. Deti. in cap. 1. de constit. nume. 18. Francisc. Balbus de præscrip. 2. part. 3. part. princip. quæst. 9. quam opinionem communem esse fatentur eam sequuti Florent. 2. part. titu. 1. cap. 15. §. vlti. & Syluest. verb. præscriptio. 1. §. 13. Non oberit huic opinioni quod Alciat. comminiscitur scribēs, in animæ iudicio cessare potissimam rationem ex qua præscriptio iure humano instituta est: scilicet vt lites exterminētur, quæ alioquin forent in Republica frequentissimæ, nisi lex vsucapiõis, & præscriptiõis introducta foret. Nam licet hæc ratio in animæ iudicio non obtineat, sed tantum in foro exteriori quo ad Reipublicæ administrationem: id tamen sufficit ad iustitiam legis

legis humanæ: quæ quidem iustitia efficit, vt lex quęcunq; non solū in foro iudicij exterioris, sed & in foro conscientię, seruanda sit: cūm vtrobiq; iustitia legis obtineat. Quod secūs esset, quando in animæ iudicio cessaret iustitia legis humanæ, quæ apud exteriorem iudicem vigorem habet: sicuti constitutissimū est de lege humana procedente à præsumptione: ea enim lex iusta est in foro exteriori, & interiori propter præsumptionem: & tamen si de veritate constet, vbiq; deficit: sed frequentissimè in foro animæ, vbi veritas semper est tractanda, nec locus est præsumptionibus. Et adhuc in hac specie non est lex iniusta, nec eo nomine censetur: sed ab ea receditur: quia deficit ratio, ex qua iustitia legis deducitur. Quam ob rem satis est ad iustitiam humanæ legis aliquid vt certum statuentis, eius rationem foro exteriori, & Reipublicæ conuenire, vt ipsa lex iusta vtrobiq; & in foro animæ censenda sit: tametsi in animæ iudicio plerunque seruari lex non debeat ob varias causas, præsertim ob materiam subiectam, ex qua legislatoris mens constat: quæ eò dirigitur, vt in interiori foro minimè ad praxim eius lex admittatur. Sic sanè lex humana agens de præsumptionibus, vel pœnam deliquentibus statuens, & his similes, iustæ quidem leges sunt in vtroq; foro, & apud Deū, & apud homines, non tamen sunt omninò

seruandæ in iudicio interiori propter subiectam materiam, secundū quam humani, & diuini legislatoris intentio in id tendit, vt in eo iudicio leges istæ minimè seruentur. Quo fit, vt lex humana etiam in foro animæ admittenda sit, quanuis ratio ex qua originem habuit propria sit fori exterioris, nec foro interiori conueniat. Etenim tunc deficiente ratione legis, deficit & ipsa lex, quando deficiēte ratione legis deficit & ipsius legis iustitia. Hoc verò lōgius repetā ad huiuscemodi examen, nè quis statim in quācūq; argumētationē impingat. lex equidem præscriptionem, & vsucapionem inducēs, varias rationes ad ei⁹ iustitiā habuit, quę in id tēdunt, vt Reipublicę tranquillitas statuatur. Nam vsucapio introducta est, vt certa sint rerum dominia, vt lites, cōtentiones in republica effugiantur, vtq; negligentia dominorum, qui res proprias tanto tempore repetere non curant, aliqua ex parte puniatur: quo diligentior quisq; sit, videns sibi nocere negligentiam. Hic est finis à lege humana præensus in vniuersum. Nec tamen statim cessabit lex si aliquo tempore, aut aliquot casibus hæ rationes deficient: nisi in vniuersum defecerint. Ratio siquidem legis, quæ vniuersalis est, & in finē vniuersalem tendit, legem ipsam integram & omninò inuiolatam tutatur, nisi in vniuersum cessauerit, etiam si aliquot casibus, aliqua ex par-

Tertiæ partis Relect.

parte defecerit. vnde leges humane
vsucapionem statuentes minimè
deficient, quanuis earum rationes
aliquādo defecerint, nisi in vniuer-
sum deficiāt: quia ratio vera huius
legis, eiusq; finis vniuersalis est. Sic
etiam si in animæ iudicio non sit
locus litibus, nec dominiorum in-
certitudini: attamen adhuc manet
lex vsucapionis inconcussa, cum
eius ratio non cessauerit in vniuer-
sum: quod semper est hac in re cō-
siderandum: maximè quia iustitia
legis adhuc defenditur, & perpe-
tua est quo ad forū exterius, idcir-
co & perpetua esse debet quo ad
animæ iudiciū: quidquid Alciat.
excogitauerit.

Ex his primò cōstat, opinionem
glos. Imo. & Panormit. veram esse
etiam in eo casu quo antiquus rei
possessor, & dominus nullā negli-
gentiæ culpam contraxerit. etenim
3 & in hac specie præscriptio lege hu-
mana perfectā tutū reddit in ani-
mæ iudicio eū, qui præscripsit. quā
sententiam probant Innocent. in
cap. quia pleriq; de immunit. eccle-
siæ. & Syluest. verb. præscriptio. 1.
quæst. 14. dum tenent, eum qui rem
aliquam præscripserit tutum esse in
animæ iudicio, etiam si possit dari
aduersus præscriptionem restitutio
in integrum, interim donec præscri-
ptio per restitutionem in integrū
reseindatur. & tamen aduersus præ-
scriptionem tūc restitutioni locus
est, cum ipse dominus, aduersus
quem præscriptio procedit, nullam

culpam habuit, nec vllam negligē-
tiam contraxit, quemadmodum
statim explicabimus: præsertim si
dominus maior sit viginti quinque
annis: nam minoribus propria ne-
gligentia non nocet, quia eis resti-
tutio concedatur ad lationem vi-
tandam. Sed & hoc Corollarium
probat aduersus Maiorē, & Adria.
alia ratione, qua constat, rationem
illam vsucapionis, vt negligentes
puniantur, non esse principalem,
nec vnicam introducendæ præscri-
ptionis: vt constat. Imò etsi esset
vnica cum sit vniuersalis, vt cesset
lex, deberet & ipsa ratio in vniuer-
sum cessare.

Secundò infertur, legem humanā,
quæ præscriptionem induxit, non
esse pœnalem, nec conditionem le-
gis pœnalis habere, quod patet.
quia etsi inter alias huius legis ra-
tiones ea vna sit, vt puniatur negli-
gētia, quam habuit dominus in re
petendo, & negligēdo rem suam,
eamq; procurando: adsunt tamen
huius legis potiores ratioēs, nēpē,
vt dominia rerum certa sint, litēq;
ē Republica exterminetur. quam
ob rem non fuit principaliter statu-
ta vsucapio in pœnam negligē-
tiæ. Nam & vsucapio, præscriptio-
q; aduersus ignorantem, & eū qui
nullam commiserit negligētiā:
imò fuerit diligentissimus in pro-
curando propriam rem, procedit,
& vires obtinet. tex. optimus in di-
cto cap. vigilant. l. vlti. C. de lon-
gi tempor. præscript. Regia. l. 18. tit.

29. partit. 3. siue hæc ignorantia sit circa ipsam præscriptionem, quia dominus ignorat possidentem præscribere: siue circa ius, & titulum ipsius rei, quia ignorat se ius in re per alium possessa habere: siue ignoret factum, ex quo competit ius in re illa, quam alius, qui præscribit, possidet: sicuti probatur in dicta. l. vltima; & glossa in dicto capit. vigilantibus. verbo, latentibus. vbi Felin. columna. 4. Balb. de præscriptio. 4. parte. 4. partis principal. quæst. 28. Socinus in. l. cum filius. §. in hac. columna. 5. ff. de verbo. obligationib. qui expressim improbant, & falsum esse ostendunt quod in hac re tradit Petrus Perusinus in tracta. de quarta episcopali. capit. 2. ad finem: scribens, præscriptionem procedere aduersus ignorantem, quando is ignorat alterum præscribere, scit tamen se ius in re habere, sed minimè procedere contra eum, qui ignorat ius in re habere: vel etsi sciat se ius habere, ignorat tamen factum, & initium ex quo ius illud sibi competit. Etenim hæc distinctio Petri falsa est, nec potest subsistere propter generalem decisionem text. in dict. l. vltima. C. de longi temp. præscript.

Tertiò ab eadem radice colligitur, non esse admittendam denuntiationem euangelicam contra illum, qui rem alienam bona fide & iuxta legis humanæ conditiones præscriptione adquisiuit: cum

is nequaquam peccatum committat rem illam detinendo: etiam si habuerit scientiam rei alienæ post perfectam præscriptionem: quod latè tradunt doctores in cap. nouit. de iudic. vbi Deti. optimè numer. 11. & Balb. de præscriptio. 2. parte 3. part. princip. quæstio. 10.

Quartò hinc deducitur, falsam esse opinionem Ioannis Andreæ in hac regul. possessor. quem Collectarius sequitur in capit. vlti. de præscript. dum vterque existimat, eum qui præscripsit rem aliquam bona fide, & titulo, aliis legis humanæ seruatis conditionibus, non posse absq; animæ læsione eam contra priorem dominum defendere. Etenim si iuxta receptam sententiam potest illam rem in animæ iudicio possidere, nec tenetur ad eius restitutionem, profectò dubio procul constat, eandem posse iustissimè ab exactione prioris domini defendere.

Quintò subdeducitur ex his, priorem dominum contra quem res est iustè præscripta, minimè posse absq; læsione conscientiae, & peccato, rem hanc furto, aut alio modo clam ab illo, qui præscripsit rapere: nec vti aliqua compensatione. Nam lex iusta dominium ab eo transtulit in præscribentem: & ideo rem alienam auferret à vero domino: quod in specie admonet Alfonso à Castro, lib. 2. de potest. leg. pœnalis: cap. 5. tametsi verus dominus possit propriam rem ab alio

N iniquè

Tertiæ partis Relect.

iniquè detentam, quam alio modo non potest consequi, furto, vel rapina, aut compensatione sibi habere: glossa in capit. ius gentium.

1. distinct. cuius nos mentionem fecimus in cap. 2. lib. 1. vari. resolut.

Sextò hinc perpendi poterit decisio Angeli in l. 1. C. de præscript. trigint. vel quadragin. annor. quo

4 in loco existimat, non esse admittendam exceptionem præscriptionis, etiam iustæ coram arbitratore, qui procedere tenetur de æquitate ut bonus vir. idem tenet Bald. in dicta l. 1. versicu. item si causa. Hæc equidem sententia falsa est: cum arbitrium boni viri debeat instrui à iuris utriusq; constitutionibus, iuxta notata per Alexand. in l. si sic legatum. in princip. ff. de legatis. 1. Felin. in cap. 1. columna. 2. de constituto. Et præterea iustissima est præscriptionis exceptio, & maximè utilis Reipublicæ, sicuti superius explicuimus: igitur ab arbitratore admittenda omninò est: atq; ita Barto. notat in Extra. ad reprimendū. verbo, videbitur. in fine. Imol. & docto. in dict. l. si sic legatum. Matthef. notabil. 14. Aretin. in cap. dilecti filij. columna. 2. de iudic. Ioann. Crottus in l. nemo potest. folio penulti. columna. 1. ff. de legat. 1. Catellia. Cotta in memorialibus: dictione, præscriptio. Roman. in Rubric. de arbitris. columna. 1. Felin. in dicto cap. dilecti. colu. 2. & in dicto cap. 1. de constit. colu. penulti. quorum opinio commu-

nis est. Est ergo hoc in tractatu potissimùm obseruandum, vsucapionem & præscriptionem, iustitiæ atq; æquitatis rationem habere: ex qua præscribēs etiam apud diuinū tribunal ius illęsum habere valeat.

Ex. §. sequenti.

- 1 *Maiores ætate aduersus præscriptionem datur in integrū restitutio ex causa iustæ, & probabilis ignorantie.*
- 2 *Quid de præscriptione quadragenaria, centenaria, & tricennali?*
- 3 *Quadriennium ad petendam in integrum restitutionem non currit ignorantie.*
- 4 *Ecclesia, & minores, restituntur aduersus præscriptionem, etiam quadragenariam.*

§. Tertius.

BITER ad probationem eius conclusionis, quam in proximo Paragrapho probauimus, itidē explicuimus,

præscriptionem aduersus ignorantem optimè procedere secundū frequentissimam doctorū sententiā: atq; ideo agendū est de ea questione, qua quæri solet, an detur contra præscriptionem restitutio in integrū maioribus ætate ob clausulam generalē, si qua iusta causa videtur, ex capite iustæ ignorantie? Qua de re conclusionem vnicam exponam, aliquot declarationib; eidē adiūctis.

Maiores ætate aduersus præscriptionem datur in integrum restitutio

stitutio ex causa iustæ, & probabili ignorantie. Hæc conclusio probatur in. l. prima. §. vlti. ff. ex quibus caus. maior. text. item in. l. prima. §. si quis autem. ff. de itinere actûq; priua. vbi Barto. hanc conclusionem tenet. idem gloss. in. l. si partem. §. primo, verb. non vten-do. ff. quemadmodum seruit. a-mit. Abbas & Felinus in cap. vigi-lanti. de præscriptionibus. Iason in §. rursus. Instit. de actionib. nume-ro. 59. quorum opinio commu-nis est secundum Iasonē in. l. 2. nu-mero. 185. C. de iure Emphyteuti. Detium in consilio. 29. Balbum de præscript. 4. parte. 4. part. principa. quæst. 29. & Soci. Iunio-rem in con-silio. 70. numero. 21. libro primo. Horum omnium ea est vnanimis sententia, vt conclusio suprascri-pta obtineat quo ad præscriptio-nem decem, vel viginti annorum. At in præscriptione quadraginta annorum plerique dubitârunt, an restitutio sit cõcedenda contra istã præscriptionem ex capite probabi-lis ignorantie. Etenim quibusdam
 2 visum est, etiam aduersus quadra-genariam præscriptionem conce-dendam fore in integrum restitu-tionem: ob easdem causas, nempe ob ignorantiam iustam, & proba-bilem. Sic sanè censent iure respon-dendum esse, Imol. in cap. vltimo, folio penulti. de præscript. Alexã. consilio. 71. numero. 3. & consi. 84. numero. 3. libro. 1. Socin. in. l. cùm filius familiã. §. in hac. columna

ultima. ff. de verb. obligat. quam opinionem fatentur eam sequuti communem esse Felin. in dict. cap. vigilant. 2. colum. Balb. in dicta quæstio. 29. Nicola. Boëri. in quæst. 39. numero. 6. & Alexand. in consi. 169. lib. 2. numer. 15. quibus obstat text. in. l. omnes. C. de præscript. trigint. vel quadragin. annor. & in l. vltima. C. de fundis patri. lib. 11. vbi expressim probat, præscriptio-nem quadragenariam plenissimã inducere securitatem. Et tamen quoties plenissima inducitur secu-ritas, locus non est restitutioni in integrum. gloss. in. l. ait prætor. §. permittitur. verb. imputandum. ff. de minorib. Huic rationi accedit gloss. in Clementi. 1. verb. lapsum. de in integrum restitu. quæ asseue-rat, non esse dandam in integrum restitutionem aduersus tẽpora qua draginta annorũ. vnde Barto. opi-nio in quadragenaria præscriptio-ne minimè erit admittenda: imò in integrum restitutio neganda est maioribus, qui iustam habuerunt ignorantiam: quemadmodum te-nuerunt Alexand. in consilio. 151. lib. 2. colum. vltima. idem Alexã. in. l. 3. §. Labeo. ff. de adquirend. possess. in fine, & Areti. consi. 163. 1. & 2. columna. idem in. l. qui vni-uerfas. §. vltimo. ff. de adquirend. possessio. Detius in dicto consilio 29. Curtius Senior consili. 82. colu. 4. Barbat. consilio. 41. numero. 18. in volumi. 1. Carolus Molinæ. in dict. Alexand. consilio. 151. colum. vlti.

Tertiæ partis Relect.

eandem opinionem sequuntur dicentes communem esse Soci. consi. 2. col. penul. lib. 3. Antonius Rube. consi. 56. Socin. Iunior consi. 54. lib. primo. & consil. 76. numer. 102. lib. eodem, & consi. 145. nume. 76. eiusdem volumi. vnde manifestè constat rem hanc dubiam esse admodum, tam quo ad conclusionis veritatem, quam quo ad auctorum Catalogum, ex quo possit deduci quæ sit in hac controuersia magis communis opinio. Nihilominus ego censeo posteriorem sententiam iure veriore esse, in praxi potiore, inspectis his, quæ de iustitia præscriptionum paulo antè tradita fuere.

Cæterum quo ad præscriptionem centenariam, & eam, quæ immemorialis sit, quidquid de quadragenaria fuerit controuersum, expeditissimum est non admitti in integrum restitutionem aduersus has præscriptiones: sicuti adnotarunt Barb. in dict. consi. 41. lib. 1. nume. 18. Iason cõsi. 209. lib. 2. Soci. Iunior in dict. consili. 76. nume. 102. & sequentibus. Paulus Parisi. consi. 23. nume. 221. lib. 1. penes quos res ista videtur nullam habere dubitationem. Adhuc tamen non desunt qui quantum ad centenariam præscriptionem, contrarium probauerint, asseuerantes, aduersus eam restitutionem in integrum cõcedendam esse. Etenim de immemoriali præscriptione non potest iustè controverti, ob difficilissimam probabilis,

& iustæ ignorantie probationem. Sed indistinctè aduersus quamlibet præscriptionem, etiam centenariam, restitutionem concedendam esse maioribus ex capite iustæ ignorantie, probare conatur Aymon Sauiilli. in tracta. de antiqui. tempo. 4. parte, cap. materia ista. numero. 44. quo in loco numero. 56. defendit opinionem illam, quam paulò antè retulimus, quæque assertum à quibusdam est, etiam aduersus quadragenariam præscriptionem dari restitutionem in integrum maioribus ætate ex causa iustæ ignorantie: atque vtitur ratione quadam, quam ipse censet fortissimam esse.

Scribit sanè Bald. in l. falsam. C. si ex falsis instrumentis. quod quadriennium datum à lege ad petendam restitutionem in integrum, vtile est ab initio, nec currit ignorantie: licet petita non fuerit restitutio centum annis. idem adnotarunt Alexand. consi. 89. lib. 2. num. 10. & cõs. 150. lib. 7. col. 2. Iason in Authen. quas actiones. C. de sacrosanctis ecclesiis, col. 9. Deti. in consi. 36. col. vltima. Cardi. in Clem. 1. de in integrum restit. 25. q. Paul. de Castro in l. vlti. C. de dolo. optimus text. in l. vltima. C. de tempo. in integr. restit. pet. Boeri. in dict. Decis. 39. numero. 4. Iason & alii, quorum meminit hanc opinionem sequutus Aymon in dict. cap. materia ista. nume. 45. ex quibus & aliis, quorum latissimè mentionem fecit Ti-raquel. lib. 2. de retract. §. 35. gloss. 4. num.

num. 43. apparet Baldi sententiam cōmunem esse: camq; probauerūt Panormita. in capit. 1. de præscript. colum. vlti. & inibi Felin. hac deniq; opinione præmissa vrget Aymon aduersus posteriorem sententiam dicens, non posse vllō pacto probari quòd præscriptio quadragenaria excludat restitutionis in integrum auxilium. Nam illud compertum est, aduersus triginta annorum præscriptionem hanc restitutionem concedi: vt fatentur hi, qui de quadragenaria præscriptione hoc ipsum negârunt. Ergo & ea concedi debet contra præscriptionem quadraginta annorum: cū ratione quadriēnijs datī ad petendam restitutionē in integrū, ius petendi eā illesum & saluū sit post triginta annos ad alios triginta: ac quadraginta, ex ignorātia lēisionis, iuxta Baldi sententiam. fit igitur, si verum est quod Bald. adnotauit, hanc argumentationem fortissimā esse, ad probandum priorem sententiam, quæ asseuerāter probauit, aduersus præscriptionem quadraginta annorum, restitutionem in integrum concedendam esse. possetq; Aymon admissa Baldi opinione non solū à præscriptione triginta annorum argumētari, sed etiam à præscriptione decem, vel viginti annorum: quod satis manifestum est. Ad huius tamen quæstionis examen, quia ea difficilissimam habet resolutionem, aliquot distinctæ, ac separatim exponam.

Primum illud est considerandum, restitutionem istam, quæ maioribus ex capite ignorantia probabilis, & iustæ, secundum Bartolopinionem concedenda est, tunc locum habere, cū ante perfectam præscriptionem dominus rei nullam habuit sciētiam huius præscriptionis, & lēisionis, quæ ex ea ei imminabat, ita quidem quòd non potuit præscriptionem ipsam impedire. Alioqui si habuit huius præscriptionis, & lēisionis sibi imminētis sciētiam eo tempore, quo iure ordinario agere potuit, & præscriptionem interrompere, opinor non esse locum restitutioni in integrum. idq; probatur, quia ea causa, cui hanc restitutionem maioribus ætate iura concesserunt, cessat quidem: cū isthæc restitutio petatur ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videtur: & tamen satis constat, deficere iustam causam ex eo, quòd dominus rei per alium possessæ scientiam habuit præscriptionis eo tempore, quo iure ordinario potuisset rem illam vindicare, aut præscriptionem interrompere. text. ad hoc insignis in l. ab hostibus. §. Sed quod simpliciter. & in l. sequent. ff. ex quibus caus. maio. Etenim quicquid gloss. & doctores inibi scripserint de cōtentione Martini & aliorum: atq; item Iason in §. rursus. numero. 37. de actionib. illud obtinebit quo ad absentes Reipublicæ causas, aliæque simili. nam quo ad ignoran-

Tertiæ partis Relect.

tes mihi omninò placet, nò esse locum restitutioni ex ea causa, si ignorantia cessauerit eo tempore, quo commodè dominus agere potuisset, ac præscriptionem interrompere. atq; ita opinor sensisse omnes, qui aduersus præscriptionem ex capite iustæ ignorantie restitutionem admittant. vnde tempus quadriennij à tempore scientie computandum erit.

Secundò aduertendum erit, in ecclesia, & in minoribus aliud fore obseruandū: nam his cõceditur restitutio ex causa minoris ætatis, & ordinaria: idcirco licet his scientibus præscriptio perfectæ sit, & scientiam habuerint præscriptionis ante eius perfectionem, nihilominus restitutio eis iure æquissimo concedenda erit: etiam si potuissent agere, & præscriptionem interrompere: quia hæc restitutio tantum læsionem ob facilitatem ætatis, & non ita diligentem rerum administrationem respicit: non aliam iustæ, & probabilis ignorantie causam: quod planè deducitur ex his, quæ statim adducentur.

Tertiò est obseruandum, ecclesie, & minoribus ætate dari auxilium istud restitutionis in integrum aduersus præscriptionem etiam quadragenariam. gloss. Bart. & docto. in Authen. quas actiones. C. de sacro fan. eccles. verb. excluduntur. Card. Imol. & Abb. in Cle. 1. de in integr. restit. contra gloss. ibi. rursus idem Abb. in cap. 1. de præscript. & est cõ-

munis opinio secundum Abb. in cap. auditis. de præscript. & Deti. consi. 29. colu. 2. quæ probatur in. 1. penulti. titu. vlt. part. 6. tametsi contrarium responderit gloss. in dict. cap. auditis. Quadriennium autem ad petendum hanc restitutionem in integrum à tempore finitæ præscriptionis currit iuxta communem horum auctorum sensum.

Quartò adnotandum erit omnes authores, quorum mentionem fecimus ad probandum quòd aduersus præscriptionem quadragenariam nulla concedi debeat in integrum restitutio maioribus ætate ob ignorantiam probabilem, & iustam: eam item sequi opinionem, quæ dicat, aduersus triginta annorum præscriptionem restitutionem in integrum dari maioribus ætate ex causa iustæ, ac probabilis ignorantie: sicuti cõstat ex Barto. in dict. l. 1. §. si quis autem. ff. de itinere actusq; priuato. Deti. in dict. consi. 29. Andrea Tirarello in dict. §. 35. gloss. 4. nume. 37. licet non desint qui idem probare conati fuerint de præscriptione triginta annorum ob eandem rationem quæ ex longissimo tempore deducitur. & quia officium iudicis triginta annorum tempore tollitur. gloss. singul. in. 1. sicut. verb. persequutione. C. de præscript. triginta vel quadrag. annor. quam doct. in ibi probant, & sequuntur. Bart. in. 1. prætor ait. §. vlti. vbi Imol. Roma. & Iason. ff. de noui oper. nuntiat. Oldra. consi. 356. Afflict. in decisio. Neapoli.

Neapolita. 245. ad finem. Deci. conf. 267. col. 3. Huic verò rationi obuiamitur si consideremus, hanc temporis exceptionē, quæ officio iudicis opponenda est, tunc demū procedere cū officium iudicis iam ortum fuerit: & sic à tempore finitæ præscriptionis: sicuti ratione manifesta apparet: siquidem præscriptio aduersus officium iudicis, quod datur ad petendam in integrum restitutionem, non potest prius incipere quàm ipsum officium iudicis potuerit iudicium deduci: & sic à tempore læsionis, & perfectæ, finitæq; principalis præscriptionis, cuius causa restitutio in integrum petenda est. Quam ob rem etiam si verum sit, officiū iudicis competens ad petendam in integrum restitutionem excludi triginta annorum tempore: tamen hi triginta anni computandi forent ab ipso die quo læsio contigit, & sic à die perfectæ, & finitæ præscriptionis: igitur non omnino conuincit hæc ratio pro ea opinione, que dictat aduersus præscriptionem triginta annorum non esse admittendam in integrum restitutionem. Etiam si Soci. in dicta. l. cum filius. §. in hac. col. vlt. scripserit aliquibus eam plauisse.

Quintò, quidquid sit de sententia Baldi in dicta. l. falsam. que communi omnium consensu probatur, id verum est quòd ea est intelligenda intra annos trigin-

ta. Nam annis triginta tollitur officium hoc quod competit ad petendam in integrum restitutionem, licet is, qui id habet, fuerit ignorans. Etenim sciens quadriennio excluditur: atq; ita est intelligenda Baldi opinio: alio qui in praxi profectò nusquam ei locus erit. Sic sanè Andreas Tiraquellus in dicto. §. 35. glossa quarta, numero. 43. postquam Baldus & sequaces retulit scribit, vix eam decisionem recipi in praxi: nè tam diu maneat rerum incertitudo: nullaq; sit securitas bonæ fidei possessoribus.

Sextò constat, si vera sunt quæ præmisimus, satis vrgerè argumentationem Aymonis pro ea sententia, quæ habet, aduersus quadragenariam præscriptionem etiam maioribus ætate dari restitutionem in integrum ex causa iustæ ignorantie. Nam si aduersus tricennalem præscriptionem locus est restitutioni, & Baldi opinio in dicta. l. falsam. admittenda est: dubio procul manifestè deducitur, etiam aduersus quadragenariam præscriptionem dandam esse restitutionem ex capite iustæ ignorantie: cū nondum post tricennale præscriptionē verè lapsū sit quadriennium propter probabile, & iustam ignorantiam.

Septimò mihi potius placet ea sententia, qua obtentum est aduersus quadragenariam præscriptionē non dari in integrum restitutionē

N 4 maioribus

Tertiæ partis Relectionis

maioribus ætate causa iustæ ignorantia, atq; in hoc sequor Alexand. & alios, quos paulò antè nuncupatim auctores huius opinionis citavi. Nec oberit ratio Aymonis, si consideremus ea, quæ statim exponam. Etenim & Tiraquei. in dict. glo. 4. num. 37. pluribus relatis hæc sententiam probare videtur, licet Regia. l. penult. tit. vlt. part. 6. contrarium probet: sed tamen ea constitutio de minoribus tractat.

Octauò idè respōdēdū esse arbitror de præscriptione triginta annorum. Nam aduersus eam non erit in integrum restitutio concedenda maioribus ætate, etiam ex causa iustæ ignorantia: non enim video congruam rationē discriminis inter hanc, & quadragennariam præscriptionē. Quidquid alii dixerint: probaturq; optimè hæc opinio in l. vlt. C. de longi tem. præscrip. decem vel vigin. annor. . quanuis & illa constitutio non solum de tricennali præscriptione tractet, sed & de ordinaria decem, vel viginti annorum. adhuc tamen ob doctorum auctoritatem inconcussam dimittamus eorum opinionem quo ad præscriptionem decem, vel viginti annorum: & quo ad tricennalem adducatur tex. in l. sicut. C. de præscript. trigin. vel quadragin. annorum. qui satis vrget pro hac opinione, ex qua asseueranter defendimus negandam esse maioribus ætate restitutionem ex causa iustæ ignorantia aduersus tricennalem

præscriptionem.

Nonò fortiori ratione restitutio ista neganda erit aduersus centenariam præscriptionem, quæ nullo pacto etiam ex causa iustæ ignorantia rescindetur beneficio restitutionis in integrum, maioribus ætate ex clausula generali, competentis. Decimò, & vltimò potissimū est animaduertēdū, quòd etiā si aduersus præscriptionem maioribus sit concedenda restitutio ex causa iustæ ignorantia: tamen quadriennium in hac specie à die finitæ præscriptionis computandum est. hoc ex eo verum esse constat, quòd maxima sit auctoritas præscriptionis, quæ & aduersus ignorantes procedit: vt superius adnotatum est: idcoq; satis erit, quadriennium hoc à die finitæ præscriptionis computari, vt tandem post finitam præscriptionem iustæ ignorantia causa detur intra quatuor annos restitutio: alioqui profectò plurimum detrahitur auctoritati præscriptionis: nec in hoc casu admitenda erit sententia Baldi in dict. l. falsam. imò à die finitæ præscriptionis etiam ignoranti quadriennium currit, ex quo tollitur Aymonis argumentatio. Ignorantia verò in hoc tractatu plenissimè erit probanda: nec sufficiet iuramentum ignorantis: cum sit aduersus eum maxima iuris præsumptio ex longi temporis præscriptione: quemadmodū ipse Aymon adducit in dict. tract. de antiq. tem. 4. parte, cap. Materia ista.

ista. num. 62. ex his, quę notantur in cap. proposuisti. de probat. & per Bar. in. l. inter omnes. §. rectè. ff. de furtis.

Hęc de vsucapionibus, & præscriptionibus ad intellectũ huius regulę attigimus: nõ ignari quã latè pateat vsucapionum campus: sed

quò satisfaceremus his, qui à nobis enixè postulârũt, vt quæ Salmantica hac dere olim publicè magistra voce tradidimus, in publicũ emitteremus. Lector cãdidus eo animo accipiat ista, quo à nobis fuere elaborata, ita quidem, vt censuram æquam, ac beneuolam in his euoluendis exhibeat.

Trium Relectionis de Præscriptioni
bus Partium. D. Couarruias,
Finis.

EXCVDEBATVR SALMAN
ticæ in Officina literaria Andreæ à Por-
tonariis Typographi multò accu-
ratissimi: Anno ab Orbe redē-
pto, tertio & quinquagesi-
mo supra Mille Quin-
gentos : Quinto
Iduum Octo-
brium.

en
al
dio

Dequenacion, y Reyno han de ser los Colegia- les. Constitucion 2.

I Tem, ordenamos, y mandamos, que los dichos veinte y quatro Colegiales, sean naturales deste Reyno de Galicia, los ocho dellos deste Arçobispado de Santiago, y cinco del Obispado de Mondoñedo, y otros cinco del Obispado de Lugo, por buenos respetos que à ello nos mueven, y tres sean del Obispado de Orense, y otros tres del Obispado de Tuy.

2 Y los ocho Colegiales que han de vacar cada vn año por S. Lucas se le probean al Arçobispado, y Obispado cuyos eran por la forma que aora quedan señalados, de suerte, que si todos ocho fueren del Arçobispado, todos se le probean, y si los dos, ò mas, ò menos eran del Arçobispado, y los demas de otro Obispado, ò Obispados, se probean à los naturales del Arçobispado, y Obispado, ò Obispados cuyas eran, y no à otro alguno.

3 Si no fuere quando de alli donde se avian de proveer no se hallaren, ò no huviere opositores, ò si vinieren, no sean suficientes, que en tal caso se han de proveer de las otras partes, que por semejantes causas, ò por otras no estuvieren llenas; porque aya Colegiales de todas partes del Arçobispado, y Obispados, y se aprovechen todos, que este es el intento que se pretende.

4 Pero mandamos, que si aviendose puesto Editos segundos, por no aver auido a los primeros opositor natural, idoneo de la Provincia de donde era la Prebenda, alguno acudiere a ellos, que toda via sea admitido el natural si se opusiere a los dichos segundos Editos, concurriendo en el las calidades que se requieren, y a el, y no a otro que no sea natural de aquella parte, se de la Prebenda: y si vinieren muchos naturales, dellos se elija el mas habil, y suficiente, y mas pobre, y asì todas estando llenas se probean *ceteris paribus*, del Arçobispado, atento a que del se lleva la mas, ò casi toda la renta desta Vniversidad.

5 Mas de tal arte se provea, que nunca el Arçobispado tenga mas de diez Colegiales: ni de ninguno de los dos Obispados de Mondoñedo, y Lugo, aya mas de seis Colegiales.

6 Y de ninguno de los Obispados de Orense, y Tuy, ayan mas de quatro Colegiales, y entre los opositores de vn Obispado, se han de preferir entre los suficientes, los mas pobres *ceteris paribus*, que para semejantes se instituyen los Colegios: y en esto en-
quamos mucho la conciencia de los Electores.

7 Y el dicho orden se guarde en todo, quando, ò por muerte, ò por otra via vacare alguna Prebenda.

8 Pero si vacò alguna Colegiatura *Exempli gratia*, de Mondoñedo, y no vino a ella en el tiempo deuido del Editto, opositor suficiente, y en defecto desto, se probeyò la tal Colegiatura a vno del Arçobispado de Santiago, ò de otro Obispado, y despues vacare otra del dicho Arçobispado, ò de aquel Obispado, como Lugo, no queremos que la que aora vacò, se probea à Mondoñedo, sino al Arçobispado, ò Obispado cuya fuere, y que Mondoñedo espere a que vacue vna de las suyas, ò de las que conforme à lo dicho se le han de proveer.

9 Y aya en el Colegio vn libro grande comprado de los dineros de la Vniuersidad, donde se pongan los Collegiales que se proveen, y quando, y a que Obispado pertenece, y si la tal Colegiatura es de tal Obispado, y si se probeyò à otro por defecto de no auer legitimo opositor, y en fin tan claro, y de tal manera se asienten las Prouisiones, y vacaturas deste Colegio en el dicho libro, que luego sin confusion alli se pueda ver cada Collegial en cuya Colegiatura està proveido, y qual Diocesi tiene las suyas llenas, y qual no, y si en ellas están de otros Obispados, y quienes son, y como.

Del tiempo que cada Collegial ha de estar en el
Colegio, y de la suficiencia, y calidades que ha de tener el que se eligiere por Collegial. Constitución 3.

HA de durar cada Colegiatura que se provee de Sumulas, al principio del año por S. Lucas, tres años, y no mas, y estos se han de contar de vn San Lucas, à otro S. Lucas.

2 Y ansi la Colegiatura q̄ vacare por muerte del que la tenia, ò por otra via, se ha de proveer aquel Curso, donde aquel vacò, y no ha de tener mas tiempo de lo que le quedaua, al que vacò.

3 Y encargamos las cōciencias à los Electores, q̄ es el Claustro, que los ocho Collegiales que cada año se probeyeren para Sumulas sean habiles, y procuren que sean de poca edad, de quien se espere prouecho para si, y para otros, y queremos que no pasen de veinte ños, y que sepan bien latin.

4 Y los que entre año por vacatura de otros se probeyeren, q̄ demas del latin, sepan tambien lo que conuiene para oir en el Curso en que yua aquel por quien vacò la Colegiatura, y en el estado en que yua, queremos dezir, que si yua en el Curso de Sumulas, y al medio

medio del año, ò al fin que asì proporcionadamente sepa el que en aquella Prebenda se probeyere, porque pueda ir con aquel Curso, y no se gaste la hazienda del Colegio, sin aprouechar: y de la misma manera entendemos de los que vacaren el Curso de Logica, ò Filosofia, que los que en lugar dellos se probeyeren esten en el saber calificados para oir el tal Curso.

5 Y de los opositores sean preferidos *ceteris paribus* los que vā en el curso en que iba el que vacò, à los que fueren en otro Curso mas adelante.

6 Y si alguno huviere acabado de oir todo el Curso, no sea admitido por opositor, aunque quiera boluerle a oir.

7 Y no se pueda elegir por Colegial, el opositor q̄ por ser hijo de Clerigo tenga necesidad de dispensacion para ordenarse.

Resulta de la Constitucion 3.

Porque somos informado, que muchos opositores à las Colegiaturas de Artes, no han oido la Gramatica el tiempo q̄ es necessario para poder passar a otra facultad. Por tanto mandamos, que de aqui adelante no sean tenidos por legitimos opositores, los estudiantes que no huviere oido vn año de mayores, y para que conste desto al Claustro, los que huviere oido la Gramatica en essa Vniuersidad, presenten en su oposicion vna fee del Secretario de la dicha Vniuersidad, de como ha vn año que estā matriculados, y oyen Mayores, y los que la huviere oido fuera della, traigan informacion de como oyeron de Mayores vn año enteros, y de otra fuerte noseles admita la oposicion: pena de que sea en si ninguna, y de ningun valor, y efecto.

Querenta impide la entrada del Colegio.

Constitucion 4.

Item, ordenamos, y mandamos, que no se probean, ni admitan por Colegiales hijos de hombres ricos, y que sin notable detrimento de sus haziendas los puedē sustentar en sus estudios, ni los que de suyo tengan cinquenta ducados de renta de Beneficios, ò Patrimonio, ò en otra qualquier manera.

2 Y si despues que fuere recibido en el Colegio, llegare à tener los dichos cinquenta ducados de renta, se salga luego del, y quando se admitiere, jure que no tiene la dicha renta, y si teniendo

la, fuere recibido en el Colegio, ò despues de avella auido permaneciere en la Casa: sea obligado en conciencia à restituir al Colegio todo lo que del se huviere aprovechado, desde el dia que entrò en el, si antes tenia la tal renta: ò si la alcancò despues, todo lo que en adelante se aprovechò: sin mas ser compelido por sentencia, ni por otra via alguna: por que con esta condicion, y contrato, se le dà la Prebenda, y no de otra manera.

Lo que se ha de dar a cada Colegial por

Item, se ha de dar para cada Colegial deste Colegio cada dia que fuere de carne, para todo el dia, vna libra Castellana de Carnero, que es diez y seis onças, y el dia de pescado el valor de la dicha libra de Carnero, repartido en comida, y colacion à la noche; porque en Refitorio los tales dias no ha de aver cena, sino los Viernes de entre Pasqua de Flores, y Pasqua de Espiritusanto.

2 Y Pan en abundancia, y para todo lo dicho, y condimèto de la Olla, y Sal, y Leña, y Cozinero, y todas las demas menudécias, que remos que la Vniversidad dé a cada Colegial por vn año treinta y quatro ducados, atento q̃ para todo lo dicho por aora ay *harto* en los dichos treinta y quatro ducados; porque tambien como abaxo diremos, les aplicaremos las ausencias que en el dicho Colegio se hizieren, de donde se podran aprouechar algo a disposicion del Visitador; al qual se ha de dar quenta dellas, y de *todo lo demas*.

3 Mas no se les ha de dar Vino, ni ante, ni post, sino tres maravedis de azeyte para cada vno, para cada noche, para que estudien los seis meses de imbierno, desde Otubre, hasta fin de Março, y dos maravedis para cada noche, los seis meses de verano, desde Abril, hasta fin de Setiembre.

4 Y si algun tiempo las biandas crecieren tanto, que con los dichos treinta y quatro ducados, no se pudiere dar lo que al presente tassamos, q̃ entonces se les aumente en dineros para que se les pueda dar lo que dexamos tassado, con tal que aya hazienda, y renta en la Vniversidad para ello, y esto se ha de ver, y hazer por el Claustro.

5 Y si tanto las viandas, y lo demas en algun tiempo barataren que los treinta y quatro ducados que sedàn sea mucho, que assi mismo el Claustro lo pueda moderar.

De los Editos que se pongan quando vaguen

Item, ordenamos, y mandamos, que cada, y quando que alguna
las Prebendas. Constitucion. 6.
ò al

ò algunas Colegiaturas deste Colegio vacaren, que sean de proveer deste Arçobispado, se pongan tres Editos de quinze dias, y se fixen en la puerta de la Iglesia mayor desta Ciudad, y en la puerta del Colegio mayor, y en la puerta deste Colegio de San Geronimo, para que dentro de los dichos quinze dias se opongán ante el Rector de la Vniversidad, los que quisiere pretender la dicha Colegiatura, ò Colegiaturas.

2 Y si tal Colegiatura, ò Colegiaturas, fueren de alguno, ò algunos de los quatro Obispos ya dichos, se pongan otros tres Editos de veinte dias en las dichas tres partes, que porque están mas distantes, les damos cinco dias mas de Edito.

3 Y los dichos Editos, y cada vno dellos han de ser firmados del Rector, y Consiliarios, y Secretario de la Vniversidad, y ha de poner pena de excomunion abaxo del Edito, decernida por quien pueda, contra quien le quitare, fasta que se passe el termino del dicho Edito.

4 Y dado que quando la Prebenda, ò Prebendas fueren de alguno, ò algunos de los quatro Obispos, no queremos obligar à la Vniversidad a que imbie Editos destas Colegiaturas à las tales partes, por no ponerla en costa, sino que baste poner los Editos en las dichas tres partes, como dicho es: pero encargamos al Rector, y Consiliarios de la dicha Vniversidad, que pues cada dia en esta Ciudad, ay mensajeros ciertos que vayan à las dichas partes, que con los tales embien algunos Editos à las Iglesias, y obispos cuyas fueren las tales Colegiaturas.

De la forma que se ha de tener en examinar los Opositores, y proveer las Prebendas deste Colegio. Constituc. 7.

Item, ordenamos, y mandamos, que en cumpliendose los Editos de qualquier Prebenda, ò Prebendas, dentro de quatro dias primeros siguientes, se examinen todos los Opositores que huviere à ellas, y en cada vn año al proveer de las ocho Prebendas por S. Lucas, para començar à oír el Curso de artes, el Examen se haga en Latin por vn Poeta, y vn Orador, y examine vna persona del Claustro, nombrada por votos secretos, y no sea siempre la mesma.

2 Y quando alguna Prebenda, ò Prebendas vacaren entre años por qualquier via, se examinen los Opositores en Latin. Y demas desto en las artes que sean necessarias para poder ir con el Curso delàte, y *ceteris paribus*, del Latin sea preferido el opositor que die

re

1668